

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K

3
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

TEMA MESECA

**Razgledni
stolpi**

INTERVJU

**Nuša Romih Masnoglav
Nicolas Potard**

Z NAMI NA POT

Tritisočaki Visokih Tur

120 let
Planinskega
vestnika

NOVO V PLANINSKI ZALOŽBI – PREDNAROČILO

Julijske Alpe: enciklopedični vodnik

Klasični vodnik po osrednjem slovenskem pogorju – na popolnoma prenovljen način!

PZS pripravlja serijo vodnikov po Julijskih Alpah. Ti enciklopedični vodniki kot prava enciklopedija v malem sistematično opisujejo vse na določenem območju, od najenostavnejših markiranih poti do zahtevnih brezpotij in celo lažjih plezalnih smeri. Gre za težko pričakovano prenovitev legendarnega dela *Julijske Alpe* Tineta Miheliča, vendar prilagojeno modernemu uporabniku. Pisici so izkušeni entuziasti, ki so vse opise preverili z lastnimi nogami in jih napisali tako za planince, ki delajo prve korake v gorski svet, kot za najbolj izkušene stezosledce in ljubitelje brezpotij ter normalnih pristopov na osamljene špice. Vodnike odlikuje sistematičnost, saj se strogo držijo enciklopedične zasnove. Opisom dolin in izhodišč za posamezna področja sledi poglavje o kočah in zavetiščih, najpomembnejši del pa so seveda opisi vseh vrhov in poti nanje. Knjige upoštevajo modernega uporabnika, tako da gre dejansko za hibrid med klasičnimi enciklopedičnimi in sodobnejšimi, bralcem prijaznejšimi izbirnimi vodniki. Pregledna in nazorna zasnova izpostavlja najpomembnejše podatke, dodane pa so GPS-koordinate vseh pomembnih točk in ilustrativne fotografije, ki pomagajo pri orientiranju. Iskanje podatkov še olajša prenovljena grafična podoba.

Julijske Alpe: Skupini Mangarta in Jalovca, Jože Drab

Enciklopedični vodnik

Vodnik se osredotoča na severozahodni del Vzhodnih Julijskih Alp z opisi nekaterih najbolj znanih slovenskih vrhov pa tudi nekaterih najbolj cenjenih koticov za iskalce gorske samote. Glavna junaka sta seveda najvišja, Mangart in Jalovec, družbo pa jima delajo razgledne Mojstrovke, grebeni Bavškega Grintavca in skalnate Ponce, v zaraščeno divjino pozabljeni Predelski Vršiči, remšendolske gore in skupina Ciprnika, samotni Pelci, Pihavci in skrivnostne strmine Loške stene.

Format: 130 mm x 210 mm; 232 strani, integralna šivana vezava, polokrogel hrbet

Vodnik bo izšel v prvi polovici aprila, zato velja prednaročniška cena 23,99 €* (redna cena 29,90 €*) do 15. aprila 2015.

*DDV je vključen v ceno. Poštino plača naročnik.

Zahodne Julijske Alpe, Klemen Janša

Enciklopedični vodnik

Zvezek prinaša opise mikavnega zahodnega dela Julijcev, ki so pretežno na italijanski strani meje. Poleg dobro obiskanih vrhov v skupinah Kanina, Viša in Montaža so v njem opisi nekaterih malo znanih področij, ki do sedaj v slovenščini še niso bila tako podrobno predstavljena in so zato še toliko bolj mamljiva: razdrapane Naborjetske gore nad divjo dolino Dunje, samozavestni greben Muzcev, dolgi greben Stola in Karmana pa od ljudi in boga pozabljeni vrhovi zahodno od Strme peči. Tako natančnega vodnika zanje ni niti v italijanščini!

Format: 130 mm x 210 mm; 348 strani, integralna šivana vezava, polokrogel hrbet

Vodnik bo izšel do konca maja, zato velja prednaročniška cena 23,99 €* (redna cena 29,90 €*) do 31. maja 2015.

*DDV je vključen v ceno. Poštino plača naročnik.

V primeru, da boste naročili oba vodnika, vam bomo brezplačno priložili še planinsko karto *Julijske Alpe – zahodni del*.

POMEMBNO OBVESTILO:

S 26. avgustom 2014 je stopil v veljavo Zakon o enotni ceni knjige, zato bodo prednaročila veljala samo v primeru, da bo plačana prednaročniška cena do zgoraj omenjenih datumov. Vodnika lahko naročite, kot je navedeno spodaj, ali pa nam pošljete naročilnico, ki je priložena *Planinskemu vestniku*, mi pa vam bomo poslali predračun za plačilo.

Ne zamudite ugodne priložnosti in naročite v prednaročilu! Že pred tem pa se lahko o Julijskih Alpah podučite ali se zanje navdušite v dodatnem uvodnem delu, ki je brezplačno objavljen na spletu: <http://julijci.pzs.si/>.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti**: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu**: 01 43 45 684 v času uradnih ur, **po faksu**: 01 43 45 691, **na brezplačni telefonski številki**: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila**: narocilo@pzs.si ali **v spletni trgovini PZS**: <http://trgovina.pzs.si>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, v sredo od 9. do 17. ure, v petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon**: 08 380 67 30, **faks**: 04 589 10 35, **e-naročila**: info@planinskimuzej.si.

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
115. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:
Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradesko, Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, dr. Irena Mušič Habjan,
dr. Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek,
Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:
Peter Šilak

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobešek, Marta Krejan Čokl,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:
Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 4800 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva
in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-
8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana.
Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna
številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25%
popusta na letno naročnino Planinskega vestnika.
Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu
številke. Ob spremembi naslova navedite tudi
stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do
1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za Solstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS
in Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Smučanje z Viševnika
Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih
opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila
na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora.
Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega
se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo
iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo
revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta
prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel
kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po
navodilih iz te revije.

Čemu izkazovati pripadnost planinski organizaciji?

Prvi meseci vsakega leta prinesejo poleg pomladne otoplitve tudi nekatere, za nas zelo pomembne podatke. To je število članstva v planinski organizaciji in seveda število naročnikov, to je vas, zvestih bralcev naše revije. Od takih bralcev je seveda odvisna tudi prihodnost izdajanja naše revije, ki je pravkar praznovala 120-letnico izhajanja.

Situacija, v kateri se ljubitelji gora nahajamo, ni rožnata in zgolj po naključju sovпада s splošno krizo, ki zadnjih nekaj let pretresa svet. Kriza, ki vpliva na upad članstva v Planinski zvezi Slovenije, pa je še bistveno dolgotrajnejša, saj se z njo soočamo že petindvajset let. Leta 1989 smo imeli v svojih vrstah več kot dvakrat toliko članov, kot jih imamo danes. Kar dobrih 114.000 jih je bilo, od tega več kot polovica mladih. Nato pa je prišlo do preloma. Prejšnja država je razpadla in Slovenci smo dosanjali neke sanje. Žal so se tedaj spremenile tudi vrednote, ki so nekoč zagotavljale množičnost v planinski organizaciji. Postajali smo vse bolj potrošniki in individualisti, časa pa smo imeli na voljo vse manj. Tudi za gore. In sledil je vztrajen osip članstva PZS, s čimer se od tedaj spopada že naše tretje predsedstvo.

Včasih smo morda še preračunavali, da se članarina popolnoma povrne s popustom pri prenočevanju, če le dvakrat prespimo v planinski koči. Z leti pa smo se začeli spreminjati v enodnevne planince, tudi v primeru dolgih tur, in takega kalkuliranja je vse manj.

Čemu torej še izkazovati pripadnost, če pa nam računica na prvi pogled ne prinaša več nobenih koristi? Odgovor je na dlani – zato, ker že pri osnovnem članstvu, ki predstavlja vrednost kosila ali večerje za dva, poleg popusta pri prenočevanju in delnem zavarovanju v resnici dobimo nekaj več – prihodnost planinstva. Res je, da lahko hodimo tudi sami in večina obiskovalcev gora je nenazadnje prav taka. Toda zamislimo se. Kaj bi bilo, če bi bili takšni vsi? Poti, po katerih hodimo, bi se v nekaj letih zarasle ali propadle. Koče, ki jih ne bi mogli več vzdrževati, pa nam ne bi več nudile niti zavetja ob vremenskih spremembah, če nas že doslej niso zanimale kot možnost prenočišča ali okrepčila. Gore bi s tem ponovno postale nevarne, kot so bile pred stoletji.

Z letošnjim letom je bil *Planinski vestnik* izločen iz članarin A in A+ zato, da bi planincem, ki hodijo v tuje gore, lahko ponudili kvalitetnejše zavarovanje. Našo revijo je to prizadelo, saj je s tem izgubila dobro četrtno svojih naročnikov, a pravico do svobodne izbire seveda podpiramo. Hkrati pa je zelo zgovoren podatek, da kar dobra tretjina naših naročnikov sploh ni članov PZS, kar nedvomno pomeni, da prisila ni bila tako huda in da ste bralci večinoma res zadovoljni z vsebino in obliko *Planinskega vestnika*.

Naj se sliši še tako iztrošeno, a zavedati se moramo, da je naša moč preživetja le v slogi in skupnem reševanju težav. Zato je prav, da podpiramo pripadnost naši planinski organizaciji, saj bodo le tako lahko na voljo varne poti, odprte koče, skratka zagotovljena bo prihodnost našega planinstva v sedanji obliki. Vsi člani PZS pa imate letos tudi 25-odstotni popust pri naročnini naše revije. To je vsekakor informacija, ki bi morala biti zanimiva tako za naročnike, ki še niso včlanjeni v PZS, kot tudi za tiste, ki bi radi našo revijo prebrali ali v njej celo delili kakšno svoje nepozabno doživetje. Vzemite to kot povabilo. Gore smo si pred stoletjem že izborili, sedaj jih moramo zgolj še obdržati.

Dušan Škodič

4 Tema meseca

Razgledni stolpi

Gorazd Gorišek

Pogled na Plački vrh z razglednim stolpom. Foto: Gorazd Gorišek

28 Z nami na pot

Tritisočaki Visokih Tur

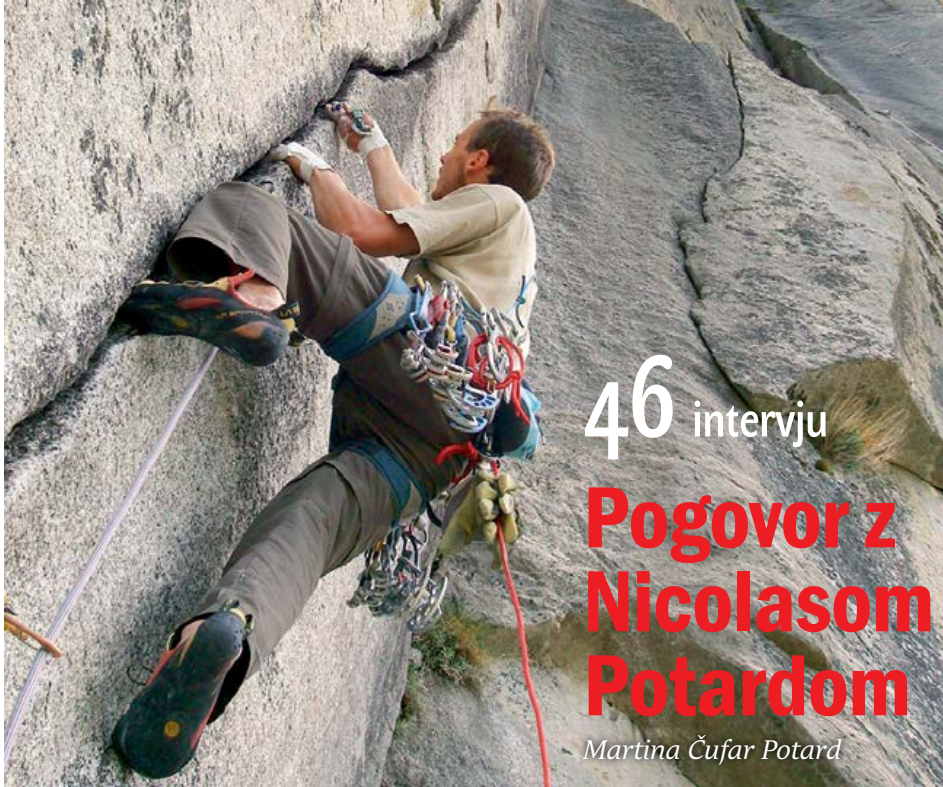
Mitja Peternel

Opisi tur

- ▬ Säuleck
- ▬ Racherin
- ▬ Goldbergspitze
- ▬ Mittlerer Malteiner Sonnblick

Visoko nad dolino Val Brenta Alta, levo Cima Tosa in Crozzon di Brenta, na obzorju Cima Presanella Foto: Aleksandar Gospić

46 intervju

Pogovor z Nicolasom Potardom

Martina Čufar Potard

UVODNIK

Čemu izkazovati pripadnost planinski organizaciji? 1

Dušan Škodič

TEMA MESECA

Razgledni stolpi 4

Gorazd Gorišek

TEMA MESECA

Razgled s poraščenih vrhov 14

Anka Vončina

TEMA MESECA

Gradnja razglednega stolpa je resno delo 16

Gorazd Gorišek

INTERVJU

Pogovor z Nušo Romih Masnoglav 18

Mateja Pate

KOLUMNA

Ljudska dediščina naših gora – dota za prihodnost turizma 21

Dušica Kunaver

NAD NOVO GORICO

Sveta Gora, Vodice in Škabrijel 22

Olga Kolenc

ZGODOVINA

Nadzor meje nad Tolminko 26

Grega Žorž

Z NAMI NA POT

Tritisočaki Visokih Tur 30

Mitja Peternel

SPOMINI

Strah je votel, ampak problem ostane 39

Peter Muck

LITERARNI RAZPIS

V viharju na Snežniku 42

Marjeta Štrukelj

REPORTAŽA

Po slovenski planinski poti v 30 dneh 44

Pia Peršič

INTERVJU

Pogovor z Nicolasom Potardom 46

Martina Čufar Potard

GEO-IZLET

Ob poti na Tolminske Ravne 50

Boštjan Rožič

ZDRAVJE

Planinstvo na recept 54

Petra Zupet

TURNO KOLESARSTVO

Pogovor z Jožetom Rovanom 56

Dušan Škodič

PLANINSKO GOSPODARSTVO

Planinstvo gre v smer turizma 58

Po sporočilu za javnost povzela Tina Leskošek

PRIMER DOBRE PRAKSE

Projekt Planinske vasi 59

Po sporočilu za javnost povzel Mire Steinbuch

VRHUNSKI DOSEŽKI

Podeljena najvišja priznanja v alpinizmu in športnem plezanju 60

Manca Čujež

KOMISIJA ZA EVROPSKE PEŠPOTI

Štirideset let slovenske evropske pešpoti 62

Po sporočilu za javnost povzel Mire Steinbuch

VARSTVO NARAVE

Prvi pomladni metulji 63

Dušan Klenovšek

PISMO LOVSKE ZVEZE SLOVENIJE

Lovstvo ter spoštovanje do narave 64

Jasna Kovačič Siuka

FILM

Glavno nagrado mesta Domžale prejel film *Metanoia* 65

Po sporočilu za javnost povzel Mire Steinbuch

NOVICE IZ VERTIKALE 66

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE 68

LITERATURA 68

PREBRALI SMO 70

PLANINSKA ORGANIZACIJA 70

TNP 71

Vsebine vseh *Planinskih vestnikov* od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si

Razgledni stolpi

Za pomoč pri razvedu¹

Gorazd Gorišek

Ko se odpravimo na temena slovenskih gora, lahko na njihovih najvišjih točkah zagledamo marsikaj. Markirani vrhovi se običajno ponašajo s skrinjico, v kateri sta vpisna knjiga in žig, oni drugi, predvsem v visokogorju, na katere se vzpenjamo brez pomoči Knafelčevih markacij, po navadi premorejo "le" skromen možic, ki so ga največkrat postavili že prvopristopniki, nato pa ga je marsikdo še malo dodelal. Najznamenitejša in najbolj znana podoba vrh slovenske gore je zagotovo Aljažev stolp na Triglavu. V zadnjih letih so po manj znanih vrhovih, od nižjih hribov do visokih gora, zrasli številni Aljaževi stolpiči, ki jih postavlja Gorniški klub Skala. Križevnik, Mala Ojstrica, Obel kamen na Olševi, Veliki vrh na Dleskovški planoti, Velika Črnelska špica, Svinjak in Skala nad Mangartskim sedlom so samo nekateri od vedno številnejših vrhov s pomanjšano podobo leta 1895 postavljenega stolpa.

Slovenski vrhovi premorejo še marsikaj: televizijske oddajnike (Kum, Uršlja gora, Boč), meteorološke opazovalnice (Lisca, Pasja ravan), zvončke želja (Veliki Rogatec, Vrhe nad Dobrovo, Pivkelj, Rovnik, Grmada nad Celjem). Ponekod so koče in zavetišča skoraj čisto na vrhu (Lubnik, Snežnik, Slavnik), kjer poteka državna meja, so na vrhovih postavljeni večji ali manjši mejni kamni, velikokrat seže na vrh sedežnica ali vlečnica (Veliki Zvoh, Španov vrh), na sredogorskih vzpetinah nas pozdravljajo obzidja nekoč mogočnih gradov (Fridrihštajn), veliko vrhov premore cerkev, katere zavetnik je velikokrat ime "posodil" tudi vrhu, na katerem stoji (Jakob v Polhograjskem in Lovrenc v Posavskem hribovju). Na veliko vrhovih najdemo tudi triangulacijske piramide (Smrekovec, Korada, Rašica), spomenike (Porezen, Kojca), drogove z zastavami (Vratca nad Jezerskim, Kamnjek nad Tržičem), cepin (Vrtača, Lašček na Banjski planoti), protipožarno opazovalnico (Grmada pri Slavniku) in celo rogovje (Kršičičevce nad vasjo Jurišče). Vedno več vrhov se ponaša tudi s križi (Škrlatica, Mangart, Storžič), Donačka gora je znana daleč naokoli po visokem zidanem križu. Na veliko vrhovih so razgledne plošče, ki precej pripomorejo k temu, da tudi tisti, ki niso najbolj večji pri prepoznavanju vrhov v bližnji in daljni okolici, (z)vedo, kako daleč in do katerih gora jim seže pogled. Slovenija velja za gozdnato deželo, saj so na stari celini bolj "zelene" samo

skandinavske države. Veliko večino sredogorskih vrhov pri nas prekriva gozd, ki je zelo pomemben vir življenja in, kolikor le more, popravi marsikatero človeško napako. A ima jo – skozi oči planincev – tudi sam. S "kosmatih" vrhov se nikamor ne vidi ali pa je razgled zelo omejen. Pomoč nam ponudi tokratna tema meseca: razgledni stolpi.

Razgledni stolpi se predstavijo

Prekmurje Sotinski breg

Popotovanje po razglednih stolpih začnemo na skrajnem severovzhodu naše domovine, na Goričkem. Ob avstrijsko-slovenski meji je Sotinski breg, 418 m, vrh katerega so stolp postavili že leta 1997, a ga je zob časa hitro načel, zato so ga morali kmalu zapreti za obiskovalce. 17 metrov visok stolp so obnovili in primerno zaščitili leta 2009. Ob stolpu je tudi meteorološka opazovalnica. Na Kuglo (drugo ime za Sotinski breg) vodi več poti, najzanimivejša je nemara graničarska pot, ki menda premore ravno toliko stopnic, kot je dni v letu.

Vršič

Na Vršiču, 246 m, nad Bogojino, naselju med Moravskimi Toplicami in Dobrovnikom, ki je najbolj znano po Plečnikovi cerkvi, od leta 2003 stoji 14 metrov visok lesen razgledni stolp. Zraven njega so leta 2014 postavili tudi 11 metrov visok klopotec, v bližini pa je tudi kapela sv. Urbana.

Prekmurje ponuja še eno "povišano" razgledno točko: nekdanji stražni stolp na Krplivniku pri Hodošu je preurejen v razgledni stolp.

Slovenske gorice Plački vrh

Na vinorodnem gričevnatem svetu med Muro in Dravo najdemo lepo število razglednih stolpov. Zahodno od nekdanjega mejnega prehoda Šentilj in severno od Zgornje Kungote je Plački vrh, 510 m, na katerem so leta 2000 zgradili kar 28 metrov visok stolp. Razgled je temu primerno bogat. Na vrhnji ploščadi stolpa so lične panoramske table. Čez vrh vodi Obmejna panoramska pot.

Zavrh

Južno od Lenarta v Slovenskih gorica je slemenska vas Zavrh, ki jo večinoma poznamo zaradi generala Maistra in po njem poimenovanega razglednega stolpa sredi vasi. Načrt za prvi 25 metrov visok razgledni stolp iz kostanjevega lesa je delo sina Rudolfa Maistra, Boruta. Stolp so slovesno odprli julija 1963. Leta 1979 so stolp zaradi dotrajanosti odstranili in na njegovem mestu v letu 1981 postavili 17 metrov visok kovinski stolp, ki še dandanes vabi obiskovalce. Zanj skrbi lokalno turistično društvo. Z njega se ob dobri vidljivosti vidi celo do Blatnega jezera.

Gomila

Naslednji razgledni stolp v Slovenskih gorica se pne pod nebo v vasi Senčak,

- 1 17 metrov visok stolp na Sotinskem bregu (Kugla) Foto: Gorazd Gorišek
- 2 Razgledni stolp v Zavrhu Foto: Gorazd Gorišek
- 3 Razgledni stolp na Rogli Arhiv PD Slovenske Konjice
- 4 Stolp na Rogli, posneto okoli leta 1930 Arhiv Petra Mucka
- 5 Odprtje razglednega stolpa na Stolpniku leta 1997 Arhiv PD Slovenske Konjice

točneje na Gomili, 352 m, najvišji vzpetini tega območja. Lesen stolp je podrlo neurje, leta 1992 pa so postavili obstojnejšega, 18 metrov visokega velikana, ki je v železnih časih stal na madžarski meji, in ga posvetili domačemu izumitelju Janezu Puhu iz bližnje vasi Sakušak. Čez Gomilo vodita Pot kurirjev in vezistov ter Pomurska planinska pot.

Jeruzalem

Še vzhodneje od Gomile je Jeruzalem, kjer je jugoslovanska Zvezna uprava za radijske zveze leta 1978 postavila 30 metrov visok stolp, bolje rečeno radijsko nadzorno postajo. Po osamosvojitvi so objekti postali last Republike Slovenije, ki je prevzela pristojnosti nadzora radiofrekvenčnega spektra na ozemlju naše države. Antenski stolp je bil nekaj časa odprt tudi za obiskovalce, a so ga morali, kot je sporočil Miran Vozlič z Agencije za elektronske komunikacije in storitve (AKOS), ki je danes pristojni organ omenjenih objektov, pred leti zapreti, saj ne izpolnjuje varnostnih

zahtev, potrebnih za razgledni stolp. Zato nanj ni več prostega dostopa. Vendar naj vas ne skrbi, iz vasi Jeruzalem se kljub temu zelo daleč vidi.

Pohorje

Selimo se na Pohorje, kjer je zaradi konfiguracije terena in obsežnih gozdov tudi zrastle nekaj razglednih stolpov. Nekaterih ni več, trdno pa stojita v bližini Mariborske kočice in na Rogli.

Mariborski razglednik

Prvi stolp so na vzpetini Cigelnica, 1147 m, ki jo danes bolj poznamo pod imenom Mariborski razglednik, postavili nemški planinci kot protiutež slovenskim ljubiteljem gora. Slednji so svoj stolp postavili šest let prej na Žigartovem vrhu nad Arehom. Mariborski razgledni stolp je večkrat menjal lastnika. Leta 1990 ga je od PD Maribor Matica prevzelo podjetje Pohorska vzpenjača in ga temeljito obnovilo. Dostop do stolpa je zaradi bližine ceste in gondolske žičnice zelo olajšan, mimo pa vodijo tudi prvi kilometri Slovenske planinske poti.

Rogla

Če na njej ne bi bilo smučišča in vsega, kar spada zraven, bi Rogla zagotovo ne bila ena najbolj znanih kop Pohorja. Tudi ni najvišja točka obsežnega sveta med Mariborom in Slovenj Gradcem, vendar se na njej kljub temu lahko povzpemo najvišje na Pohorju. "Krivec" za to je 30 metrov visok razgledni stolp, ki

so ga zgradili med letoma 1952 in 1956 ter seže višje kot najvišji vrh Pohorja, Črni vrh, 1543 m. Jože Kamenšek iz PD Slovenske Konjice je sporočil, da so na železni konstrukciji trije razgledni podesti, do vrha pa vodijo spiralne stopnice. V zborniku, ki so ga pripravili ob 70-letnici društva, je opisana tudi zanimiva zgodba o gradnji zdajšnjega stolpa v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Kratak povzetek: na Rogli je stal dotrajan lesen stolp, ki so ga konjiški planinci nameravali zamenjati z novim, prav tako lesenim. Les se je že zbiral, ko so se nekateri odborniki vedno bolj navduševali nad železnim stolpom. Kljub temu so zbiranje nadaljevali, a les nato prodali, kupnino pa namenili temu, kar na Rogli stoji še danes. Morda še ta zanimivost: gradbeni material so do Koče na Pesku vozili s posebnimi gozdnimi kamioni, naprej pa z volovsko vprego. Ceste na Roglo takrat še ni bilo, niti makadamske ne ...

"Nizke" Karavanke

Med Pohorje in Posavsko hribovje se je vrnil podaljšek Karavank, ki s svojim "repom" seže do meje s Hrvaško. Del tega večinoma gozdnatega sveta sta tudi Konjiška gora s Stolpnikom in Boč, kjer stojita razgledna stolpa.

Stolpnik

Najvišji vrh Konjiške gore se je nekoč imenoval Lanturm, po nemški besedi Landturm (Deželni stolp). Današnje ime je dobil v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Po dostopnih podatkih je lesen stolp stal na vrhu še po drugi svetovni vojni, vendar je nezadržno propadal. Pozneje je bilo na vrhu postavljeno znamenje geodetske trigonometrične točke. Na pobudo PD Slovenske Konjice in s podporo domače ter okoliških občin so ustanovili gradbeni odbor za izdelavo stolpa. Po pogovorih s predstavniki Geodetske uprave, urejanju lastništva, pridobivanju dokumentacije in izbiri izvajalcev del so se zemeljska dela začela po prvomajskih praznikih leta 1997. Gradnja je potekala razmeroma hitro, saj so stolp svečano odprli že 26. julija istega leta, ob 70-letnici planinstva v Dravinjski dolini. Razglednik na Stolpniku, 1012 m, je visok 25 metrov. Do vrhnje ploščadi vodi 140 stopnic.

Boč

Eden bolj znanih stolpov stoji na Boču, 980 m. Prvo razgledišče je bilo zelo zanimivo. Razgledno ploščad so postavili že ob koncu 19. stoletja (1899)

v krošnji najvišje bukve na vrhu Boča. Leta 1930 so zgradili 20 metrov visok lesen stolp in tako dosegli tisočico. Med drugo svetovno vojno je bil uničen, a so prizadevni planinci stolp obnovili. Današnji kovinski stolp stoji od leta 1962. Pozneje (1983) so ga prestavili na sosednjo vzpetino, saj se je moral umakniti velikemu oddajniku, ki je kar štirikrat višji. Pred sedmimi leti (2007) je bil stolp temeljito obnovljen. Ker stoji na območju krajinskega parka, so morali za odstranitev nekaj dreves pridobiti okoljevarstveno dovoljenje. Pri obnovi je sodelovala tudi Slovenska vojska in njen helikopter, s katerim so na vrh prenesli beton za utrditev temeljev stolpa.

Janina

V bližini Boča, na Janini, 362 m, nad Rogaško Slatino, kjer je tudi manjše smučišče, stoji 15 metrov visok razgledni stolp, ki je bil postavljen leta 1956, obnovljen pa leta 2000. Nanj vodi 84 stopnic in je priljubljena izletniška točka gostov, ki so na oddihu v turistično dobro razviti Rogaški Slatini.

Posavsko hribovje

Le redki visoki vrhovi območja, katerega vode se stekajo v našo najdaljšo reko, svoja temena molijo dovolj visoko nad krošnje obsežnih gozdov (izstopajo Kum, Mrzlica in Lisca), da planincem omogočajo spodoben razgled. Temu primerno je število razglednih stolpov, na katere se lahko povzpemo.

Žusem

Začeli bomo na severovzhodnem koncu Posavskega hribovja, na Žusmu, kjer stoji popolnoma nov, skoraj 26 metrov visok razgledni stolp, Stolp ljubezni, ki še ni uradno odprt. Slavnostna otvoritev bo 26. 4. 2015. Več o Stolpu ljubezni v posebnem članku.

Resevna

650 metrov visok vrh južno od Šentjurja, ki ga najdemo tudi med cilji Razširjene Slovenske planinske poti, se že od leta 1953 ponaša z razglednim stolpom. Bil je lesen in visok 12 metrov. Zgradilo ga je PD Šentjur, ki je v bližini postavilo tudi prvo skromno zavetišče. Slednjega je nasledil prostoren planinski dom v začetku osemdesetih let. Leta 1995 je bil položen temeljni kamen za 20 metrov visok kovinski razgledni stolp, ki so ga zgradili s pomočjo občine in številnih podpornikov. Odprli so ga leto pozneje, ob 45. obletnici delovanja PD Šentjur.

Reber

Naslednji stolp v Posavskem hribovju stoji na Reber, 878 m, nad Trojanami. Postavilo ga je PD Blagovica ob desetletnici delovanja (2003). Vodja markacistov, Mirko Podbelšek, o gradnji pravi: "Dela na stolpu so opravili člani društva. Največja uganka za nas je bila, kako spraviti gor ves potreben les in beton za nosilce, saj vrh ni dostopen s prevoznimi sredstvi. Znašli smo se tako, da smo štirje člani s svojih samokolnic sneli kolesa in naredili dve osi za namestitvev

na narejen zabojnik, v katerem smo zvozili ves material po strmem pobočju do vrha. Ker nas je oviralo drevje, smo morali voziček ročno usmerjati z vrvo in vitlom, vse skupaj pa je poganjal traktor, postavljen pod pobočjem." Razgledni stolp na Reber je visok 10 metrov. Izhodišče je ob stari cesti čez Zavržane (na najvišji točki, odcep za vas Zavrž), kjer so tudi smerne table za Reber in podoba stolpa. Do vrha vodi dobro označena slabo uro dolga markirana pot.

Osrenca

Selimo se na jug, čez Savo, v bližino slavnega gradu Bogenšperk, točneje na širši planinski javnosti manj znani vrh Osrenca, 710 m, nad vasjo Javorje. Razgledni stolp so leta 2004 postavila društva iz Javorja in Društvo Prosti čas iz Šmartnega pri Litiji. Razglednik, ki mu že malo "nagajajo" višja okoliška drevesa, je visok okoli 10 metrov, zanimivost pa je ta, da ima na vrhni razgledni ploščadi pritrjen ličen reliefni zemljevid Slovenije s posebej označenimi najbolj znanimi vrhovi in mesti naše države. Na Osrenco se lahko povzpemo po prijetni označeni krožni poti iz vasi Javorje čez Felič in Gornji Vrh. Z vrha sestopimo po zahodnem slemenu in se po gozdni cesti severno pod Osrenco vrnemo na izhodišče. Prijeten dveurni sprehod.

Debenji/Debni vrh

Na skrajnem zahodnem robu Posavskega hribovja, kjer že slutimo vsakdanjik naše prestolnice, se je med poskočno

Besnico na vzhodni strani ter počasno Ljubljano na zahodni "ugnezdil" Kašelski grič z najvišjo vzpetino, Debenjim vrhom, ki mu domačini pravijo Dební vrh. Na njem so leta 1998 postavili 8 metrov visok razgledni stolp. Gradnja je potekala v organizaciji Turističnega društva Zalog, ki je tudi skrbnik stolpa. Predsednik društva, Dušan Levičnik, ki je sporočil podatke o stolpu, je še dodal, da je poleg stolpa tudi več kot dve toni težka skala, na kateri je orientacijska plošča. Na vrh se lahko povzpne v slabi uri iz Zaloga (začetek poti je pred podhodom pod železniško progo ob cesti proti Podgradu) ali s Pečarja, kjer se cesta iz Sostrega prevesi na besniško stran (30 min).

Dolenjska in Bela krajina **Krašnji vrh**

Najprej se odpravljamo v Belo krajino, skoraj na mejo s Hrvaško, kjer je PD Metlika postavilo 17 metrov visok stolp na Krašnjem vrhu. Poleg stolpa je tudi planinska koča. Na Krašnji vrh se lahko pripeljemo, precej bolj planinsko pa je, če se na pot odpravimo peš iz bližnje vasi Radovica (40 min) ali kar iz Metlike (3 h).

Mirna gora

Razgledni stolp pri Planinskem domu na Mirni gori, 1000 m, je nekaj posebnega. Ne zaradi višine, ki znaša nevpadljivih 15 metrov, temveč zaradi svoje zgodovine, saj stoji že od sredine 18. stoletja. Stane Starešinič iz PD Črnomelj pravi:

"Cerkev Sv. Frančiška je bila na Mirni gori pozidana okoli leta 1743. Med drugo svetovno vojno so Italijani dom in cerkev požgali. Po vojni so planinski dom, tudi z materialom od cerkve, obnovili in povečali. Na ostanku cerkvenega zvonika je RTV postavila oddajnik in uredila razgledni stolp. V 80. letih je bil zgrajen nov oddajnik. Stolp je ostal in ga vzdržuje PD Črnomelj. Z njega so lepi razgledi po Beli krajini in sosednji Hrvaški."

Veliki Rog

Obsežni gozdovi Kočevskega Roga skrivajo še en razgledni stolp, ki je postavljen na najvišjem vrhu, Velikem Rogu, 1099 m. Janez Konečnik z Zavoda za gozdove je sporočil: "Po večletnih razmišljanjih je iz gozdarskih vrst prišla odločitev o postavitvi razglednega stolpa na Velikem Rogu. Glavno delo so opravili gozdarji z Zavoda za gozdove Slovenije, Območne enote (OE) Novo mesto in OE Kočevje, člani gozdarskih društev iz Kočevja in Novega mesta ter PD Novo mesto. Material in pomoč pri prevozu lesa ter plačilu nekaterih drugih stroškov sta zagotovila Gozdno gospodarstvo (GG) Novo mesto in takratno GG Kočevje (danes GRČA, d.d.). Za stolp, ki je v celoti lesen, je bila postavljena osnovna konstrukcija iz štirih kostonjevih stebrov. Za preostalo je bil uporabljen les smreke, ki pa ga je bilo treba že enkrat zamenjati (podesti, lestve, ograje). To je bilo narejeno pred deseto obletnico stolpa, v letu 2005. Višina zgornjega podesta je 9,5 metrov.

- 6** Žusem, Stolp ljubezni Foto: Gorazd Gorišek
- 7** Kovinski razgledni stolp na Resevni Foto: Gorazd Gorišek
- 8** Stolp na Rebrí Foto: Gorazd Gorišek
- 9** Razgledni stolp na Osrenci Foto: Gorazd Gorišek
- 10** Osem metrov visok razgledni stolp na Debenjem vrhu Foto: Biserka Gorišek
- 11** Razgledni stolp na Mirni gori je uredila RTV na cerkvenem zvoniku. Foto: Gorazd Gorišek

Stolp je bil uradno odprt oktobra 1996." In še nekaj besed o sodelovanju različnih organizacij: "V okviru prireditve v Tednu gozdov se ob stolpu že dolga leta srečujemo gozdarji, planinci in drugi uporabniki gozdnega prostora z obeh strani Roga. Ob tej priložnosti običajno zamenjamo zastavo na stolpu. Vrh Roga s stolpom je cilj številnih pohodnikov, ki poleti in pozimi občudujejo lepe razglede po gozdnih prostranstvih. Na vrh Roga vodijo planinske markacije in tudi Roška pešpot."

Sveti Peter

Na severnem obrobju Kočevskega Roga, že v Suhi krajini, stoji razgledni stolp na Svetem Petru, 888 m, nad Dvorom pri Žužemberku. Vlado Kostevc, predsednik Turističnega društva Suha krajina, je s pomočjo Planinske skupine Dvor posredoval naslednje podatke: "Stolp na Svetem Petru je bil postavljen leta 1984. Po dvajsetih letih (2004) je bil v celoti prenovljen. Stolp je visok

12 metrov in omogoča širok razgled na Julijske in Kamniško-Savinjske Alpe proti severu, proti vzhodu se vidi Sleme nad Zagrebom in na zahodu Snežnik. Stolp je postavljen na tromeji občin Žužemberk, Kočevje in Dolenjske Toplice. Postavila ga je skupina entuziastov, ki je želela Sveti Peter kot najvišji vrh Suhe krajine in nekoč priljubljeno točko domačih vernikov, saj je na vrhu stala cerkev, ponovno oživiti. Kmalu se je izkazalo, da je njihov trud obrodil sadove. Vrh je postal priljubljena pohodniška točka tako med domačini kot tudi širše. Skrb za Sveti Peter je v nadaljevanju prevzela Planinska sekcija Dvor v okviru PD Krka Novo mesto, ki je poleg stolpa postavila še zavetišče. Žal je konec minulega leta (2014) pogorelo.”

Primorska in Notranjska Lačna

Najbližje morju stoji razgledni stolp na Lačni, 451 m, ki ga je leta 2003 postavilo Turistično, športno in kulturno društvo Sv. Miklavž iz Gračišča s pomočjo Elektra Koper. Prenovili so namreč električni drog. Stolp je visok 12 metrov. Na Lačni je že prej stal 10 metrov visok lesen razgledni in hkrati protipožarni stolp, ki je bil postavljen po drugi svetovni vojni.

Škabrijel

Razmeroma nov 12 metrov visok razgledni stolp (postavljen 2007) stoji na gori spominov, 646 metrov visokem Škabrijelu. Razgled z njega

je zelo obsežen: od morja do Julijskih Alp in Dolomitov. Čeprav je Škabrijel ob bližnjih Sveti gori in Sabotinu malo manj znan vrh, je dobro obiskan. Hude čase je doživel med prvo svetovno vojno. Med potjo na vrh bomo hodili tudi po ostankih vojaških rovov. Poleg stolpa je spomenik padlim vojakom.

Gonjače

Sredi Goriških Brd, na vzpetini Mejnik, 321 m, nad vasjo Gonjače, stoji 23 metrov visok razgledni stolp, ki je bil postavljen leta 1961 in je eden od najprepoznavnejših podob briške dežele. Nanj vodi 144 stopnic, ob stolpu pa stoji tudi spomenik 315 žrtvam druge svetovne vojne. Na vrhu stolpa je razgledna plošča, na kateri so vrisane smeri znanih vrhov in mest. Ob dobri vidljivosti imamo kaj videti.

Križna gora

O 10 metrov visokem stolpu na Križni gori, 1162 m, njegovi gradnji in transportu na vrh več predsednik PD Križna gora iz Podkrajja, Dušan Plesničar. "Tako po ustanovitvi PD (1996) smo se člani dogovorili, da označimo in uredimo krožno planinsko pot na nam najbližja vrhova, Križno goro in Sveti Duh, ter na Križni gori postavimo razgledni stolp. Seveda se je bilo treba dogovoriti, kakšen stolp naj sploh postavimo. Vrh je zelo težko dostopen za transport, saj je na jugu pobočje precej strmo, z drugih strani pa je poraščen in gozdnat. Pri Elektru

Primorska smo dobili odslužen steber daljnovoda. Preurejanja stebra v stolp se je vneto lotil naš žal že pokojni delovno zelo zagnan član Jurij Čuk. Stolp je bil v nekaj mesecih pripravljen in s kamionom odpeljan na sedlo pod Križno goro. A pred nami je bila še glavna skrb, kako stolp transportirati na vrh. Na pomoč nam je priskočil domačin Stanko Benčina, ki je z veliko truda, ob pomoči še nekaj članov, s svojim 'menzi muckom' (delovni stroj, op. ur.) uspel stolp prenesti na dogovorjeno mesto. Sledilo je še zadnje dejanje, postavitve stolpa, ki smo ga izvedli 18. junija 2005. Glavni akterji so bili poleg domačinov še člani podjetja Kaskader iz Idrijske Bele, ki so postavili 200 metrov dolgo žičnico, s katero smo na vrh vozili beton. Akcija je uspela in danes stolp stoji na vrhu Križne gore. Razgled je ob lepem vremenu fantastičen, včasih se vidi celo do Benetk, kot na dlani pa je velik del Slovenije z vsemi najvišjimi vrhovi.”

Javornik nad Črnim Vrhom, Špičasti vrh nad Zadlogom in Planina nad Vrhniko bodo podrobneje obravnavani v posebnih člankih. Stolp na Javorniku so prvič postavili leta 1972, sedanjega, ki je visok 8 metrov, pa leta 2000. Razglednik na Špičastem vrhu je visok 11,5 metra. Postavili so ga v letu 2007. Planina nad Vrhniko se od leta 2008 ponaša z novim razglednim stolpom, ki je visok 22 metrov. Prvi je bil postavljen že v tridesetih letih prejšnjega stoletja.

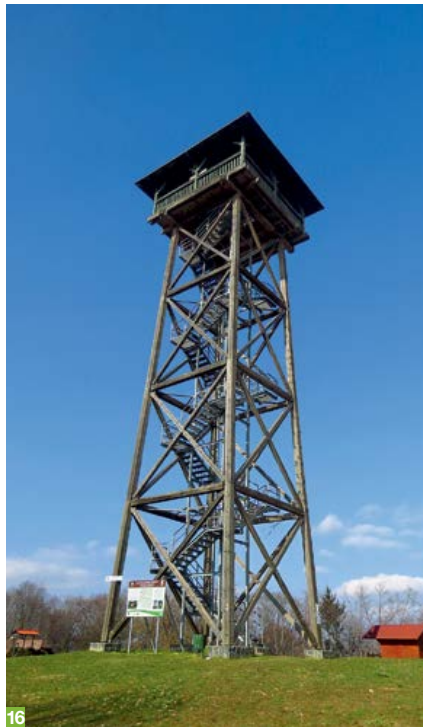

Gorenjska

Zagotovo bi bilo tudi na Gorenjskem lepo število razglednih stolpov, če ne bi pokrajina premogla toliko visokih in razglednih gora. Ob pripravi seznama stolpov po Sloveniji je na severozahodu zemljevid ostal prazen. Močno upam, da nisem kaj pomembnega nenamerno spregledal.

Rašica

Da Gorenjska vendarle ne bi ostala nepopisan list, vanjo lahko uvrstimo Rašico, 641 m, bližnjo sosedo bolj znane Šmarne gore, ki s svojo lego vendarle spada v to poglavje. Pod njo stoji istoimenska vas, sam vrh pa so po drugi svetovni vojni poimenovali po narodnem heroju Stanetu Koscu, domačinu

iz Rašice. 20 metrov visok razgledni stolp je leta 1957 postavila zveza borcev v spomin na ustanovitev Kamniškega bataljona na tem vrhu. Zraven stolpa stoji tudi precej nižji obelisk, geodetska točka prvega reda. V bližini stolpa, ki so ga leta 2002 zamenjali z novim, stoji tudi Planinski dom Rašiške čete, ki ga upravlja PD Rašica.

Kamniško-Savinjske Alpe

Razglednih stolpov v Julijcih in Karavankah ni, lahko pa se povzpne na dva v predgorju našega drugega najvišjega gorovja.

Menina planina

O zgodovini razglednega stolpa na Vivodniku, 1508 m, je podatke

prispeval Franc Pahovnik, PD Gornji Grad: "Ker je okolica Vivodnika poraščena, je razgled z njega omejen, če pa se dvignemo za slabih deset metrov, se nam odpre prekrasen pogled. Zato so v času izgradnje Planinskega doma na Menini (odprtje doma je bilo 19. 7. 1959) planinci na Vivodniku postavili lesen razgledni stolp, ki je bil v letu 1980 obnovljen. Leta 1995 so bile izvedene velike geodetske meritve s pomočjo satelitov, zato je moralo na Vivodniku vse *pasti*. Opravili so veliko vedutno sečnjo dreves in s tem v dobršni meri izboljšali razgled. Ker brez razglednega stolpa še vedno ni šlo, je bil leta 1996 stolp popolnoma obnovljen in takšen kljubuje zobu časa še danes. Lesen stolp je v tlorisu

12 Razgled s stolpa na Škabrijelu je zelo obsežen. Foto: Gorazd Gorišek

13 K razglednemu stolpu na Javorniku Foto: Gorazd Gorišek

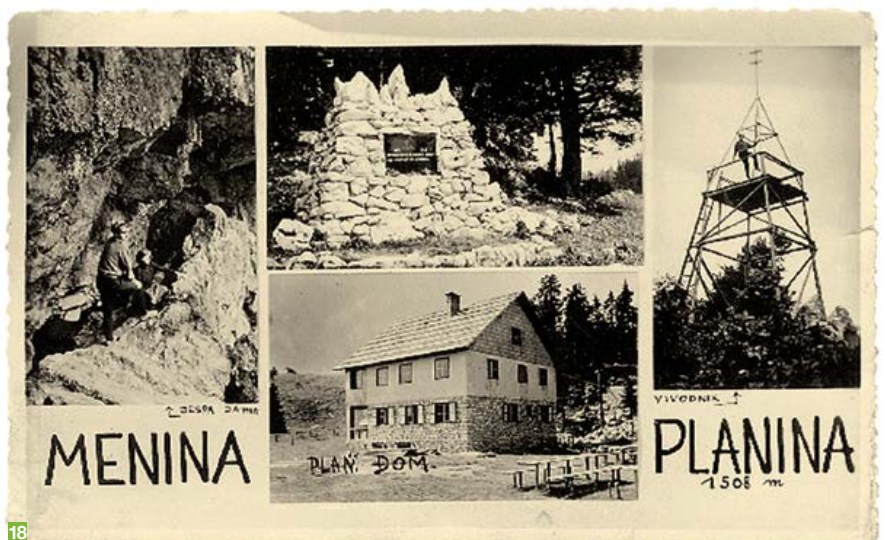
14 Nov razgledni stolp na Planini nad Vrhniko (2008) Foto: Gorazd Gorišek

15 Stolp na Rašici Foto: Gorazd Gorišek

16 28 metrov visok razgledni stolp na Plačkem vrhu Foto: Gorazd Gorišek

17 Razgledni stolp na vrhu Vivodnika Foto: Gorazd Gorišek

18 Razglednica Menine planine z razglednim stolpom, 25. 7. 1969 Arhiv PD Gornji Grad

19

kvadratne oblike, ima dve ploščadi, visok pa je 8 metrov. Postavljen je na betonske podstavke, s katerimi je trdno spojen. Sestavljajo ga štirje močni macesnovi stebri z diagonalno in horizontalno povezavo."

VelikiTravnik/Turnovka

Za konec popotovanja po razglednih stolpih v Sloveniji nam je ostal še Veliki Travnik oziroma Turnovka, 1637 m, kjer stoji Joškov stolp. Več o njem Brigita Vrčkovnik, predsednica PD Ljubno ob Savinji: "Z izgradnjo stolpa na Turnovki smo začeli v začetku leta 1998. Najprej smo morali pridobiti veliko dovoljenj. Stolp je narejen iz macesnovih tramov in je visok 9 metrov. Po letu in pol dela je bilo 25. junija 1999 odprtje stolpa. Poimenovali smo ga po našem dolgoletnem članu Franju Budnu - Jošku." PD Ljubno je v sodelovanju z Naravovarstveno zvezo Smrekovec v začetku oktobra 2011 postavilo nove informacijske table na Koči na Travniku in na razglednem stolpu na Turnovki.

Omeniti velja še nekatere stolpe, ki ne ponujajo razgleda na daljno okolico, saj se ne dvigajo čez krošnje dreves, so pa kljub temu zelo dobrodošli pri opazovanju narave. Najdemo jih na Lovrenških jezerih na Pohorju, na izviru Save Dolinke (Zelenci) in na Pokljuki (barje Šijec). Podoben stolp stoji tudi v Mozirskem gaju. Razgledne ploščadi so še na Velikem Medvedjeku/

20

Medvejku nad Sežano, na Volniku nad Dutovljami, na črnokalskem gradu in na Miklavževem hribu nad Celjem.

Pogled v preteklost ...

Kar nekaj razglednih stolpov je nekoč služilo obiskovalcem, a jih danes ni več. Na Pohorju velja omeniti stolp na Žigartovem vrhu, 1346 m, nad Arehom, ki ga je postavila in septembra 1903 odprla Podravska podružnica SPD. Visok je bil kar 37 metrov. Že jeseni leta 1904 ga je podrlo močno neurje. To je bil prvi slovenski planinski objekt na Pohorju. 16 metrov visok razgledni

19 Veliki Travnik (Turnovka)

Foto: Gorazd Gorišek

20 Pomnik braniteljem slovenske zemlje na Velikem Cerju Foto: Gorazd Gorišek

stolp je do druge svetovne vojne stal tudi na Velikem vrhu, 1344 m, nad Tremi kralji.

Visok razglednik je bil nekoč tudi na Paškem Kozjaku, točneje na Špiku, 1108 m. Leta 1931 ga je zgradila Šaleška podružnica SPD. Golte, znano smučarsko središče, so se do pred kratkim prav tako ponašale z razglednim

Poseben odstavek si zaslužita še dva objekta, ki še zdaleč nista samo razgledna stolpa, temveč imata širši pomen. Na hribu Veliko Cerje, 343 m, nad Mirnom pri Novi Gorici, stoji leta 2011 odprt pomnik braniteljem slovenske zemlje. Vsako nadstropje je namenjeno pomembnemu obdobju slovenske zgodovine, vrhnje, peto, pa je urejeno kot razgledna ploščad. Mogočen spomenik z osnovnim motivom trdnjave in obrambnega stolpa stoji na zahodnem robu Črnih hribov, katerih najvišji vrh je Trstelj, 643 m, kamor se s Cerja lahko odpravimo po prijetni označeni poti. Urnik odprtja spomenika si lahko ogledate na tej povezavi: <http://www.visitkras.info/index.php/sl/kulturna-dediscina/svetovna-vojna/226-pomnik-braniteljem-slovenske-zemlje-na-cerju>.

Najbolj obiskan razgledni stolp v Sloveniji je zagotovo na Ljubljanskem gradu. Nekoč je imel protipožarno funkcijo, dandanes pa je priljubljena točka domačih in tujih turistov. Stari leseni stolp je bil med letoma 1845 in 1848 zamenjan z novim, zidanim. Zadnja obnova stolpa, ki je bil leta 1982 povišan, je potekala leta 2009. Za pogled na slovensko prestolnico z vencem gora v ozadju je treba plačati vstopnino. Odpiralni čas in cenik je dostopen na spletni strani: <http://www.ljubljanskigrad.si/spoznajmo-grad/razgledni-stolp/>.

Skok čez mejo

Nedaleč od slovenske meje, v Avstriji, se dvigata proti nebu dva razgledna stolpa, ki ju je vsekakor vredno obiskati. Prvi stoji tik za mejo, ob Muri, na njeni obrečni gozdni ravnici pri Gosinji vasi/ Gosdorf. Do tja se pripeljemo čez nekdanji mejni prehod Trate med Šentiljem in Gornjo Radgono. Sodoben 27 metrov visok stolp, ki seže nad krošnje dreves in omogoča lep pogled na okoliško pokrajino, je sestavljen iz dveh stopnišč, ki se medsebojno prepletata.

Na hribu Jedovca/Pyramidenkogel, 850 m, med Vrbskim in Hodiškim jezerom na avstrijskem Koroškem stoji od leta 2013 kar 100 metrov visok orjak. Razgled je višini primeren, saj seže od Karavank in Julijskih Alp do Visokih Tur. Prvi, "zgolj" 28-metrski leseni stolp so zgradili že leta 1950 in ga 19 let pozneje nadomestili z novim, betonskim, ki je bil visok 58 metrov, vrh njega pa so bile tudi telekomunikacijske naprave. Sedanji je zopet lesen. 100 metrov visok in lesen? Temelji so seveda trdnjši, više pa lahko občudujemo novodobno arhitekturno podobo iz macesovega lesa. Je precej ženstvena, pravijo, polna oblin. Na stolpu, ki je stal kar osem milijonov evrov, so tri ploščadi z vsem potrebnim za razgledovanje. Do vrha lahko prehodimo 441 stopnic. Na voljo je seveda tudi dvigalo, pogumne pa vabi v dolino zaviti tobogan. Vabljeni. Takih stolpov pri nas (še) ni.

Pregled razglednih stolpov v Sloveniji

Ime vrha	Položaj	Višina stolpa	Nadmorska višina vrha	Leto izgradnje
Sotinski breg/Kugla	Goričko	17 m	418 m	1997/2009 obnova
Vršič	Bogojina	14 m	246 m	2003
Plaçki vrh	Slovenske gorice	28 m	510 m	2000
Zavrh	Slovenske gorice	17 m	370 m	1981
Gomila	Slovenske gorice	18 m	352 m	1992
Cigelnica/Mariborski razglednik	Pohorje	20 m	1147 m	1909/1990 obnova
Rogla	Pohorje	30 m	1517 m	1956
Stolpnik	Slovenske Konjice	25 m	1012 m	1997
Boč	Poljčane	20 m	980 m	1962/2007 obnova
Janina	Rogaška Slatina	15 m	362 m	1956/2000 obnova
Žusem	Kozjansko	26 m	660 m	2014
Resevna	Šentjur	20 m	650 m	1996
Reber	Trojane	10 m	878 m	2003
Osrenca	Šmartno pri Litiji	10 m	710 m	2004
Debni/Debenji vrh	Zalog	8 m	530 m	1998
Krašnji vrh	Metlika	17 m	542 m	2003
Mirna gora	Črnomelj	15 m	1000 m	1950*
Veliki Rog	Kočevski Rog	9,5 m	1099 m	1996
Sveti Peter	Dvor	12 m	888 m	1984/2004 obnova
Lačna	Gradišče	12 m	451 m	2003
Škabrijel	Nova Gorica	12 m	646 m	2007
Mejnik/Gonjače	Goriška Brda	23 m	321 m	1961
Križna gora	Podkraj	10 m	1162 m	2005
Javornik	Črni Vrh	8 m	1240 m	2000
Špičasti vrh	Zadlog	11,5 m	1128 m	2007
Planina/Špica	Vrhnika	22 m	733 m	2008
Rašica/Vrh Staneta Kosca	Ljubljana	20 m	641 m	1957/2002 nov
Vivodnik	Menina planina	8 m	1508 m	1959/1996 obnova
Veliki Travnik/Turnovka	Smrekovško pogorje	9 m	1637 m	1999

*Preureditev cerkvenega zvonika.

stolpom. Stal je na Boskovcu, 1587 m, najvišji vzpetini Golt. Jože Bizjak, PD Mozirje, je sporočil, da so stolp zaradi dotrajanosti in ogrožanja varnosti planincev pred dobrim letom porušili. Stolpi so nekoč stali tudi na Hlevišah nad Idrijo, na Debencu nad Mirno in še kje. Zanimiv je bil razgledni stolp na Zgornjem tolminskem gradu (Kozlov rob), ki ga je zgradilo Olepševalno društvo Tolmin leta 1907. Med boji poškodovani stolp so odstranili po prvi svetovni vojni.

Na obmejnem področju je bilo v prejšnji državi zgrajenih veliko opazovalnih stolpov, ki so bolj ali manj podlegli zobu časa. Namenjeni so bili nadzoru močno zastražene meje. Na Goljeku v Polhograjskem hribovju in na Osrenci v Posavskem hribovju pa najdemo tudi ostanke (betonske stebre) nekdanjih stražarskih stolpov, ki so jih zgradili med drugo svetovno vojno na italijansko-nemški meji.

... in prihodnost razglednih stolpov

V Sloveniji je v teku kar nekaj projektov. Razgledne stolpe naj bi zgradili v Lendavskih gorica, Izoli, Kopru, ponovno na Debencu nad Mirno, na Štefanji gori pod Krvavcem, nad Šentrupertom na Dolenjskem, na Goleku nad Zrečami in še bi lahko našteval. Kdaj bodo stolpi zgrajeni in kako bodo videti, je seveda odvisno od marsičesa, najbolj pa bo, pravijo odgovorni, na to vplival dogovor med lokalnimi skupnostmi in – denar.

Za konec morda še namig vsem tistim, ki v hribe zahajate z otroki. Peljite jih tja, kjer je na vrhu razgledni stolp. Slednji je lahko, seveda varen in dobro zavarovan z ograjami, zelo primeren motivacijski dejavnik za razposajeno mladež. Če bo med hojo proti vrhu še malo sitnarila nekako v smislu: "Oh, kdaj bomo že na vrhu?!" bo pod stolpom čudežno oživela in urno zakorakala po stopnicah do najvišje točke. Prepričan sem, da ne samo enkrat ... ●

Ker je razglednih stolpov po Sloveniji kar precej, prosimo bralce, če uredništvu *Planinskega vestnika* sporočijo podatke o stolpih, ki smo jih pri predstavitvi morda izpustili.

Trije brati vsi kosmati

Razgled s poraščenih vrhov

Anka Vončina

Najvišji imajo dober razgled, vidijo čez in čez. In njih vidi vsak. Malo manjši nimajo te možnosti. Za pozornost se morajo drugače potruditi.

Kot skalno obzidje kipijo v nebo naše bele gore – gole – vsem na očeh. Njihovi podaniki, pomaknjeni malček na jug, nimajo te sreče. Ta predalpski svet, ki čisti težke umazane južne sape, je za razliko od višjih še ves oblečen v zeleno. Obiski teh vrhov nas ne pripnejo na nebo, največkrat nam pod krošnjami dreves nudijo brezmejen mir, spokojnost in tišino. Vendar imajo lahko tudi oni vse, kar imajo veliki.

Pa pogledjmo to enakopravnost

Svet, ki se pne med Goriško, Tolminsko in Idrijskim, je Trnovski gozd. Iz valujoče pokrajine izstopa par vrhov. Najlaže razpoznamo srednjega. Nima zaman svojega imena, z vseh strani nas v oči bode priostrena podoba Špičastega vrha. Na vzhodu, čeprav geografsko že malček izven Trnovskega gozda, je Javornik. Cenili so ga že prvi "turisti" zaradi nezahtevnega dostopa, že gorskega podnebja, miru in lepih razgledov. Najzahodnejši izmed treh bratov pa že zre v iztekajoči se amfiteater, kjer se evropske Alpe res dokončno izravnajo v Padski nižini.

Da je bilo ozemlje Slovenije pred poselitvijo prekrito z gozdom, verjamem. Naseljenci so v dolgih stoletjih krajino, če so hoteli preživeti, kultivirali. Upala bi si trditi, da niso bile, vsaj od Kristusa naprej, gozdnate naše najvišje gore. Kako je bilo s sredogorskimi "palčki", so bili prej goli ali oblečeni, ne bom ugibala. Kot izvemo iz starih zapisov v *Planinskem vestniku* in s fotografij, Javornik pred sto leti ni bil poraščen. Da bi razgledovalcem karkoli kratilo razgled, ne omenja nihče. Da so bili goli tudi Golaki, nam ne govori le njihovo ime, to nam potrjujejo tudi kronisti teh krajev. Na vrhovih so pasli govedo in drobnico, velikost goličav jim je dala tudi ime – Mali, Srednji in Veliki Golak. Mali je sicer najvišji, a v času poimenovanja to ni bilo najpomembnejše. Časi se spreminjajo, obdelovalnih površin smo v drugi polovici prejšnjega stoletja negovali vse manj. Industrializacija je vse bolj prehranjevala prebivalce in praznila više ležeče ter oddaljene vasi in zaselke. Nekdaj kulturna krajina je spet prepuščena naravi – zaraščanju. Če so k temu kanček dodale tudi globalne podnebne spremembe, bo pokazal čas. Od vetra bičane viharniške bukve so naselile Javornikov vrh, Golaki pa so se oblekli v zeleno ruševje. Je današnji gozd Špičastega vrha tam že od nekdanj? Ne vemo. Danes so ti trije brati vsi kosmati.

In da ne bi izgubili na veljavi, je treba njihov "primanjkljaj" nadomestiti. Prva fotografija javorniškega stolpa je po predvidevanjih nastala pred prvo svetovno vojno. Na razglednici, odposlani leta 1916, je poleg planinske kočice in gostilne pod vrhom tudi stolp z obiskovalci. Naslednja fotografija je iz tridesetih let, ko je bil stolp že višji. Po pripovedovanju starejših prebivalcev Zadloga je bil tudi na Špičastem vrhu že "pod Italijo"¹ opazovalni oziroma razgledni stolp.

Skrb za privlačnost bližnjih vrhov

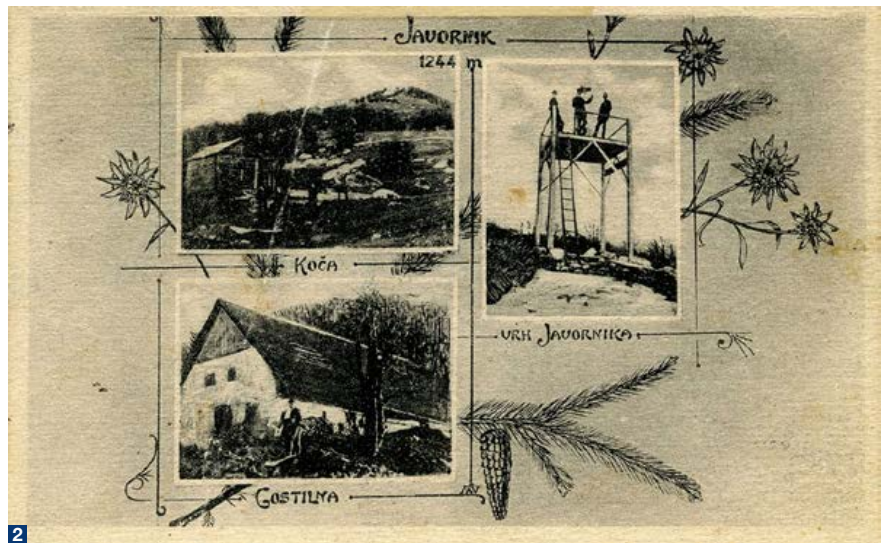
V sedemdesetih letih je bila povojna obnova zaključena, udarništvo in medsebojna pomoč pa sta bila še vedno zelo živa. Pozitivna energija in povezanost mladih in manj mladih, društvenih in vaških je pripomogla, da so se s skoraj nič v žepu, vendar popolnoma profesionalno, uresničevale ideje zanesenjakov. Administrativne zahteve za postavitev stolpov še niso bile tako evropske. Že obdelane dele se je lahko zvozilo do določene višine, na vrh jih je bilo treba znositi in tam vsa dela dokončati ročno, brez elektrike in agregatov. Material se je zbiral na način "prispeva, kar kdo lahko". V času nabirke za javorniški stolp je bila poraba lesa v idrijskemu rudniku nenadoma, z neuradnim privoljenjem vodilnih, nepojasnjeno večja. Orodje se je prineslo od doma, kakšno uslugo je bilo treba odslužiti ter v črnih fondih "šranganj"² in letnih veselic se je našel tudi kak cekin. Tako se je leta 1972 dokončal stolp na Javorniku, v osemdesetih pa tudi na Špičastem vrhu. Pri obeh je tvorno sodelovalo PD Idrija, ki v teh letih beleži največje članstvo. Zaradi teže let sta oba že popolnoma obnovljena. Za javorniškega skrbi PD Javornik iz Črnega Vrha, za tega s Špičastega vrha, kjer se mu je lani (leta 2014) pridružil še v današnjem svetu neobhodni komunikacijski stolp, pa zadloško društvo za trajnostni razvoj Trma.

In kako je z Golaki?

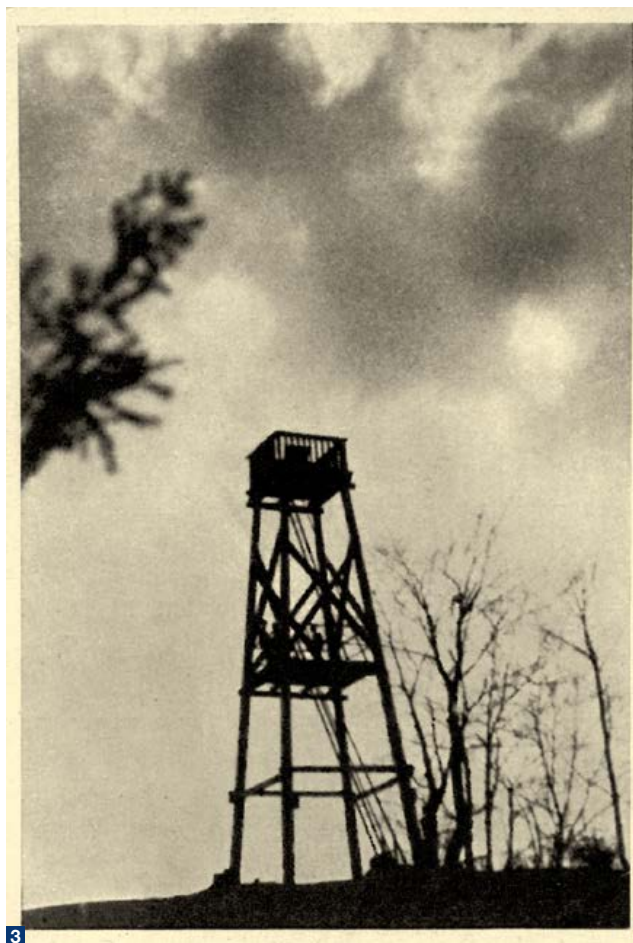
Za razliko od ostalih dveh, ki sem ju kar pogosto obiskovala, Golaka nisem kaj dosti jemala za mar. Trnovski gozd je obširen in raziskovanje sem začela na njegovih robovih. Videla sem, da je njegov vrh zelen, in vedela sem, da

¹ Čas med prvo in drugo svetovno vojno, ko je bila Primorska priključena h Kraljevini Italiji.

² Star slovenski običaj, ko samski fantje z zaporo primorajo ženina, ki želi odpeljati nevesto iz vasi, da jim v zameno plača odškodnino.

2

3

- 1 Stolp na Javorniku
Foto: Anka Vončina
- 2 Razglednica, poslana 13. 3. 1916; založil Alojzij Kovsca, fotograf, Col. Arhiv Mestnega muzeja Idrija
- 3 Še ena zanimivost: na bližnjih Hlevišah nad Idrijo je bil zgrajen stolp leta 1948, a ga je pozneje tako poškodovala strela, da ga ni bilo mogoče obnoviti. Tudi novega niso postavili. Včasih se razgled malo razširi s pristrigovanjem gozdne frizure njegovega vrha. Arhiv Marjana Rupnika

na njem ni razglednega stolpa, zato je "Mali" prišel na vrsto pozno oziroma sem na vrsto za poučno hribovsko izkušnjo pozno prišla sama! Domače "mladičke" sem želela peljati na prvo zimsko turo na en "pohleven" vrh. Izbrali smo Golak in ni nam uspelo. Naklon njegovega pobočja je bil prehud in ledena skorja za Verigine derezice na naših nogah predebela. Še vedno v delu, kjer se nam ne bi moglo primeriti nič resnejšega, smo se popeljali par metrov

v bližnjo vrtačo in spoznali: "Ta Golak je čisto zaresna gora!" Hitela sem s popravnim izpitom. In ko sem končno stala na njegovem vrhu, sem obnemela – videla sem "čez pol sveta". Bila sem ganjena in srce mi je paral sram, ki se ga še nisem povsem otesla. Kako sem se lahko tako neskončno motila? Samozavestno sem sklejala kar na "flash" in še od daleč? Čeprav zelen, ta vrh ne potrebuje nobenih "okraskov"; tudi brez njih je Golak vsem velikim enak! ◉

Kralj nad Betajново in Stolp ljubezni

Gradnja razglednega stolpa je resno delo

Gorazd Gorišek

Vrhnika, mesto na jugozahodnem robu Ljubljanskega barja, na prvi pogled nima nič skupnega z Žusmom, hribovitim svetom na severnem robu Kozjanskega. Tako bi verjetno tudi ostalo, če ne bi člani PD Vrhnika leta 2010 odšli na pohod v neznano. Obiskali so Rifnik in Resevno, izlet pa zaključili na turistični kmetiji Žurej v bližini kozjanskega morja, Slivniškega jezera, kjer so opazili tudi lične kažipote, ki vabijo na Žusem. Na uho jim je prišlo, da v teh krajih deluje mlado, a zelo dejavno PD Žusem, ki razmišlja o gradnji razglednega stolpa. Tako se je začelo zgledno sodelovanje obeh društev.

Stolp na Planini

Nad Vrhniko že dolgo let stoji razgledni stolp. Brez pretiravanja lahko rečemo, da je postal zaščitni znak Cankarjevega mesta, ki je zelo ponosno nanj. Z njim dobesedno živi. To se je pokazalo tudi ob izgradnji zdajšnjega stolpa. O tem smo se v družbi vodstva PD Vrhnika pogovarjali z Milanom Jermanom, predsednikom gradbenega odbora izgradnje, ki je najprej na kratko spregovoril o zgodovini razglednih stolpov na Planini: "Prvi stolp, imenujemo ga kar 'prastolp', so vrhniški zanesenjaki postavili že leta 1930. Šlo je pravzaprav za malo širšo prežo z razglediščem dobre tri metre nad tlemi. Kmalu

za tem je šlo že bolj zares. Pod vodstvom Olepševalnega društva Vrhnika, ki je na Planini odkupilo 1500 m² prostora, so zgradili 16 metrov visok razgledni stolp iz hrastovega lesa ter ga septembra 1934 slavnostno odprli za obiskovalce. Stolp in zavetišče ob njem je med drugo svetovno vojno porušil italijanski okupator. Nalogo izgradnje novega razglednega stolpa je prevzelo Turistično društvo Vrhnika. Odprtje 21 metrov visokega lepoteča je bilo 22. maja 1955. Brez udarniškega dela, tako značilnega za povojno obdobje, seveda ni šlo, glavne vloge pri končni podobi stolpa pa so imeli logar Dolfe Malavašič, ki je odmeril ustrezen hrastov les, projektant

Jože Coren in graditelj Alojz Jurjevič. Slednji je na svojstven način preizkusil trdnost novega stolpa." (Kot vrvohodec v cirkusu se je povzpел na ograjo razgledne ploščadi dobrih 20 metrov nad tlemi in brez varovanja zakorakal naokoli, op. ur.)

O razlogih za izgradnjo zdajšnjega stolpa Milan Jerman pravi: "Leta 2005 je stolp slavil Abrahama. Vzdrževalnih del in s tem povezanih stroškov je bilo vedno več. Na pobudo PD Vrhnika s takratnim predsednikom Romanom Novakom in s sodelovanjem TD Blagajana ter podporo občine se je gradbeni odbor za izgradnjo nadomestnega stolpa prvič sestel julija 2005. V lokalnem časopisu smo izvedli anketo med občani in kar 85 % vseh je odgovorilo, da si ponovno želi lesen stolp. To skorajda plebiscitarno odločitev smo seveda morali upoštevati. Večina je bila tudi za to, da novi stolp predhodniku ne bi zrasel čez glavo. Sledila je priprava projektne dokumentacije, zbiranje sredstev, oglaševanje, izbira izvajalca, odstranitev starega stolpa in gradnja novega."

Ko povprašam po kakšnem zanimivem dogodku v povezavi s stolpi na Planini, se prijetnim sogovornikom kar zasvetijo oči in zgodbe privrejo na dan. Recimo tista o spoštljivi odstranitvi prejšnjega stolpa. Iz njegovih delov so izvedli licitacijo. Nekateri najbolj priljubljeni kosi so dosegli spoštovanja vredne številke, vrh starega stolpa pa stoji na enem izmed vikendov na Zaplani. Zanimivih zgodb je še mnogo več. Nekatere si lahko preberete v ličnem biltenu, ki ga je PD Vrhnika izdalo ob postavitvi zdajšnjega stolpa. Vsi sogovorniki poudarjajo, da brez velike podpore prebivalcev Vrhnike, občine in drugih društev stolp ne bi bil tisto, kar je danes – eden od simbolov mesta.

Stolp ljubezni

Bilo je na lepo sončno nedeljo, dan po valentinovem, prazniku zaljubljenecv, ko je toplo februarско sonce pospešeno topilo morda zadnji sneg letošnje zime. Odpravili smo se na Žusem, na obisk k novemu razglednemu stolpu, Stolpu ljubezni, ki stoji na severovzhodnem vrhu Velikega špička, 669 m. Na njem smo se srečali in opravili pogovor s pobudnikom izgradnje stolpa, Martinom Ozisom, in predsednikom PD Žusem Simonom Mansuttijem.

Zaljubljeni uvod ni naključen, saj je na Žusmu vse v znamenju ljubezni. Vrh hriba stojita zelo blizu vsaksebi dve cerkvi. Ena od njih je posvečena sv. Valentinu, vsako leto organizirajo Valentinov nočni pohod, precej

ljubezenskih legend pa izvira še iz časov žusemskih grofov, ki so imeli svoje domovanje streljaj od novega stolpa, na nižji vzpetini, kjer je nekoč stal grad Žusem.

Martin Ozis o prvih zamislih za postavitve stolpa pravi: "Začetki segajo v leto 2007. Najprej smo načrtovali gradnjo na sosednjem hribu (Mali špiček, 662 m, op. ur.), a se nismo uspeli dogovoriti z lastnikom zemljišča. Sprva smo razmišljali o postavitvi kovinskega stolpa, takšnega, kakršen stoji na bližnji Resevni. Ko so prišli na obisk člani PD Vrhnika in nam podarili bilten o gradnji njihovega stolpa, smo se po posvetu odpravili k njim na obisk. Po ogledu lepote na Planini dilema ni bilo več – tudi naš stolp bo lesen." PD Žusem je mlado društvo, ustanovljeno leta 2007 in razmeroma majhno, saj šteje le šestdeset članov. Predsednik Simon Mansutti je nadaljeval: "Kar šest let je bilo potrebnih, da smo v občinskem prostorskem načrtu dosegli, da na vrhu hriba lahko postavimo tako visok objekt. Zbiranje sredstev za izgradnjo stolpa je seveda posebna zgodba. Donacije, sponzorstva, darovanje za stopnice, podeste in razgledno ploščad ter seveda obilica prostovoljnega dela. Na vsaki izmed 122 stopnic je ime darovalca. Odziv je bil

tako velik, da nam je stopnic že zmanjkalo in bomo z napisi nadaljevali na ograjah. Uredili smo tudi planinske poti do stolpa. Ena izmed njih, zahtevnejša, ob pomoči varoval pripelje naravnost k temeljem Stolpa ljubezni."

O načrtih za prihodnost Simon Mansutti pove: "Na vrhu stolpa želimo postaviti razgledno ploščo in zvon želja. V načrtu imamo tudi odkup bližnje kmetije, kjer nameravamo zgraditi planinski dom." Odprtje stolpa, ki se od vrhniškega (hrast) razlikuje po vrsti lesa (macesen) in višini, saj je na Žusmu za eno nadstropje višji, bo v nedeljo, 26. aprila 2015. ◻

1 Lep stolp iz macesnovega lesa so v letu 2014 postavili na Žusmu.

Foto: Gorazd Gorišek

2 Vodstvo PD Vrhnika med maketami stolpov. Od leve: Roman Novak, nekdanji predsednik PD in pobudnik izgradnje stolpa, Milan Jerman, predsednik gradbenega odbora izgradnje stolpa, Janez Petrič, podpredsednik PD Vrhnika (sedi) in Jože Šušteršič, predsednik PD Vrhnika.

Foto: Gorazd Gorišek

3 Simon Mansutti, predsednik PD Žusem, in Martin Ozis, pobudnik izgradnje stolpa

Foto: Gorazd Gorišek

Ljudem je najteže delati manj

Pogovor z Nušo Romih Masnoglav

Mateja Pate

Nuša Romih Masnoglav je nekdanja vrhunska športna plezalka. Na višku plezalne kariere je dvakrat uspela dvigniti mejo ženskega športnega plezanja v takratni Jugoslaviji, in sicer s smerema Mozartove kroglice (leta 1988) in Solea (leta 1989) v Dovžanovi soteski. Po poklicu je profesorica športne vzgoje; že med študijem je delala v Mladinskem klimatskem zdravilišču na Rakitni, kjer je vodila športne dejavnosti, dihalne vaje in ustvarjalne delavnice za otroke z astmo in drugimi boleznimi dihal, organizirala je športne in pravljичne dni ter šole v naravi. Leta 2005 se je vpisala v izobraževalni program metode Feldenkrais, ga leta 2009 zaključila in postala prva slovenska učiteljica metode Feldenkrais,¹ ki je danes njen način življenja in polna zaposlitev. Leta 2011 je uspešno zaključila dveletni Master Class, predlani pa še Jeremy Krauss Approach: Feldenkrais za delo z otroki s posebnimi potrebami. Trenutno ima status izkušene učiteljice in poučuje v Sloveniji ter na mednarodnem treningu na Dunaju.

Metoda Feldenkrais je učenje bolj svobodnega in enostavnega gibanja. Vadbo, ki temelji na sproščenem, mehkem gibanju in usmerjanju pozornosti nanj, izvajamo v obliki skupinskih lekcij (t. i. ozaveščanje skozi gib) ali individualno z učiteljem (t. i. funkcionalna integracija). Namen vadbe je vplivati na živčni sistem in možgane, da bi z odkrivanjem in spreminjanjem naučenih motoričnih vzorcev odpravili škodljive gibalne navade in s tem vzrok različnih kroničnih težav. Hkrati pa je izjemno priporočljiva za preprečevanje tegob, povezanih s sodobnim načinom

¹ Utemeljitelj metode je dr. Moshe Feldenkrais (1904–1984), fizik, atlet in inštruktor juda, ki je razvil metodo po obnovitvi stare poškodbe kolena, zaradi katere ni mogel več hoditi. Razvil je revolucionarno razumevanje, kako se ljudje učimo in funkcioniramo – in naučil se je ponovno hoditi brez bolečine. Do svoje smrti je izobrazil približno tristo učiteljev te metode.

življenja, in učinkovito orodje za doseganje vrhunskih športnih rezultatov. Širši javnosti je vadba po tej metodi, ki sicer daje osupljive rezultate, precej neznana, čeprav lahko z gotovostjo trdim, da bi prišla prav vsakomur. Zato jo predstavljamo v *Planinskem vestniku*. V času, ko je bila Nuša na plezalnem vrhuncu, se še nisva poznali, ker pa sva se pozneje večkrat navezali na skupno vrv, se v pogovoru tikava, kot pač pritiče starim plezalskim kameradam.

Malo za šalo, malo zares – bi bila boljše športna plezalka, če bi v časih, ko si še aktivno plezala, poznala metodo Feldenkrais?

Zagotovo. Če bi združila takratno moč in trenutno gibljivost in občutek za pravilno biomehaniko gibanja, bi bila zmožna preplezati težje smeri. Zdaj imam veliko bolj gibljiv prsni koš in kolke kakor pred četrto stoletja. Manj za krčenosti je v mojem telesu. Plezanje je tako ali tako neka malo bolj ekstremna verzija Feldenkrais, saj vsako smer lahko splezaš na več različnih načinov,

ki so odvisni od izbire oprimkov, stopov in razporeditve sil pri posameznem gibu. Če znaš najti najlažjo pot po neki smeri, porabiš optimalno količino energije, kar poučujemo tudi pri lekcijah metode Feldenkrais. Iščemo najlažji, najbolj optimalen način gibanja za svoje telo, ki je unikatno. Razlika je le ta, da so gibalne kombinacije, ki jih učimo pri metodi Feldenkrais, primerne za vsakogar. Tudi za tiste, ki se bojijo višine, jih bolijo sklepi, so na invalidskem vozičku ali imajo poškodovane možgane.

Zdaj si povzela bistvo metode.

Da. Feldenkrais je učenje optimalnega načina gibanja. To pomeni, da porabiš ravno pravi količino energije za določen opravke, kakršen koli že je. To je učenje, kako se učiti, se spreminjati in napredovati. Kako čim bolj izkoristiti svoje potenciale. Feldenkrais je v eni izmed svojih knjig napisal: "Naj nemogoče postane mogoče, naj težko postane lahko, prijetno, lepo." Pri tem ni imel v mislih samo gibanja, temveč vsa področja našega življenja.

Anna Triebel Thome, avtorica knjige Feldenkrais: gib – pot k sebi, navaja, da se ljudje iz navade naprezamo veliko bolj, kot je glede na opravilo potrebno. Kdaj smo se tako oddaljili od sebe?

Takoj, ko se je okolica nehala prilagajati nam in smo se začeli mi prilagajati okolici, ki je storilnostno naravnana. Otrokovo gibalno učenje v prvem letu starosti, pri normalnem razvoju in v prijaznem okolju, namreč poteka nemoteno. Ima dovolj časa, varen prostor in zunanjo podporo, ki ga spodbuja, da v miru preizkuša neštete gibalne možnosti in izbere sebi primeren način, s katerim se prvič v življenju obrne s hrbta na bok, na trebuh, se splazi, postavi na vse štiri, skobaca in shodi. Kmalu zatem, odvisno od okolja, pa je otrok podvržen vzgoji, odrasli pa množici zunanjih vplivov. Začnemo se gibati, živeti in delovati na način, ki za nas ni primeren. Najbolj škodljivi vplivi na naše telo so prezgodnja specializacija v nekem športu ali igranju glasbila, prisilne drže, poškodbe in travme. Vse to ruši dobro biomehaniko telesa in povzroča sprva bolečine, sledijo pa strukturne spremembe, kakršne so obrabe sklepov, natrganje mišic, slabšanje drže in omejeno dihanje.

Omenila si glasbenike in športnike – delaš s filharmoniki in reprezentanti v smučarskih skokih. Se je pri tebi morda oglasil tudi kak plezalec, ne s potrebo po terapiji, ampak zaradi želje izboljšati svoje dosežke?

Delam v nekaj plezalci, ki pridejo takrat, ko imajo bolečine, ne pa, da bi si z metodo pomagali do boljšega plezanja, napredka. Za to je potrebno kontinuirano učenje, ki pa je lahko dokaj drago. V Sloveniji metodo najbolj koristijo in cenijo glasbeniki, pevci, plesalci in igralci. Med športniki žal še ni dovolj poznana. Izjema so smučarski skakalci in nekaj drugih vrhunskih športnikov, ki si učinkovito pomagajo tudi k boljšim rezultatom.

Zasledila sem knjigo, ki je namenjena izboljšanju tekaških sposobnosti s pomočjo metode Feldenkrais. Je kaj takega na voljo tudi plezalcem?

Ne, za plezalce še nisem zasledila česa podobnega. Obstaja Feldenkrais za tekače, smučarje, celo za konje in pse. Med učitelji metode Feldenkrais nas je kar nekaj plezalcev, med drugimi je moj prijatelj in kolega, nekdanji zelo uspešen tekmovalec, Avstrijec Michael Priesner.

Torej je na vas, da napišete priročnik.

S tem je tako: mednarodna izobraževanja so sicer po vsem svetu, a so zelo draga. Osnovni trening traja štiri leta. Posamezni trening obiskuje od 30 do 50 ljudi, od te skupine pa delo po metodi Feldenkrais službeno opravlja le kaka desetina diplomantov, tako da nas je na vsem svetu le par tisoč. Pomembno nam je, da delamo to, za kar smo usposobljeni, da delamo z ljudmi vsak dan, individualno ali skupinsko. V tem poslu je nujno, da skrbiš zase in ne delaš preveč, tako da

gibalne smeri in da vzpostaviš boljšo biomehaniko. Zdaj, ko to počnem že deset let, potrebujem tričetrt ure in še vedno nekaj sto gibov. Moj najboljši učitelj pa te v desetih minutah z desetimi gibi uskladi v gibalno celoto. Ker smo tisti, ki res redno poučujemo, zelo zaposleni, pač zmanjka časa, da bi pisali knjige ali delali znanstvene raziskave. Je pa tako, da nevrologija zelo napreduje in znanstveniki s tega področja zdaj namesto nas potrjujejo vse, o čemer je Feldenkrais pisal in učil že pred

1 Nuša Romih Masnoglav

Foto: Miro Masnoglav

2 Nuša v Direktnem razu v Tolsti Košuti

Foto: Miro Masnoglav

za kakšno raziskovalno delo, za pisanje knjig, ne ostane časa, tisti pa, ki tega ne delajo praktično, o tem ne morejo pisati, saj potrebuješ leta in leta prakse, da sploh veš, kaj delaš. (smeh) To je zelo težko razložiti. Feldenkrais je namreč v svoji metodi v nekakšen sirup združil znanja več področij: fizike, biomehanike, psihologije, nevrologije, učnih metod, rolfinga, joge, juda ... Skozi vsakodnevno delo in učenje vsak učitelj na svoj način odkriva modrosti, ki so skrite v dokaj enostavni tehniki. V tem svetu, ko lahko v nekaj dneh ali tednih dobiš licenco, da lahko masiraš, zdraviš, je težko razumeti, da za nek Feldenkrais potrebuješ dvajset let, da ga znaš tako dobro, da lahko postaneš trener, ki poučuje na mednarodnih treningih. Ampak točno tako je. Na začetku, ko učencu delaš funkcionalno integracijo, porabiš tisoč gibov, da ujameš njegove

desetletji. Veseli me tudi, da je vedno več slovenskih učiteljev in mogoče bo nekoč napočil čas za pisanje priročnika za plezalce, alpiniste in gornike.

Glede na dejstvo, da se začnemo oddaljevati od sebe že v otroštvu, bi bilo smiselno Feldenkrais uvesti v osnovne šole? Je morda metoda že del osnovnošolskega programa športne vzgoje?

Nisem še slišala, da bi metodo uvajali v šole. Moj učitelj sicer pravi, da Feldenkrais ni za otroke, ampak če pogledamo, kako današnja mladina funkcionira, mislim, da bi bilo nujno, da bi ga vključili v vsakdanjo športno vadbo v šolah. Predvsem kot preventivo in kurativo pred škodljivimi vplivi današnjega življenjskega sloga. Ve se, da šolarji preždiijo preveč časa pred raznimi ekrani. Izgubljajo stik s svojim telesom. Posledice so slaba drža, okrnjeni motorični vzorci, motnje hranjenja... Feldenkrais bi morali vključiti tudi v vse športne treninge. Vsaka športna disciplina namreč zahteva neko tehniko,

ta pa biomehaniko telesa, ki je ves čas enaka. To je prisiljen način gibanja. Predvsem asimetrični športi, kot so namizni tenis, tenis, golf, nogomet, rokomet ter vsi športi, pri katerih je pomembna odzivna noga, so tisti, ki negativno vplivajo na telo. Za vse, ki se ukvarjajo s takimi športi, bi bilo nujno, da bi sprosti "resetirali" telo in ohranjali kolikor toliko simetrično biomehaniko telesa. Še bolj kot športniki pa redne lekcije metode Feldenkrais potrebujejo vsi, ki se že zgodaj začnejo učiti igranja na glasbilo in vadijo več kot dve uri na dan. Posledice teh prisilnih drž so lahko trajne in zelo boleče.

Skupinska vadba je povezana z ozaveščanjem giba, med lekcijami si moramo namreč predstavljati, kaj delamo s telesom in kakšne so posledice določenih gibov. To se mi zdi včasih zelo naporno in ključnega pomena za razlike v učinkovitosti vadbe, saj nimamo vsi enakih sposobnosti koncentracije in vizualizacije.

Človeštvo je mentalno leno. Učenje, ki je bilo nagrajeno s spraševanjem in testi, se nam je že v prvih letih osnovne šole zagnusilo. Že zelo zgodaj osvojimo fiksne gibalne, čustvene in mišljenjske vzorce, ki so sicer nujni, a ko je enkrat vzorec avtomatiziran, se ne spreminja več. Z leti marsikateri vzorec postane nefunkcionalen in škodljiv, a tega ne opazimo, dokler ne zaboli. Takrat dojamemo, da je treba nekaj spremeniti, pa nimamo znanja, kako in kaj pravzaprav spremeniti. Ne vemo, da samo zavestna akcija v sistemu lahko povzroči trajno spremembo, in nismo vajeni mentalnega napora, ki je za to potreben. Zato so za začetnika lekcije zavedanja skozi gibanje lahko težke, čeprav so gibi lahki. Eno uro vzdržujemo popolno zavedanje in koncentracijo, spodbujamo ustvarjalnost in odprtost za novo, vse to med izvajanjem gibalnih kombinacij, ki jih nismo vajeni. V eni uri se naredi lepo število enostavnih gibalnih nalog, ki jih je treba večplastno zajeti s svojim zavedanjem. Učitelj ne demonstrira, temveč daje le ustna navodila, kar lahko povzroči dodaten stres, dokler ne pridobimo na samozavesti.

Vsak udeleženec lekcij dela po svojih zmožnostih, učitelj mu priskoči na pomoč le, kadar je jasno, da ni razumel navodil. Kako vadeči ve, da pravilno izvaja gibanje? Je besedo "pravilno" sploh mogoče uporabiti v tem kontekstu?

Nasvet

Bodite pozorni na to, kako hodite. Poigrajte se z različnimi možnostmi: postavljajte stopala za malenkost drugače, bolj navzven ali navznoter, igrajte se z razmiki nog, hodite bolj po prstih ali bolj po petah, a ne pretiravajte s spremembami. Bodite pozorni, kje v telesu opravljate odvečno delo. Poskrbite za gibljivost prsnega koša in hrbtenice. Prsni koš je namreč amortizer za noge.

Med lekcijami radi poudarimo, da je pravilen vsak gib, ki ne boli, in ga naredimo bolj počasi in z manjšo amplitudo, kot zmoremo. Učence spodbujamo, da iščejo občutke ugodja, da jim je udobno in gibanje prijetno. Učimo namreč, kako najti svoj lastni izraz. Da je vsak gib ravno prav dolg, ravno prav intenziven, narejen z ravno pravo hitrostjo in v ravno pravo smer. Ljudje imajo čas, da vse to v učni uri sami ugotovijo. Ni repetitivnega ponavljanja, ampak ves čas spodbujamo učence, naj naredijo najprej gib po navodilih, potem naredijo isti gib po istih navodilih na majheno drugačen način ali pa s pozornostjo, usmerjeno kam drugam, tako da je vsak gib, vsaka akcija čisto nekaj novega. Če pogledaš od zunaj, je videti vse skupaj zelo pusto, ljudje ležijo in ne delajo skoraj nič, gibalnih kombinacij je recimo dvajset do trideset na uro, a pri vsaki kombinaciji naredijo petnajst do dvajset gibov in to vedno na drugačen način. In če res delajo na tak način, možgani dobijo veliko zalogo informacij, ki jih lahko obdelajo in najbolj koristne integrirajo v sistem. Učitelj ves čas sledi vsem, ki delajo kombinacije. Zelo redko

stopi do človeka in ga popravi. Ves čas spodbujamo ljudi, da ne pretiravajo, da ne gredo do mesta bolečine, da ne delajo predolgih gibov, niti prehitrih. Včasih prosim, da vsi delajo milimetrski gib in ljudem je najtežje ugotoviti, kaj je milimeter. Ko rečem delajte milimetrski gib, nekateri še vedno delajo desetcentimetrskega. Ljudem je najtežje delati manj. Tukaj pa je zelo pomembno, da delaš manj in počasneje, kot si sposoben, (*smeh*) zato da med tem manj in tistim, kar po navadi delamo (večina ljudi je navajena delati preveč), najdemo

Skupinska vadba temelji na sproščeni, mehki gibanju in usmerjanju pozornosti nanj.

Foto: Irena Romih

svojo optimalno pot. Dokaz za to, da delaš sebi dobro, so prijetni občutki. Ko začneš uživati pri lekcijah, jih šele delaš PRAVILNO.

Je mogoče izboljšati tudi hojo v gore v smislu manjšega naprezanja? Kaj bi svetovala planincem za prijetnejše, manj naporno preživljanje prostega časa v gorah?

Hoja je ena najpomembnejših funkcij. Za človeško telo je hoja najbolj zdrava in zdravilna dejavnost. A žal nas zaradi napačnih gibalnih vzorcev tudi med hojo in po hoji lahko bolijo sklepi in mišice, z leti pa si pridelamo obrabo kolen in kolkov. Obstajajo specialne lekcije za izboljšanje biomehanike hoje, ki jih učimo na večernih delavnicah. A že redno ali občasno izvajanje skupinskih lekcij olajša takšne težave. Kdor ne želi učenja v skupini, se lahko naroči na individualno lekcijo, kjer učitelj z nežnimi gibi telo uskladi v gibalno celoto. ○

Ljudska dediščina naših gora – dota za prihodnost turizma

Če se od Ljubljane napotimo po dolini Save proti Gorenjski, se najprej čudimo Šmarni gori, ki tako čudno sama stoji sredi polja. Stara ljudska pripoved nam pove, da je Šmarna gora kup kamenja, ki ga je nametal jezni velikan z imenom Hrust. Mimo Šmarne gore pridemo do hriba, na katerem je nekoč stal mogočni smledniški grad. Pod njegovimi ruševinami menda še danes graščakova hči, zakleta v kačo, čuva tri polne rjuhe cekinov. Zaklad roparskih vitezov Hertenbergov pa je skrit na gori Jetrbenk blizu Smednika. S Smednika se ozremo še proti Karavankam. Na gori Zaplata zagledamo kvadratasto zaplato gozda, ki ga je tja prinesel hudič, zato je dobil ime – Hudičev boršt. Peljemo se naprej mimo dolgega hrbta Košute. Tu je njega dni lomastil zmaj in povzročil hud potres. Ozremo se še v smer proti Bledu. Bajno lepo jezero so napolnile bajno lepe vile zato, da so na otoku sredi vode lahko odtlej nemoteno plesale v mesečnih nočeh. Nad jezerom se dvigajo mogočne triglavske gore. Nekdaj je bilo tam Zlatorogovo kraljestvo. Vladal mu je kraljevski beli kozel z zlatimi rogovi, dokler ga ni ranil trentski lovec, ki je s pomočjo njegovih rogov želel priti do bogatega zaklada pod goro Bogatin. Razjarjeni ranjeni Zlatorog je nato z zlatimi rogovi razril raj pod Triglavom in cvetoče livade spremenil v skalnate strmine. Mimo jeseniških berkmandeljcev, škratov, ki so bivali v rudnikih v gorah nad Jesenicami, pridemo do vrhov nad Martuljkom. Špik, najvišji med njimi, sega do oblakov. Takega je ukazal zgraditi velikan Ledeneč. Vozimo se ves čas ob bistri, skakajoči Savi. Zelo se ji mudi. Nekega davnega dne so Drava, Sava in Soča teknovali, katera bo prva pritekla v morje. In že smo v Podkorenu. Starejši domačini v tej vasi bodo vedeli povedati, kako so "pehtra

babo jagali" – kako so izganjali Zimo. Pehtra baba je tista, ki nas še danes pozimi kdaj zasuje z babjim pšenom, drobnim ledenim dežjem. Pehtra baba je prastara starka Zima, ki jo v praspominu pozna vsa Evropa. Pri nas pa je do nedavna v Podkorenu obstajala še v živi šegi. Živ je pri nas tudi še prastari Kurent, ki mu vsako leto uspe pregnati Zimo. Pomlad pa v našo Belo krajino še vedno prinaša stari poganski Vesnik, ki danes nosi ime Zeleni Jurij. V skrivnostni kresni noči po naših vaseh še danes gorijo kresovi, kot v davnih dneh, ko so goreli v pozdrav sončnemu bogu Kresniku. Če hoče Evropa videti sebe, naj jo pride k nam pogledat! Pred tisočletji je

Se vseh teh prastarih korenin zavedamo? Se zavedamo, da je naše ljudstvo kljub trdi zgodovini ustvarilo desettisoče ljudskih pripovedi, pesmi, šeg – *pri nas ima vsaka vas svoj glas!* Se zavedamo možnosti za razvoj turizma, ki jih imamo? "Glej, Stvarnica vse ti ponudi, le jemat' od nje ne zamudi," nas uči naš prvi pesnik. Mu znamo prisluhniti? Turizem sestavljajo naravne lepote in kulturna dediščina. Obojega ima naša dežela na pretek, manjka ji le ljudi, ki bi imeli znanje o svoji deželi in ljubezen do nje. Je treba, da so tisoči mladih brez služb? Ob tisočih zavrženih ljudskih pripovedih! Kako to, da Angležem uspe iz kralja Arturja in Robina Hooda

učnih načrtov pometli skoraj vse, kar je domače? Že več kot trideset let predavam o slovenskem ljudskem izročilu po vsej Sloveniji, po vrtcih, šolah, društvih ..., zato si domišljam, da to področje poznam. Vsa čast posameznim učiteljem, ravnateljem, šolam, ki si iskreno prizadevajo pri raziskovanju svojih šolskih okolišev. Pohiteti morajo, saj so zadnji predstavniki starosvetne slovenske vasi – tisti, ki so še mlatili s cepcem, kosili s koso in imeli deda za pečjo – danes stari 80, 90 let. V turizmu imamo neizmerne potenciala! Na Bledu sem pred leti udeleženec svetovnega kongresa makroekonomistov pripovedovala o blejskih

Foto: Franci Horvat

bila Evropa skupni jezikovni in kulturni prostor. V tistih davnih dneh evropski jeziki še niso bili razdeljeni na slovanske, romanske in germanske. Evropo je družilo tudi verovanje v sončno božanstvo. V naših ljudskih šegah so še danes žive korenine teh davnih praznovanj. Pri nas je najdena najstarejša piščal na svetu, stara je 50.000 let, in to na kraju, ki mu je ljudstvo dalo ime – Divje babe. Na naših tleh so našli tudi najstarejše kolo na svetu. Prestolnica naše države dokumentira zgodovino od kamenodobnih mostiščarjev naprej.

potegniti milijone funtov? Kako Skandinavcem uspe nabrati tisoče turistov po poteh skandinavskih sag? Zakaj Nemci tako uspešno tržijo zgodbe renskih gradov? Zakaj pa večina naših maturanov ne pozna Miklove Zale? O Petru Klepcu so le nekaj malega slišali v osnovni šoli. Mnogo ljubljanskih šolarjev ne zna zapeti *Na planincah!* Skupina naših dijakov je v družbi evropskih dijakov v Londonu predstavila Slovenijo s pesmijo *My bonnie is over the ocean!* Mladi temu niso krivi. Mladina ima, kar dobi, in nima, česar ne dobi. Zakaj smo iz šolskih

vilah, bohinjskem povodnem možu, Zlatorogovem kraljestvu. Brez diha so poslušali. V Helsinkih sem te iste pripovedi ob diasih ponovila finskim alpinistom. Po predavanju je do polnoči trajal pogovor s poslušalci, očarani mi nad lepotami in pravljичnostjo naših gora. Vredno je te dragocene bisere naše ljudske dediščine ohraniti in jih z novim bleskom ponesti v prihodnost naše dežele. ●

Kolumne izražajo stališča avtorjev in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Novogoriške "hišne" gore

Sveta Gora, Vodice in Škabrijel

Olga Kolenc

Tako kot imata vsako mesto ali vas svoje bližnje "hišne" gore, tako imamo tudi na skrajnem zahodnem delu Slovenije, v Novi Gorici, "naš" Sabotin, Sveto Goro ali Skalnico, Vodice, Kekec, Škabrijel in še kakšen kucelj bi se našel v bližini. Našteti vrhovi so kot nekakšni mejniki, zasidrani pred Furlansko nižino. "Furlanka dviga krilo, vreme bo lepo," so me podučili ob priselitvi, ko je nebo žarelo na zahodu. Morje je blizu, hribi so blizu, čeprav jih iz mesta ne vidim, jih pa vidim z naštetih vrhov.

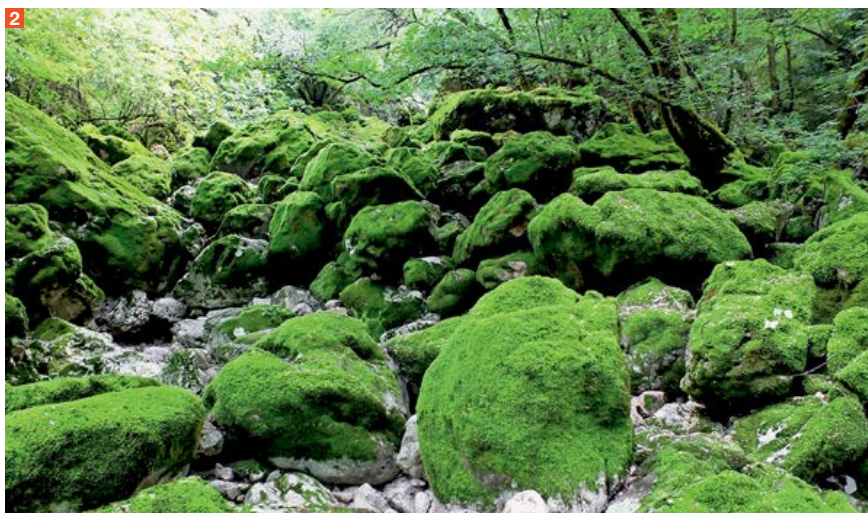
Na južnem robu Trnovske planote dinarski svet opazno prehaja v sredozemskega. Narava drugače diši, nekomu po domu, drugemu po nostalgiji. Mehkobo trnovskih gozdov tukaj zamenjajo nove drevesne vrste, ki ljubijo kras. Tukaj ostajajo sledi, nikoli zaceljene rane soške fronte v prvi svetovni vojni, največje gorske bitke v zgodovini človeštva.

Povsod strelski jarki, kaverne, podzemni prehodi. A narava se vedno "pobere", življenje najde prostor. Razbitega skalnatega sveta, ki so mu svoje dodali izstrelki, se znova oklepa gost splet korenin, ki kljubuje vročini in burji. Nekoč vojaške poti so danes poti miru. In ko ne vem, kam bi na hitro odšla, poiščem najboljšo rešitev. Peš

izpred hišnega praga nosi v sebi svoj čar, v katerem odpade kar nekaj skrbi. V gozdarjih prečim nekaj mestnih ulic in ne glede na to, v katero smer se podajam, se že počutim doma. Narava je tukaj najlepša spomladi, vročina kasneje kmalu opravi svoje. Pomlad, ki se v mestu kiti v razcvetu dreves in grmovnic eksotičnih vrst, ki včasih jemljejo dih, na Sabotinu ni nič manj razkošna.

Sveta Gora – Skalnica

Prvotno ime Svete Gore je Skalnica, ki nam samo od sebe pove, kakšna je njena podoba. Šele takrat, ko stopamo preko njenih, danes sicer zaraslih pobočij, začutimo kras v pravem pomenu besede. Pozabimo na brezpotja. Ponekod so sicer vabljiva, a nam narava kmalu pokaže

zobe. Dovolj je lepo urejenih steza z vseh strani: navzgor, navzdol in počez in celo skozi hrib po kavernah. Ko je na njenem vrhu zrastle cerkev in je postala romarska pot, je dobila novo ime – Sveta Gora. Romarjem iz bližnje in daljne okolice Goriške so se pridružili romarji iz Koroške in Kranjske, Furlanije, Krasa in Istre. Iskali so najboljše prehode in uhodili prve poti. Navada je bila, da so po poti izdelali vsak svoj križec in ga kot darilo ali simbol svojega križa pustili na mali polici v cerkvi.

Tukaj poleg bazilike in samostana stoji še nekaj hiš. Goriški muzej je v spodnjem delu gostilne na temo prve svetovne vojne postavil tudi razstavo. Goro danes poleg številnih poti povezuje znana Pot miru in dvodnevna peš pot, imenovana "Povezovalna pot treh svetišč", ki povezuje Sveto Goro, Marijino Celje in Staro Goro pri Čedadu (Castelmonte). Danes je gora tudi v drugem pomenu besede romarska pot, pot pohodništva. Pogled s Svete Gore lahko zaobide celotno verigo gora s predgorji, ki se na jugu združijo z morjem. Hoja ponuja čas za razmislek, narava je most do nas samih. V nas prebujajo prebliske, ki potlačeni spijo nekje v ozadju. Čas beži, skale ostajajo iste. Dolgo traja, da se škraplja poglobi, izdolbe škavnica in se, razbita od granat, gora obraste. Le človek je hitro minljiv, guba se prej zareže v lica. Ko se na neki točki tega zaveš, bolj ceniš jutro in temu posledično dan, ki sledi. Dan odpira nov cvet, ki ga nikoli ni bilo in ga nikoli ne bo, saj živi samo danes, morda tudi jutri. Spomini se nabirajo, nešteto jih je, kajti vsaka pot je drugačna. Prvi spomin na Sveto Goro mi seže daleč v rano otroštvo. O, kako rada bi videla goro, ki se skriva daleč za mrzlimi Govci in je še večja kot naša Planinica. Pravili so, da je svet onkraj njih čisto drugačen.

Zlata jabolka zorijo. Ata in starejši sestri, stari deset in dvanajst let, so se dolgo pripravljali za odhod na to romarsko pot. Štela sem pet let in rekli so mi, da sem premajhna. Kako zelo sem si želela zrasti, da bom še jaz zmogla to pot. Gledala sem črtice na podboju vrat in srce mi je krvavelo ob moji majhnosti. Mama je tako kot le ob največjih prazniških spekla bel sladek kruh in v steklenico nalila domačega malinovca. Verjetno je kruhu primešala tudi jajček. To pa je bila tudi vsa dvodnevna popotnica za naše tri romarje, ki so si ob izviri le dotakali vode. Od doma na Vojskem so odšli ob osmi uri zjutraj, deklici kar v lahkih belih birmanskih čevljičkih. Iz Trebuše jih je pot vodila preko prelaza Drnulk in ob osmih zvečer so peš prispeli na cilj. Sledila sta še hoja po kolenih okoli oltarja in spanje v cerkvi. Povratek jim je naslednji dan skrajšal vlak, a jih je čakalo še pešačenje od Mosta na Soči do Spodnje Trebuše ter nočna hoja iz Oblakovega vrha skozi Grdo grapo do doma.

Vodice

Vodice, po starejših zapisih tudi Sveti Jakob, so najbolj priročne in najbolj samotne za hiter pobeg v tišino. Pripadajo zahodnemu delu Banjske planote. Nanje večinoma vodijo iste poti kot na Sveto Goro. Hriba sta soseda, s Svete Gore imamo z manjšim spustom in vzponom do vrha Vodice le slabo uro lahke hoje. Razdvaja ju manjše sedlo Preški vrh, kamor lahko prispemo tako iz smeri Grgarja kot tudi iz Spodnje Soške doline. Lahko izbiramo krožne poti in se tako izognemo enoličnim povratkom.

Najlepša se mi zdi pot, ki se začne za prvim velikim ovinkom, pod Skalnico v bližini Prevala. Udobna mulatjera, mestoma pa tudi steza, nas z manjšimi

vzponi večinoma zložno popelje preko južnih pobočij Svete Gore do sedla Preški vrh. Na poti nas kmalu preseneti mali izvir, kjer se lahko osvežimo s čisto studenčnico. Glede na to, da Nova Gorica leži na 93,4 metrov nadmorske višine, peš pot iz same doline, tako "na hitro", po službi, zahteva kar dobršen vzpon. Spremlja nas že opisani kraški svet, ki se nad sedlom Preškega vrha v smeri Banjske planote skoraj povsem pritaji, omehča in malce položi. Na poti navzgor običajno sledim ozki makadamski cesti, ki obide greben, ob spustu pa se poslužim krajše nemarkirane steze. Le redko srečam živo dušo, mir je skoraj popoln. Najlepše je tukaj spomladi. Mehka je, skoraj tako, kot v našem hribovju. Le na hitro se izsuši, obledi, ostari in taka nas spremlja vse do jeseni. Ostre trave ohranijo svež naboj le ob deževju in v senci nizkih dreves, ki kljubovalno raztezajo veje. Uporniške so, z juga jih biča burja, s severa sever. Krožna pot se mi vleče, vedno znova se mi zazdi, da je daljša, kot je bila zadnjič. Gozd je na senčni strani pohleven, čisto drugačen od tistega je, ki ga vidimo z juga. Svet se nato naenkrat odpre. Pogled seže čez rob, na južni strani se dviga Sabotin, na levi, na samem vrhu Vodice, pa stoji mavzolej. Zgradili so ga v čast italijanskemu generalu Mauriziu Ferrantu Gonzagi. Vodice, ki so danes muzej na prostem, si je general izbral za svoj zadnji pokoj,

1 Sabotin, Skalnica in Sveta Gora

Foto: Oton Naglost

2 Struga kraškega izvira Lijak

Foto: Olga Kolenc

3 Solkanski most s Sočo in Sabotinom

Foto: Olga Kolenc

4 Tolmuni potoka Slatna

Foto: Olga Kolenc

ker so v prvi svetovni vojni tod krvaveli njegovi vojaki. Ker je izbruhnila druga svetovna vojna, mavzolej ni bil nikoli končan, generalova želja pa se tako nikoli ni izpolnila.

Z vrha Vodice se nam odpira povsem nov razgled, Sveta Gora kaže posebno obliko. Kot stožec se zdi, na njegovem vrhu pa raste svetišče. Nedaleč stran od mavzoleja stoji še obeležje "Pri orlih", ki so ga postavili v spomin italijanskim alpinom. Ob povratku grem po bližnjici. Steza, ki vodi preko malega zaraščajočega se travnika, hitro izgine v grmovju. Znova smo med strelskimi jarki, okolje pa je čisto posebno, kot da ne spada v ta kraj.

Škabrijel

Severovzhodno od našega mesta stoji Škabrijel ali Sveti Gabrijel, ki so ga v prvi svetovni vojni za večno zaznamovali najhujši boji. Škabrijel, ki nosi ime po nadangelu Gabrijelu, je takrat dobil nova imena, kot so Satanov hrib, Hrib smrti, Hrib junaštva. Viri navajajo, da je bil še leta 1915 porasel z gozdom, ob koncu leta 1917 pa skoraj gola pustinja. Ne moreš vedno povsem hladno mimo

nešteti strelskih jarkov in rovov, kjer so umirala hrepenjenja mladih fantov in mož in vseh, ki so ostali za njimi. Največji davek je terjala enajsta soška ofenziva, ko je na obeh straneh bojne linije izkrvelo na tisoče borcev.

Gola skalna pobočja, razbita od granat, so se zarasla in na prvi pogled se zazdi, kot da je svet prvobiten. Danes vrh lahko "naskakujemo" s Prevala pod Sveto Goro in z Vratc ter Solkana in Nove Gorice preko Kekca. Hrib Kekec, od mesta oddaljen štiri kilometre, je kljub gostišču in dovozni cesti za rekreacijo najbolj priročen. Ta Kekec pa ni tako "nedolžen", kakor se zdi na prvi pogled. Da prebijemo težke spomine preteklosti, bom dodala še nekaj humorja. Po prihodu v mesto sem na njegov račun v ožji družbi slišala kar nekaj šal. Vedela sem, kje Kekec je, lepo se ta grba vidi iz mesta. Kadar sta se dva družila malo več kot običajno, se je hitro kdo oglasil: "Glejte, glejte, ta jo bo pa za *zihr* peljal pod Kekca!" Nič mi ni bilo jasno. Prišla sem v novi garderobi in znova sem poslušala: "Joj, joj, kakšna pa si, saj si za peljal pod Kekca!" Ali pa: "Pomlad bo,

novo deko si moram nabaviti, potem pa gremo pod Kekca!" Torej "pod", ne "na" Kekca?!

Potem sem šla na Kekca sama in še malo naprej, na Škabrijel. Hiter vzpon in vlaga v zraku hitro odpreta pore, po hrbtu priteče slanica. "Žlindra", ki jo vržemo ven, da človek potem ve, zakaj se tušira. Nad Kekcem premagamo nekaj manjših strmin. Majski travniki pod Škabrijelom me vrnejo v otroštvo. Ko najdem v razcvetu še mačja ušesa, je dan še posebno igriv. Kekec diši po bezgu in trti, vrh Škabrijela po smoli. Znova ne vem, kje sem, kje je meja med morjem in hribi. Tod se torej srečujeta sever in jug in takrat vsak po svoje norita. Nato spoznata, da nimata kam in si po bratsko, tako kot drevesa, prepletata žile. Ko se na vrhu povzpnem na razgledni stolp, kmalu zagledam oboje. Na eni strani Karnijske Alpe, Julijci in zahodni rob Trnovske planote, na drugi kraški Črni hribi in morje. Da o pogledu na Sočo s tega zornega kota sploh ne govorim. Začutim, da Škabrijel ne pripada ne severu in ne jugu, ampak da skupaj z menoj pripada sredini.

Informacije

Sveta Gora, 681 m, do Vodice

Goriško, Notranjsko in Snežniško hribovje
Izrazito kraški svet Sabotina, Svete Gore, Vodice in Škabrijela za vselej nosi pečat najhujših gorskih bojev v zgodovini človeštva. Zaradi milega goriškega podnebja je obisk teh vrhov možen v vseh letnih časih. Poti so lahke, le pot po kavernah in jarkih spada pod delno zahtevno označeno pot. Izbiramo lahko med naslednjimi potmi: Pod Skalnico–Vodice, Sveta Gora–Vodice, Skalnica–Vodice (pot po jarkih), Grgar–Vodice (po Ranjekah), Grgar–Vodice (po trasi plinovoda), Zagora–Vodice (čez Vodice), Zagora–Vodice (čez Preški vrh). Sveto Goro in Vodice danes poleg številnih poti povezuje znana Pot miru in "Povezovalna pot treh svetišč", ki povezuje Sveto Goro, Marijino Celje in Staro Goro pri Čedadu (Castelmonte).

Zahtevnost: Lahka neoznačena in označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema, pazljivo v snegu.

Višinska razlika: 381 m

Izhodišče: Pod Skalnico, 300 m.

Koče: Planinskih koč ni, na vrhu stoji restavracija Sveta Gora.

Časi: Pod Skalnico–Preški vrh–Sveta Gora 1.30 h
Sestop 45 min.

Skupaj 2.15 h

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevid: Goriška, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: Iz Solkana pri Novi Gorici se zapeljemo v smeri Svete Gore. Kmalu pred ostrim desnim

ovinkom zavijemo levo, avto pa parkiramo na malem neurejenem parkirišču tik ob cesti. Peš nadaljujemo po udobni mulatjeri proti severozahodu, ki se z manjšimi vzponi zložno dviga po pobočju Svete Gore, 681 m. Ko dosežemo gozdno cesto, ji kratek čas sledimo desno navzgor do sedla Preški vrh, 503 m, s smerokazi in planinskimi oznakami (levo je odcep za Vodice), mi zavijemo desno na cesto, ki nas v slabe pol ure pripelje na vrh Svete Gore. S sedla Preški vrh si pred vzponom na Sveto Goro turo za 30–45 minut lahko podaljšamo še do bližnjih Vodice, 651 m. Nanje vodita dve poti. Prva je ožja gozdna pot, ki počasi zavija na desno in nas polkrožno pripelje do cilja. Druga je neoznačena steza, ki

nedaleč stran od križišča, v smeri Vodice, zavije na levo. Med strelskimi jarki se dvigamo skozi pritikav gozd vse do vrha, kjer stoji mavzolej. Vrnemo se do izhodišča na sedlu, kjer nas od Svete Gore loči slabe pol ure.

Sestop: S Svete Gore sestopimo po južni, klasični poti pristopa in tako zaključimo krog. Po petih minutah spusta z vrha, tako po stezi kot po asfaltni cesti, na desno pelje označena steza, ki nas usmeri strmo navzdol. Strmina v zračnem gozdu kmalu popusti in nas ob lepih razgledih pripelje nazaj na asfaltno cesto. Po cesti sledi še krajši spust do gostilne na Prevali in do parkirišča. Tura je lepa tudi v obratni smeri.

Sveta Gora in Škabrijel Foto: Oton Naglost

Tolmuni potoka Slatna

Potok Slatna izvira izpod Vodice, natančneje v dolinici Slatna. Zanimiv je zato, ker je v soteski Ranjeke globoko zarezal svoje sledi. Številni mali kraški izviri, ki izvirajo v bližini Tlakarjeve domačije, se združijo in v mehki apneni podlagi izdolbejo pravi mali kanjon. Ima kraški značaj, v spodnjem delu toka teče tik ob severnem vznožju Svete Gore, nato pa na Grgarskem kraškem polju ponikne v podzemlje. Ta skriti zaklad sem odkrila razmeroma pozno, in to povsem po naključju. Ob teh slikovitih koritih vodi celo planinska označena pot, po kateri se lahko povzpemo do sedla Preški vrh in dalje do Vodice ali Svete Gore.

Tako ponovno modrujem, da ne le za vsako ceno navzgor, treba je malo pogledati tudi ob vznožju gora, zlesti v kakšno neobljudeno grapo. Še kako nam pridejo prav planinske veččine. Tod se skrivajo kraji, nikoli opaženi ali le zapostavljeni. In ker so moja velika strast tudi kanjoni, sem še toliko bolj presenečena, če v bližnjem okolju odkrijem kakšen mali dragulj. Vse skupaj se

je začelo z nabiranjem čemaža. Čemaž je vendar zdrav in njegovih zdravilnih učinkovin pozna vse več ljudi. Ponj sem prej hodila v idrijsko-cerkljansko hribovje, nato pa odkrila, da mi raste skoraj na dosegu rok.

Ko je v našem hribovju še praktično zima, ob vznožju goriških vrhov že klije novo življenje. Takrat združim prijetno s koristnim. Plazim se ob strugi Slatna, nabiram čemaž in v globokih skalnih zarezah poslušam pretakanje vode. Pod kamnitim starim mostom, preko katerega iz Grgarja pridemo na Sveto Goro, se skozi grmovje včasih spustim do zanimivih kotlic. Del struge se više zgoraj mestoma skoraj položi in v mehkih zavojih vijuga skozi zračen gozd. Na poti skozi ozko globel se igrivo pretaka skozi kotlice, pada preko skalnih pregrad in se razlije v male, smaragdno zelene tolmane.

Pot nas vodi mimo ruševin nekoč ponosnih mlinov, ki jih je bilo pred prvo svetovno vojno kar trinajst. Odkar je leta 1973 utihnil še zadnji, Tlakarjev mlin, grapa nič več ne diši po dobrem starem žitu, po tisti pravi domači moki, ki je niti

z oznako "bio" ni več. Ruševine obrašča grmovje, kamnite stene mahovi in cela zbirka drugih rastlin. Narava teče svoj krog, pomlad je, ptice je že zajel žgečkljiv nemir. Čemaža pa toliko, da ga lahko kar nakosim.

Ko sem lansko pomlad prišla do tolmana z imenom Gospodnjek, sem prispela ravno na žabjo svatbo. Imam že kar nekaj let, a iskreno povem, da kaj takega pa še ne! Če koga skrbi, da bo žabji, natančneje, krastačji rod izumrl, naj se v pravem trenutku poda na Gospodnjek. Žab, da nimaš kam stopiti, v vodi, ob vodi, v dvoje, v troje, v skupinah, dno tolmana pa na gosto prepredeno s koraldasto mrežo novih zametkov življenja. In ko jih gledam v tem spontanem življenjskem zanosu, naj mi nihče ne reče, da so grde. Žal so za potrebe kopališča ta največji tolmun še poglobili in ga obdali z betonom. Posledice tega posega v okolje so se pokazale šele veliko let kasneje. Znova se bliža pomlad, kmalu bo treba po svež čemaž ali pa le po kakšno duševno zdravilo. Vremenski alarmi so se polegali, "Furlanka dviga krilo" in mi odhajamo v hribe! ●

Škabrijel, 646 m

Goriško, Notranjsko in Snežniško hribovje
Poraščen kopasti hrib se dviga severovzhodno od Nove Gorice. V spodnjem delu prehaja v nekakšno grbino – 322 metrov visok hrib Kekec, na katerem je razgledišče. Od mesta je oddaljen štiri kilometre. Na oba hriba vodijo lepo urejene in označene poti. Na vrhu Škabrijela nam razgledni stolp še razširi pogled na Karnijske Alpe, Julijce, na zahodni rob Trnovske planote in južno na Črne hribe in morje. Še posebno lep je pogled na reko Sočo, ki je ob vznožju Svete Gore in Sabotina globoko zarezala strugo.

Zahtevnost: Lahka označena pot.

Oprema: Običajna pohodniška oprema.

Višinska razlika: 553 m

Izhodišče: Nova Gorica, 93 m.

Koča: Planinski dom Kekec, 322 m, telefon +386 (0)51 305 675.

Časi: Nova Gorica–Škabrijel 2 h

Sestop 1 h

Skupaj 3 h

Sezona: Vsi letni časi.

Zemljevid: Goriška, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 50.000.

Vzpon: Po neoznačeni makadamski poti, ki se začne za policijsko postajo v Novi Gorici, se dvignemo do solkanske obvoznice. Ko jo prečimo, nas kmalu nad križiščem tabla usmeri na levo, na Škabrijel, 646 m. Sledimo lepi pešpoti, ki se dviga med vinogradi, obraslimi z nizkim drevjem. Po približno desetih minutah hoje nas oznaka na cipresnem deblu usmeri

levo navzgor na strmo stezico na Kekca, 322 m (bližnjica). Če se je ne poslužimo, pot nadaljujemo z manjšimi vzponi v smeri severovzhoda do asfaltne ceste, ki vodi do Planinske kočice na Kekcu. Sledimo ji, dokler se asfalt ne konča in nas oznaka za Škabrijel usmeri na levo. Kratek čas sledimo makadamski poti, nato na razcepu zavijemo desno. Pot se zdaj v zmernem vzponu dviga čez z gostim grmovjem zarasel teren in kmalu se odpre pogled na z borovci poraščen zaobljen vrh. Nad spominskim obeležjem iz prve svetovne vojne nas tabla tokrat usmeri na levo. Sledi precej strm vzpon skozi gozd. Ko strmina popusti, se udobna steza obrne na vzhod in preči pobočje hriba. Strmina znova narašča vse

do ostrega ovinka na levo, ki nas po grebenu hitro pripelje na vrh.

Sestop: Po navadi sestopimo po poti pristopa, lahko pa čez Prevalo, 336 m, pod Sveto Goro opravimo polkrožno pot. Po neoznačeni, najprej zložni, nato pa strmi in ozki stezi se čez severozahodni greben v pol ure spustimo nad Prevalo. Tik nad njim zavijemo levo na udobno kolovozno pot. Po njej se v pol ure z rahlim vzponom priključimo prej prehojeni poti na Škabrijel in se spustimo do Kekca. Skupna pot se nam v tem primeru podaljša še za pol ure.

Olga Kolenc

Vodice, Sveta Gora in Škabrijel Foto: Oton Naglost

Primorske gore med vojnama

Nadzor meje nad Tolminko

Grega Žorž

Oktober 1917 nam je po preboju soške fronte uspelo ne le ubraniti naše dežele, temveč preseliti vojno daleč v sovražnikovo zaledje. V visokogorju je zopet zavlada tišina in po gorah so ostali le maloštevilni stražarji stare fronte. Vojna pa je zapustila našim krajem in goram razvejano mrežo odličnih transportnih poti, cest, žižnic, zgradb, rovov in vojaških pokopališč. Dolini Lepene in Tolminke, ki sta bili med vojno skrito zaledje avstro-ogrske vojske, sta v povojnem času postale glavni žili dovodnici za oskrbo enot, nameščenih za varovanje meje. Tu ne bo govora zgolj o utrjevanju meje, ki je nastopilo šele po letu 1931, temveč tudi o 20. letih, ko so vzpostavili obmejni sistem nadzora. Finančna straža in poznejša obmejna milica namreč nista branili meje pred napadom, temveč sta preprečevali nelegalne prehode in zatirali tihotapstvo.

Dogajanje po letu 1918

Na izpraznjeno fronto, ki jo je lokalno prebivalstvo po vrnitvi domov čedalje bolj uporabljalo kot vir gradbenega materiala, so Italijani prišli v novembru 1918 ter zasedli ozemlje do stare deželne meje

med Kranjsko in Goriško, kar jim je omogočal sporazum o premirju, ki so ga podpisali z Avstro-Ogrsko 3. 11. 1918. Na zasedenem ozemlju Avstrijskega Primorja, Koroške in Kranjske so uvedli vojaško upravo – t. i. Governatoro Militare della Venezia Giulia. Ta upravna oblika je obstajala vse do podpisa Rapalske pogodbe, ko so ozemlje tudi uradno priključili italijanskemu kraljestvu.

Na območju oskrbovalnega zaledja krnskega bojišča so Italijani začeli uporabljati avstrijske mulatjere za potrebe nadzora nove meje ter v sklopu obnove Posočja zgradili vojašnice v dolinah ob večjih naseljih. Sistem avstrijskih poti so poleti in jeseni 1924 začeli dopolnjevati na delu Prehodci-Tolminski Kuk z dvema mulatjerama, ki sta povezali osamljeno planino Dobrenjščico s Prehodci, Bogatinskim sedlom in Planino na Kalu. Tudi bolj vzhodno po grebenu Peči oziroma Tolminsko-Bohinjskih gora so Italijani začeli z obsežnimi gradbenimi deli. Udobne ceste, ki nas danes pripeljejo na Tolminske Ravne, planino Kuk, Kneške Ravne ter neposredno pod Rodico, takrat še niso obstajale ali pa so

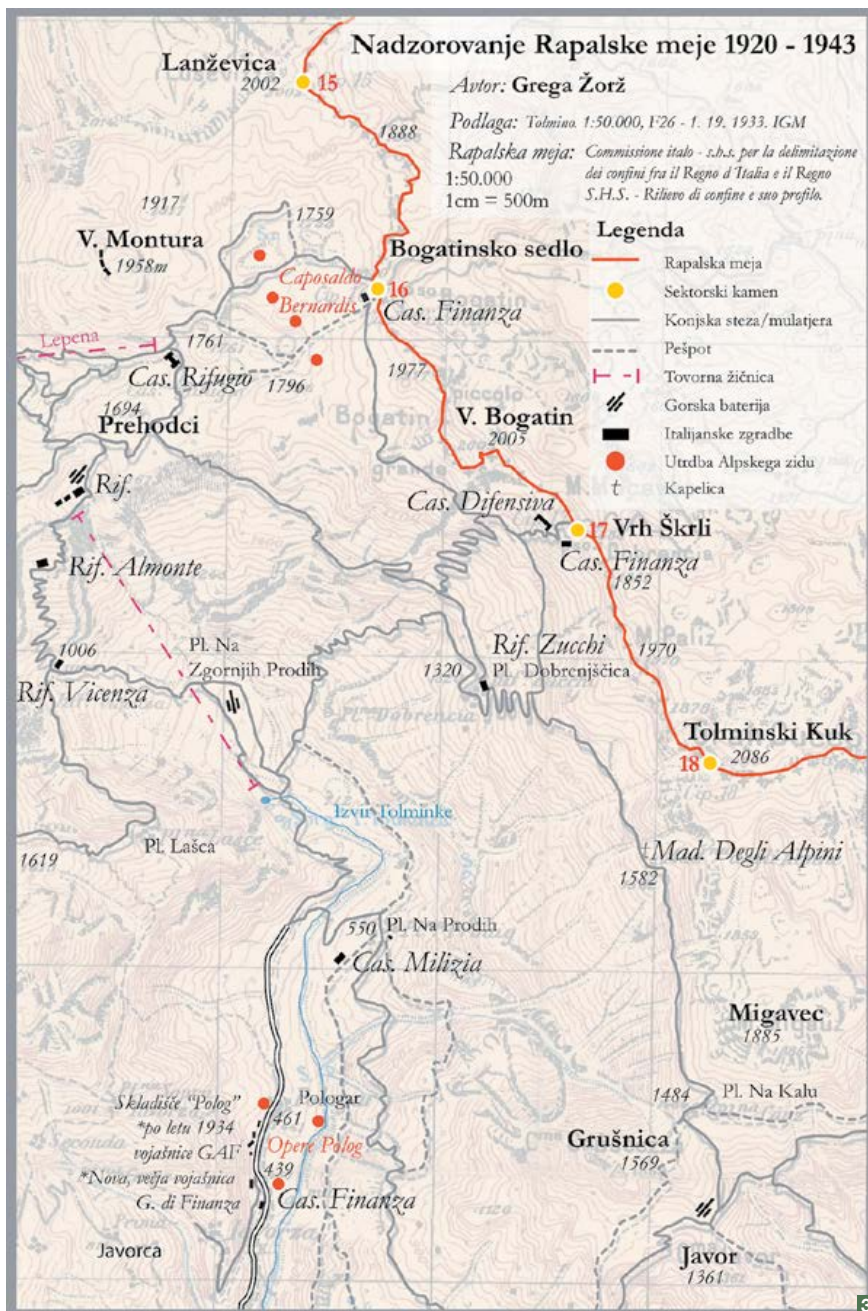
bile zgolj konjske steze. Na zemljevidu z začetka 30. let je edina pot, primerna za manjša vozila, vodila le do naselja Rut. Današnje ceste, ki vodijo pod Peči, so bile zgrajene šele v drugi polovici 30. let v času priprav na novo vojno.

Novi gospodarji so seveda organizirali tudi različne obmejne službe. Te so imele svoje središče v Lepeni in na planini Polog ter po okoliških vrhovih kot satelite nameščene manjše posadke, vojska pa je skrbelo za baterije, opazovalnice, skladišča, žičnice in pozneje tudi podzemne utrdbe, ki so branile naravne prehode Bogatinskega sedla, Dobrenjščice, Škrbine in Globokega.

Planina Polog

Vojaško naselje iz prve svetovne vojne so kmalu po vojni razstavili domačini, pozneje pa so bili skoraj vsi preostali ostanki naselja na vzhodni strani ceste uničeni ali zasuti zaradi gradnje utrdbe. Cesta, ki pripelje do planine Polog, ima omembe vredno zgodovino, ki sem jo počasi sestavljal s pomočjo različnih virov. Prvotna predvojna pot je vodila znatno više – iz Zatolmina je šla proti cerkvi sv. Petra (tam, kjer je danes dovoljeno le za lokalni promet) in še pred njo zavila strmo v breg proti Počivalu in od tam sledila plastnici do naselja Zastenar, kjer se je blagoma spustila in pri potoku Peščak razcepila na pot proti Javorci ter proti Pologarju (kot je bila še po drugi svetovni vojni imenovana ta planina). Od te poti so med prvo svetovno vojno zgradili povezovalne poti proti grebenu Vodel-Mrzli Vrh-Pl. Sleme. Dodatni razlog za gradnjo nove poti je bila tudi boljše povezava z oskrbovalnimi potmi iz doline Bače, ki so vodile preko Huma in Ljubinja proti Tolminu. Spodnji del te poti

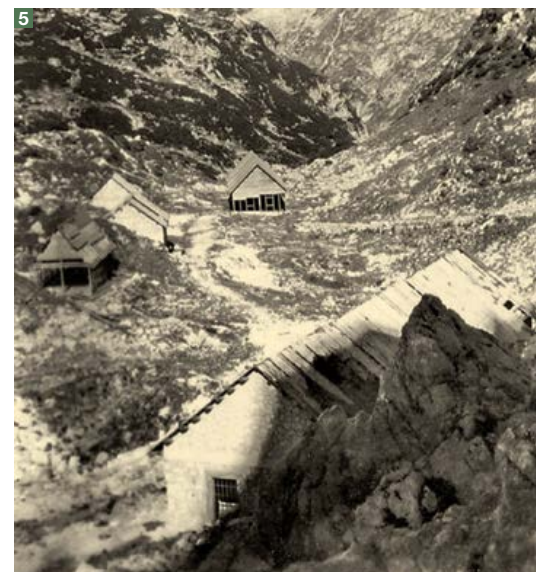
je skoraj popolnoma izginil – od Tolmina se je pot usmerila proti Čadrgu in pred današnjim parkiriščem za Tolminska korita zavila v serpentinah proti cerkvi sv. Petra, kjer lahko še vedno vidimo ostanke pod današnjo cesto. Pot je nato bolj ali manj sledila današnji trasi.

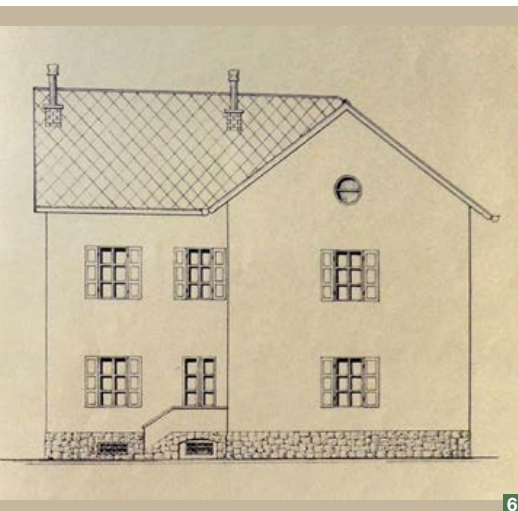
Brez dobrih poti logistika nikjer ne deluje

Z avstrijske pregledne karte in ročno vrisanih vojaških oznak razberemo, da je bila pot kategorizirana kot *Karrenwege* – kolovoz. Italijanski arhivi obnove te ceste pa nam povedo, da je bila široka le 1,8 metra. Zanimiva točka ogleda je tudi večinoma spregledana ohranjena spodnja postaja tovarne žičnice na Vodel s pripadajočim barakarskim naseljem tik nad cesto.

Italijani so omenjeno vojaško pot krepko razširili in ji dali današnji videz. Tudi serpentine te ceste pri Zatoľminu sta njihovi. Gradnja ceste Zatoľmin–Čadrg in obnova Hudičevega mostu ter širitev poti proti naselju Zadlaz–Čadrg (po njihovo

- 1 Vojašnica finančne straže na planini Polog nekoč in danes. Primerjalno fotografijo je naredil goriški uslužbenec finančne straže Michele Di Bartolomeo.
- 2 Gorska vojašnica Cesare Battisti v 60. letih Arhiv Tolminskega muzeja
- 3 Zemljevid objektov, ki so varovali mejo nad dolino Tolminke. Zemljevid: Grega Žorž
- 4 Italijanska razglednica iz medvojne obdobja je dokaz, da je bila Javorca že takrat "turistična destinacija". Vir: Pokrajinski arhiv Nova Gorica
- 5 Na fotografiji je še vedno razvidna lesena postaja tovarne žičnice pred vojašnico. Arhiv Tolminskega muzeja

Villa del Dante) sta pomenili zaton stare ozke konjske steze, ki je vodila preko reke Tolminke pod planino Polog in se pod Čadrgom vzpenjala do zaselka Zadláz-Čadrg.

Na planini Polog so že leta 1922 zgradili vojašnico finančne straže, ki je bila zadolžena za 17. odsek Rapalske meje med Tolminskim Kukom in Škrbino. Zidovi ruševine pred parkiriščem so ostanki te leta 1932 prenovljene zgradbe. Po ustanovitvi prostovoljne fašistične milice in njene obmejne straže (Milizia Confinaria) leta 1926 so tudi oni sezidali svojo vojašnico, imenovano Pologar. Do nje lahko pridemo po italijanski poti, ki je vodila od planine Polog proti planini Na Prodih – čez porušen italijanski most sedaj pelje voziček na ročni pogon. Ruševine vojašnice se nahajajo pod planino, na planini pa najdemo zapuščeno italijansko zgradbo, ki je bila verjetno predhodnica spodnje večje vojašnice, zaenkrat pa njeni stari lastniki še niso znani.

Marsikje še danes dobro vidni ostanki objektov in poti

Na planini Polog so zgradili tudi več skladišč vojaške opreme in streliva ter hleve za tovorno živino – *quadropede*. Konec 30. let so na planini zgradili utrdbe, ki vsakemu obiskovalcu še danes padejo v oči. Največji se nahajata na desni strani ceste, manjša nedokončana pa na zahodnem robu planine. Od nje pa do parkirišča se nahaja več razrušenih in zaraščenih zgradb, ki so bile zgrajene za časa Italije in ne pripadajo dediščini soške fronte.

Prvotno avstrijska tovorna žičnica Prehodci-Polog je bila na novo zgrajena v 30. letih, ko so morali s strelivom oskrbovati vsaj štiri gorske baterije med V. Šmohorjem ter V. Bogatinom. To sovpada tudi z gradnjo novih zavetišč proti

Prehodcem. Leta 1924 je bilo postavljeno prvo zavetišče Rif. Vicenza ob razcepu proti planini Lašca, v 30. letih pa so zgradili še dve novi zgradbi. Kamniti in deloma betonski ruševini više ob poti pripadeta Rif. Almonte, na Prehodcih pa je še danes ohranjeno kamnito zavetišče. To ohranjeno zavetišče je bilo del naselja, ki je pripadalo gorski bateriji topništva, ki je bilo tu stalno nameščeno v letih pred drugo svetovno vojno. Ime zavetišča je bilo napisano na betonski plošči, vendar je bila tabla izklesana do nerazpoznavnosti. Niže ob poti, ob samem robu stene nad zatrepom doline, je stala zgornja postaja tovarne žičnice – še vedno so ohranjeni močni železni tramovi sidrišča in manjša sidrišča za nosilne stebre. Prej omenjene baterije so spadale neposredno pod poveljstvo XI. armadnega zbora in so bile nameščene pod Malim Šmohorjem na ledinskem imenu Pri Kasarnah, na Prehodcih, planini Na Zgornjih Prodih ter pri gorski vojašnici Cesare Battisti. Opazovalnice so bile na Veliki Monturi ter Velikem Bogatinu. Na vseh omenjenih lokacijah najdemo izključno ostanke italijanskih zapuščenih zgradb. Zaradi transporta topov so obnovili predvojno cesto od Pologa pa do planine Na Zgornjih Prodih in zgradili nov most, ki še vedno stoji pod planino Pod Osojnico. Tudi mulatjero na Prehodce so v zgornjem delu dodatno razširili in ob njej napeljali električni kabel. Veliko gorsko vojašnico Cesare Battisti na kraju Za Lepočami so zgradili nekako v istem obdobju kot vojašnico Vittoria Emanuela pod Triglavom, obe pa sta bili namenjeni nastanitvi alpinov, ki so jih po svoji ustanovitvi zamenjali pripadniki enot GAF.

Propad objektov po vojni

Starejši planinec, ki sem ga septembra srečal nad planino Razor, mi je zaupal,

da so po letu 1943 zapuščeno vojašnico izropali že poleti leta 1945. Vojašnica je bila s tovorno žičnico, katere železni ostanki so še vedno ohranjeni, oskrbovana iz Lepene. V tej vojašnici so bili pozimi nameščeni tudi pripadniki finančne straže lepenske vojašnice, ki so poleti bivali v svoji postojanki na Bogatinskem sedlu. Razpadajoča betonska zgradba na Bogatinskem sedlu je bila uradno imenovana Caserma Guardia di Finanza, čeprav je šlo zgolj za poletno bivališče in je bila prednja straža Italije tudi po letu 1941, ko je bila na drugi strani meje Nemčija. V tem času so vrisali na mejnike črko D (Deutschland).

Ob obeh poteh, ki vodita od vojašnice Cesare Battisti do Bogatinskega sedla, so Italijani v 30. letih zgradili podzemne utrdbe Alpskega zidu. Štiri utrdbe Caposalda Bernardis so imele skupaj devet mitraljeških položajev, ki so obvladovali obe poti in sedlo. Severno od njih se nahaja še podzemni zbiralnik vode, ki ga lahko prepoznamo po lepo ohranjenem betonskem oboku in smoli, ki je bila polita po strehah vseh italijanskih objektov. Morebitni raziskovalci naj bodo pozorni na ostanke bodečih ovir, ki so bile nameščene pred utrdbami.

Planina Dobrenjščica

Ta nekoč odmaknjena planina je sedaj dosegljiva po kar petih poteh – poleg stare poti iz doline proti Bohinju (mulatjero iz obdobja soške fronte so obnovili leta 1924 ter jo dodatno utrdili in razširili) je v času Italije tu nastalo križišče, podobno tistemu pod Bogatinom. Pohodniki lahko sedaj izbiramo poti proti Prehodcem, Bogatinskemu sedlu in Planini na Kalu. Vse tri poti so nastale v zgodnjih 20. letih pod udarci krampov alpinov 9. regimenta, ki je bil nastanjen v novozgrajeni tolminski vojašnici Italia. Omenjeni regiment je

sestavni del italijanske vojske postal šele 1. junija 1921, njegovi štirje bataljoni pa so bili vanj združeni iz različnih regimentov. 59. in 60. kompaniji bataljona Vicenza naj bi prihajali prav iz Tolmina, po katerem sta tudi nosili takratno ime Tolmino. Njun podpis in kapelico, imenovano Madonna degli Alpini, lahko najdemo ob poti proti Planini na Kalu. Od štirih bataljonov tega regimenta je treba omeniti še bataljona Bassano in Feltre – prvi je gradil pot Dobrenjščica–Prehodci in okoli Zadnjiškega Ozebnika na Prehodavce, drugi pa poti proti Vrhu Bače in Možicu. Iz ohranjenega dokumenta *Vigilanza dei confini* izvemo tudi pristojni odsek meje vsake vojašnice finančne straže in obmejne milice. Finančna straža brigade Soča je nadzorovala del meje od Velikih vrat do Bogatinskega sedla, kjer je njihovo nalogo prevzela brigada Lepena. Na Dobrenjščici so zgradili Rif. Zucchi, ki so ga kot postojanko uporabljale patrolje fašistov obmejne milice lepenske vojašnice, saj je položka vojašnica nadzorovala zgolj sedlo Škrbina. Više na sedlu Dobrenjščica je sprva stala manjša vojašnica finančne straže, kjer je bivala poletna posadka položske brigade. Pozneje v 30. letih so tu zgradili Caposaldo Dobrenca, ki je bil sestavljen iz še danes ohranjene betonske utrjene vojašnice (Caserma Difensiva) in bližnjih položajev.

Planina na Kalu

Pot, ki nas od Dobrenjščice pripelje na to planino, se je tu razcepila v več smeri. En del je vodil po stari stezi do Čadrga, en del po zgornji poti do planine Razor, spodnji del pa do sedla med Javorjem in Grušnico ter se pred združitvijo z zgornjo potjo odcepil tudi proti Tolminskim Ravnem. Tam danes parkiramo pod ruševinami vojašnice finančne straže, ki je bila uničena po

kapitulaciji Italije leta 1943. Ob poti proti planini Razor pa je stala danes popolnoma uničena vojašnica obmejne milice. Grušnica in Javor sta pozneje postala pomembni točki obrambe, saj je bila na prvi topniška opazovalnica, na sedlu med njima pa gorska topniška baterija. Pomembnost te točke je bila tolikšna, da je spadala pod neposredni nadzor opazovalnic XI. armadnega zbora. Zaradi pomanjkanja cestnih povezav iz Baške doline je bilo celotno območje do planine Razor z mulami in tovorno žičnico oskrbovano iz doline Tolminke. Zaradi potreb gorske baterije so tudi podaljšali široko pot na vrh Grušnice. Nadzor finančnikov in fašistov obmejne milice s Pologa se je končal pri sektorskem mejniku št. 18, ki je stal na prelazu Škrbina.

Epilog

Teško bi se strinjal s tezo nekaterih piscev, da je bil italijanski utrdbeni sistem zgrajen zaman, ker nikoli ni doživel napada. Utrdbe lahko primerjamo z varnostnim pasom v avtomobilu, ki nam daje občutek varnosti in nam v primeru nesreče lahko tudi reši življenje. Italiji so dale utrdbe prav to – občutek varnosti, nadzor nad dogajanjem na mejnem območju in veliko verjetnost ustavitve ali vsaj zaviranja hitrosti prodiranja prvega sunka. Že v svoji doktrini so se zavedali, da bodo utrdbe slejkoprej padle – s tem upiranjem bi pridobili vsaj nekaj nujno potrebnih dni za transport enot in organizacijo obrambe.

Italija je v tistih letih gradila utrdbe ob vseh svojih mejah – ob Alpskem loku, svojih obalah, pri Zadru, v Libiji in tudi v oddaljeni Somaliji. Zaradi italijanske gradnje utrdb ob meji je začela pozneje tudi Jugoslavija graditi sistem Rupnikove linije, strošek gradnje pa je Jugoslavijo veliko huje bremenil, saj je imela mnogo

6 Zunanja podoba vojašnice obmejne milice Pologar pod planino Na Prodih. Načrt, ki se nahaja v Italijanskem državnem arhivu v Gorici, je posredoval Michele Di Bartolomeo.

7 Razglednica Tolmina iz 30. let, na kateri se vidi novi serpentinasti del ceste med Zatolminom in cerkvijo sv. Petra, novo cesto proti Čadrgu ter obnovljeno cesto proti naselju Zadlaz–Čadrg, od koder so pozneje zgradili novo cesto do Tolminskih Raven. Pokrajinski arhiv Nova Gorica

8 Druženje jugoslovanskih graničarjev in pripadnikov finančne straže na Bogatinskem sedlu. Arhiv finančne straže v Rimu – fotografije je posredoval Michele Di Bartolomeo.

9 Straža na Bogatinskem sedlu. Arhiv finančne straže v Rimu – fotografije je posredoval Michele Di Bartolomeo.

manjše gospodarstvo in manjši proračun za obrambo.

Dolina Tolminke z okoliškimi vrhovi in planinami je tako v Sloveniji unikat. Na razmeroma majhnem območju, ki je že tako ali tako bogato z ohranjeno naravno dediščino, imamo dva izjemna sistema vojaške dediščine, ki bi ju morali obravnnavati in predstavljati enakovredno, saj se ravno na tem odseku najbolj prepletata in dopolnjujeta. ●

Viri:

Archivio di Stato Udine
Archivio di Stato Gorizia

Tolmino 1 : 50.000. Foglio 26 – 1. 1933.

Firenze, Istituto geografico militare.

Tolmino 1 : 25.000. Foglio 26 – J. 1926.

Firenze, Istituto geografico militare.

Arhiv Republike Slovenije. CAB2 Italijansko okupacijsko vojaštvo AS 1775.

Tolmein 1 : 25.000. Blatt 1. 1917. Wien, K. k. Militärgeographisches Institut.

Spregledani turnosmučarski vrhovi

Tritisočaki Visokih Tur

Mitja Peternel

Visoke Ture so gorstvo v Vzhodnih Alpah, ki se v dolžini več kot sto kilometrov raztezajo na območju treh avstrijskih dežel: Koroške, Salzburške in Vzhodne Tirolske. Geografsko se na zahodu navezujejo na Zillertalske Alpe, na jugu pa jih od Dolomitov in Ziljskih Alp loči reka Drava. Prelaz Katschberg in reka Lieser jih razmejujeta od vzhodno ležečih, kopastih in precej nižjih Nockbergov, severna ločnica pa poteka po dolini reke Salzach. Najvišji vrh je Grossglockner, po naše Veliki Klek, ki je s 3798 metri tudi najvišja gora Avstrije.

Visoke Ture so razdeljene na več gorskih skupin, med katerimi so najpomembnejše naslednje: Venediger, Granatspitze, Glockner, Goldberg in Ankogel.

Za nas Slovence imajo posebno draž skupine Reisseck, Hafner in Kreuzeck, ki so nam, poleg skupin Ankogla in Goldberga, geografsko najbližje. Zato te vrhove zelo radi obiskujemo, vse pogosteje tudi v zimskih mesecih.

Po površinskem reliefu so Visoke Ture med seboj precej raznolike. Če so vrhovi gorske skupine Schober pretežno strmi, skalnati in prepadni, se vzhodneje ležeča skupina Goldberg ponaša s povečini bolj zaobljenimi gorami. S temi geografskimi značilnostmi je močno povezana tudi obiskanost posameznih gorstev, kar je še posebej očitno v zimskem času. Če na vrhove v gorski skupini Schobra pozimi zaide le redko-kateri turni smučar, pa najpomembnejši smučarski vrhovi v skupini Goldberga doživijo skoraj vsakodnevni obisk.

A kdor si bo zaželel samoto na vrhu tega tritisočaka, bo tudi tukaj našel nekaj zase. Za cilj si lahko izbere odmaknjeni Goldbergspitze, 3073 m, nad dolino Zirknitz Tal. Na njegovo teme se namreč povzpne le malo turnih smučarjev.

Nam najbližji vrhovi Visokih Tur

... so v skupini Reissecka. Najvišji vrh Reisseck, 2965 m, za dobrih sto metrov presega višino Triglava, a do treh tisočakov mu še vedno zmanjka 35 metrov. Če se torej želimo povzpeti nad to magično mejo, lahko obiščemo enega izmed petih tritisočakov v gorski skupini Hafner. Tu leži tudi najvzhodnejši vrh v Alpah, ki sicer ne preseže nadmorske višine treh kilometrov, jo pa ravno doseže. Ta, mnogim povsem neznan in zato redko obiskan vrh se imenuje Mittlerer Malteiner Sonnblick, 3000 m, ki se dviga med samotno dolino Pöllatal na severu in čarobno dolino presežnikov Maltatal na jugu.

Med Slovenci zelo priljubljena gorska skupina je skupina Ankogla. Najvišji vrh skupine ni Ankogel, 3252 m, kot bi večina sklepala iz imena, ampak Hochalmspitze, 3360 m, ki ji rečemo tudi Kraljica Visokih Tur. Med pomembnejše vrhove v tej skupini zagotovo sodi Säuleck, 3086 m, ki ga zaradi tehnične

Petzeck (levo) je najvišji vrh skupine Schober, tritisočaka Sandkopf (v sredini) in Roter Mann (desno) pa upravičeno slovi kot turnosmučarska dragulja gorske skupine Goldberg. Foto: Mitja Peternel

nezahtevnosti poniževalno imenujejo tudi ženski tritisočak. Ta prisposoba nakazuje, da je vrh precej enostavno dostopen. To v resnici velja za kopne mesece, pozimi pa je pristop na vrh predvsem dolg in naporen ter rezerviran le za kondicijsko dobro pripravljene turne smučarje.

Veliko manj kondicije pa bomo potrebovali za obisk še enega spregledanega tritisočaka – Racherina, 3092 m, ki ga v najvišjem gorstvu Visokih Tur, tj. v skupini Grossglocknerja, obkrožajo sami imenitni vrhovi. Njegova pomanjkljivost je predvsem omejeno časovno obdobje za smučarski obisk, njegova prednost pa imenitno, ravno prav strmo pobočje, ki bo navdušilo še tako zahtevnega turnega smučarja.

Upam, da vam bodo opisani turnosmučarski cilji razširili vaša turnosmučarska obzorja, predvsem pa ponudili obilo nepozabnih smučarskih zavojev v neskončni snežni belini. Za dodatno motivacijo pri raziskovanju zapostavljenih

turnosmučarskih tritisočakov Visokih Tur pa vam ponujam še osebno zgodbo, ki se je spletla ob smučarskem obisku Säulecka.

Säuleck

Do izhodišča me loči le še nekaj minut vožnje. Pred zadnjimi ovinki, kjer se cesta strmo vzpne, se v avto zažene močan severni veter. S seboj prinese pravi snežni metež. Drobne snežinke se intenzivno zaletavajo v vetrobransko steklo. Pa tako lepo vreme so vremenoslovci napovedali za danes. Sedaj pa tole ... Ker je parkirišče zasneženo, avto parkiram kar na zadnjem ovinku pod domačijo Döllnig. Ura je šest zjutraj in temna noč se počasi, a vztrajno poslavlja. Ko izstopim iz avta, mi ledeno mrzel veter nemudoma zbistri misli. Naglo oblečem toplo puhovko in obujem hladne čevlje.

Šššš ... tok, ššš tok, ššš tok. Šelestenje drsenja turnosmučarskih kož po snežno beli preprogi se izmenjuje z

udarci okovja ob zgornjo ploskev smučī. Kako rad imam enakomerno ritmično menjavanje meni priljubljenih zvokov. Običajno frekvenco korakov zmanjšam in jo prilagodim današnjemu dolgemu vzponu. Do kočē Konradhütte je snežna površina na položni cesti poteptana z gosonicami snežnih sani, kar mi omogoča lahkotno napredovanje. Koča je oblečena v debelo zimsko preobleko. Delno zasnežene smučine mojih predhodnikov uspešno sledijo markacijam letne poti. Močan veter, ki se je razbesnel zjutraj, postopno izgublja svojo moč. Na srečo je razpihal tudi oblake, ki vse več prostora prepuščajo temni modrini neba. Le dolga, bela zastava na grebenu Säulecka priča, da veter v višinah še vedno razkazuje svojo moč. Preko mostička, ki zaradi velike količine snega skoraj ne opravlja več svoje funkcije, pridem do izteka snežnega plazū. Nad njim se zagrizem v prvo strmino. Med številnimi macesni in redkimi smrekami iščem rdeče-belo-rdeče oznake, ki me pripeljejo do idilične lesenjače Dösner Hütte. Za nekaj minut se ustavim ter usmerim pogled na nasprotno stran doline. Nad Mallnitzem se pod razpotegnjenim oblakom razkriva trikoten vrh smučarskega lepota Ressecka. Kako prijetno smuko ponuja v sipkem pršiču, sem spoznal preteklo zimo. Spomini oživijo tudi ob pogledu na sosednji Lönzakupfl. Ob najinem obisku je dolino reke Möll prekrivala nizka oblačnost, iz katere je rahlo naletaval sneg. Nad kočō Stanerhütte so se oblaki začeli trgati in z Aleksandro sva stopila v kristalno čist dan, ki je ponujal brezmejne razglede. Še danes se spominjam vijuganja po decimetru svežega snega na trdi podlagi, kot bi se to zgodilo včeraj.

Po široki in razgibani dolini počasi pridobivam višino. Na srečo je novega snega le nekaj centimetrov, zato utiranje sledi ni naporno. Meja med senco in soncem se počasi spušča in prvi sončni žarek ravno ob mojem prihodu osvetli kočo Arthur-von-Schmid-Haus ob idiličnem visokogorskem jezeru Dösner See. Velika planinska postojanka pozimi sameva. Zimska soba danes tudi meni ne bo nudila zavetja, saj me doma čakata štiriletni sin Marko ter njegov poldrugo leto mlajši bratec Luka. S počasnim drsalnim korakom obidem jezersko površino, ki je skrita pod debelim ledeno-snežnim oklepom. V naraščajoči strmini vlečem plitko sled po dnu doline, ki je v poletnih mesecih prekrita z velikimi balvani. Ker pa je letošnja zima gore prekrila z obilno snežno prevleko, o ogromnih skalah ni niti sledu. Do vrha me loči le še zadnja strmina. Pod njo končno zapustim hladno senco in zadnji metri vzpenjanja so ob sončnih žarkih kljub mrazu

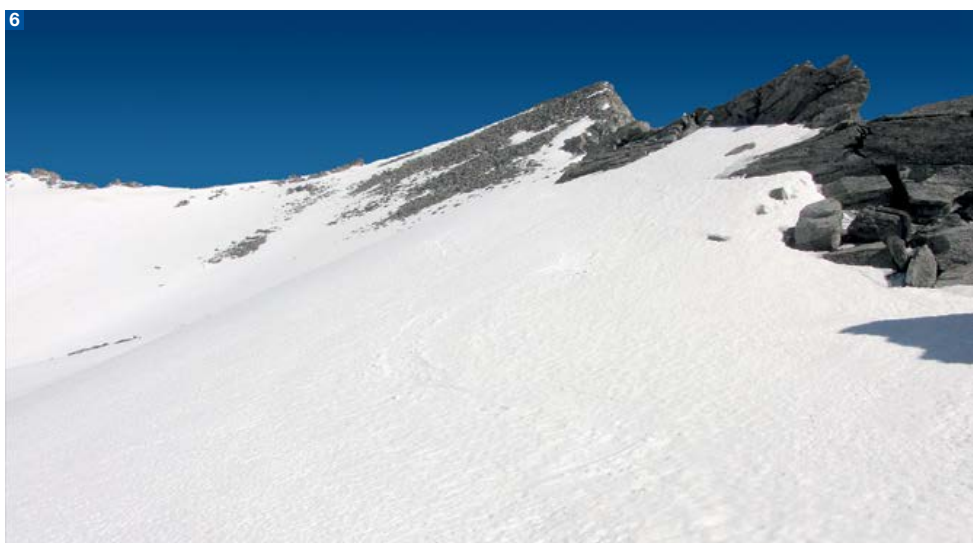

4

- 1 Prostrane zasnežene planjave široke doline Dösental Foto: Mitja Peternel
- 2 Z južnega pobočja Racherina lahko občudujemo najvišje vrhove gorske skupine Schober. Foto: Mitja Peternel
- 3 Zimska pravljica nad kočjo Arthur-von-Schmid-Haus Foto: Mitja Peternel
- 4 Kako neprecenljivo je imeti širna prostranstva izjemnega smučarskega tritisočaka samo zase. Foto: Mitja Peternel
- 5 Čudovita gorska pokrajina je dodaten motiv za smučarski obisk Säulecka. Foto: Mitja Peternel
- 6 Vijuganje po prvovrstnem pomladanskem srencu z vrha Goldbergspitze Foto: Mitja Peternel

5

6

mного prijetnejši. Veter je na mojo srečo medtem popolnoma oslabil. Tudi oblačnost vremenske motnje so Visoke Ture zaustavile na severni strani. S pogledom raziskujem smučarske možnosti nad dolino Gossgraben. Predvsem južna prostranstva Hochalmspitze nad kočjo Giessener Hütte izgledajo zelo vabljivo.

Dolga neprekinjena vijugasta sled

Z vrha imam pregled nad celotnim potekom smuka po široki pristopni dolini. Notranji nemir v povezavi z mrazom me spodbudi, da se kmalu pripravim na spust. Pod najvišjo točko Säulecka je jutranji veter ustvaril slikovite zastruge, ki so pod snežno površino skrili nekaj kamnov. Zato prvi zavoji zahtevajo dodatno previdnost. A to traja le kratek čas. Že pred prvo uravnavo nevšečnosti ni več in takoj ujamem pravi ritem. Snežna površina je mehka in omogoča sproščeno smučanje. V kotanjah in dolinicah je še ostal svež pršič, v katerega zarišem enakomerne vijuge. Lahkoten smučarski ples mi usta razpotegne v širok nasmeh. Kako neprecenljivo je imeti širna prostranstva izjemnega smučarskega tritisočaka samo zase.

Pri kočji Arthur-von-Schmid-Haus se ustavim na toplem soncu. Pogledam nazaj. Za menoj je ostala le dolga neprekinjena vijugasta sled. Zaprem oči in v mislih podoživljam vsak zavoj posebej. Dolgo, predolgo sem čakal z obiskom tega turnosmučarskega lepota nad Mallnitzem. Če vrha ne bi predtem obiskal že poleti po zelo zahtevni zavarovani plezalni poti Säuleck Klettersteig, bi pozimi zagotovo prišel prej na vrsto. S smučanjem nadaljujem čez strmo pobočje pod kočjo. Zaradi večjega naklona je v smučanje treba vložiti

več moči. A dolga tura je v stegenskih mišicah že pustila posledice. Zavoji niso več tako elegantni, poleg tega pa od mene zahtevajo predvsem bolj pogosto počivanje. Ker pa strmina ni prav dolga, v položnejšem svetu spet lahko bolj lahkotno vijugam. Nad kočjo Dösner Hütte mi nasproti pride Tomaž Hrovat s svojo družbo. Zelo se razveselim srečanja z njim. Med tednom mi je prav on dal idejo za današnjo turo. Želel sem si, da bi jo opravila skupaj. A ker so se odločili, da bodo turo razdelili na dva dneva, se jim zaradi družinskih obveznosti žal nisem mogel priključiti. Ob srečanju se

Prostrane smučarske planjave se z vrha Goldbergspitze spuščajo v dolino Grosse Zirknitztal. Foto: Mitja Peternel

s Tomažem zapleteva v kratek klepet, dokler mu Neva, Tanja in Joža ne pobegnejo naprej. Kako neprecenljivo je imeti prijatelje, s katerimi lahko skupaj odkriš nadzemeljske lepote zasnežene zimske pokrajine. Preko poraščenega pobočja odsmučam do kočje Konradhütte ter po steptani cesti do izhodišča. Za menoj je še en nepozaben turnosmučarski dan. ●

informacije

Dostopi:

Säuleck: Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti gremo do Obervellach in po lokalni cesti do Mallnitz, kjer pred železniško postajo zavijemo desno proti dolini Dösener Tal.

Racherin: Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti se peljemo skozi Obervellach in Winklern do Heiligenbluta in nadaljujemo po visokogorski cesti Grossglockner Hochalpenstrasse. V križišču na višini 1859 metrov zavijemo levo proti parkirišču na Franz-Josefs-Höhe. Od Rasthaus Schöneck, 1950 m, se vozimo še približno kilometer in pol. Tu je na desni strani ceste majhno parkirišče, 2050 m, kjer lahko pustimo avto.

Goldbergspitze: Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti nadaljujemo skozi Obervellach, Winklern in Mörtlach do Döllacha, kjer zavijemo desno proti kraju Mitten. Pod njim zavijemo desno v dolino Zirknitz Tal in naprej do planine Untere Kasern, 1570 m. Peljemo se do razcepa ceste Kleine–Grosse Zirknitz Tal, kjer zavijemo levo proti letnemu parkirišču Schraklkaser, 1720 m, kjer parkiramo avto.

Mittlerer Malteiner Sonnblick: Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach, Spittala in Gmünda do izvoza Rennweg. V prvem križišču zavijemo desno v smeri Katschberga. V kraju Mühlbach zavijemo v dolino Pöllatal. Pod avtocesto se pripeljemo do križišča, v katerem zavijemo desno proti Griesu in Oberdorfu. Z vožnjo nadaljujemo mimo planine Tendlalm, 1303 m, proti koncu doline. Na višini 1370 metrov je na levi strani ograjeno parkirišče, kjer pustimo avto.

Vodniki: Leo Baumgartner: *Schitouren*. Carinthia Verlag, 1997.

Manfred Korbaj: *1. Kärntner Schitourenführer (Band 1)*. H. Weishaupt Verlag, 1997.

Günter & Luise Auferbauer: *Schitouren Paradies Österreich*. Styria Verlag, 2003.

Robert Zink: *Schitouren in den Südalpen II*. Carinthia Verlag, 2009.

Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: *Schitouren - Atlas Südtirol & Österreich Süd*. Schall-Verlag, 2009.

Zemljevidi: Glocknergruppe, Nationalpark Hohe Tauern, Kompass 39, 1 : 50.000.

Nationalpark Hohe Tauern Süd, Kompass 49, 1 : 50.000.

Nationalpark Region Nockberge, Liesertal, Kompass 66, 1:50.000.

Säuleck, 3086 m

Avstrija, Visoke Ture – skupina Ankogel

Säuleck je v poletnih mesecih deležen precej množičnega obiska, saj sodi med lažje dostopne tritisočake. Pristop na vrh nam dodatno olajša kočar Arthur-von-Schmid-Haus ob idiličnem visokogorskem jezeru Dösner See. Ker leži približno na polovici vzpona, je v njej priporočljivo prenočiti in turo razdeliti na dva dneva. Koča premore tudi prijetno zimsko sobo, ki pa v zimskih mesecih večinoma sameva. Zagotovo vzroka za redke obiske Säulecka ni potrebno iskati v raznovrstni ponudbi izjemnih turnosmučarskih ciljev nad Mallnitzem, pač pa v zelo dolgem pristopu na vrh. Razgibano vzpenjanje po dolini, kjer dolge in položne ravnine prekinjajo strmi prehodi, je precej dolgo in naporno, saj moramo do vrha opraviti več kot 1600 višinskih metrov. A vložen trud se nam bo bogato obrestoval pri spustu. V ugodnih snežnih pogojih bomo s Säulecka zagotovo doživeli enega vrhuncev turnosmučarske sezone.

Zahtevnost: Zahtevni turni smuk. Pristop na Säuleck od nas res ne zahteva dodatnega tehničnega znanja, vendar pa moramo biti za dolgo in naporno turo ustrezno kondicijsko pripravljene. Široka dolina je ob večji količini novega snega ali pomladanski odjugi izpostavljena snežnim plazovom.

Oprema: Za izvedbo ture zadošča osnovna turnosmučarska oprema. Ne pozabite na plazovno žolno, lopato in sondo.

Višinska razlika: 1638 m
Izhodišče: Letno parkirišče v dolini Dösener Tal, 1448 m, (WGS84: N 46,97852, E 13,20683). Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti

skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti gremo do Obervellacha, kjer nas smerna tabla usmeri desno proti Mallnitzu. Po lokalni cesti se pripeljemo do Mallnitsa, kjer pred železniško postajo zavijemo desno proti dolini Dösener Tal. Avto parkiramo

Razgled z vrha Säulecka žal omejujejo oblaki vremenske motnje. Foto: Mitja Peternel

Racherin, 3092 m

Avstrija, Visoke Ture – skupina Grossglockner

Tritisočak Racherin v gorski skupini Grossglocknerja je izjemno vabljiv turnosmučarski vrh. Njegovo južno pobočje prereže visokogorska cesta Grossglockner Hochalpenstrasse, ki se konča na razgledni ploščadi Franz-Josefs-Höhe. Na njej je tudi izhodišče ture. Racherin moramo obiskati takoj po odprtju ceste v začetku maja, ko snežni jeziki ostankov plazov in običajno še segajo do izhodišča. Sosednji vrhovi Spielmann, Kloben in Brennkogel so pogosteje obiskani kot Racherin, ki pa v smučarskem pogledu za njimi prav nič ne zaostaja. V estetskem smislu jih celo prekaša. Zaradi edinstvene lege imamo namreč ob vzpenjanju svojevrsten razgled na severovzhodno stran prvaka Visokih Tur – Grossglockner. Če vam bo neposredno po odprtju visokogorske ceste Grossglockner Hochalpenstrasse zmanjkalo idej, kam se odpraviti novim turnosmučarskim dogodivščinam naproti, si za cilj lahko izberete edinstveno, precej enakomerno strmo južno pobočje Racherina, ki vam bo v rahlo

odpuščenem pomladanskem srencu ponudilo obilo smučarskih užitkov. **Zahtevnost:** Delno zahtevni turni smuk. Čeprav moramo do vrha opraviti le nekaj več kot 1000 višinskih metrov, pa je vzpenjanje po strmem pobočju precej naporno. V času

odjuge ali ob novozapadlem snegu se s strmih pobočij sosednjih vrhov Albitzenspitze in Wasserradkopf lahko sproži snežni plaz.

Oprema: Za varno izvedbo ture bomo ob osnovni turnosmučarski opremi, ki vključuje plazovno žolno, lopato in

sondo, morda potrebovali tudi srenjače. V primeru trde oziroma poledenele snežne podlage bomo vzpon najvarneje opravili s pomočjo cepina in derez. **Višinska razlika:** 1042 m
Izhodišče: Parkirišče na visokogorski cesti Grossglockner

Razgibana paleta tritisočakov med Fuscherkarkopfom in Gr. Wiessbachhornom se nam odkrije ob pristopu na vrh Racherina. Foto: Mitja Peternel

na letnem parkirišču na višini 1448 metrov. Če parkirišče ni očiščeno, avto pustimo na primernem mestu ob cesti, ki pelje proti domačiji Döllnig.

Koča: Arthur-von-Schmid-Haus, 2272 m, telefon +43 664 112 28 27, spletna stran www.arthurvonschmidhaus.at, je v zimskem času zaprta. Ob koči je urejena prijetna zimska soba, v kateri lahko prenočimo in si turo udobno razdelimo na dva dneva.

Časi: Izhodišče–Saüleck 4–6 h

Spust 1–2 h

Skupaj 5–8 h

Sezona: Marec in april.

Vodnika: Leo Baumgartner: *Schitouren*. Carinthia Verlag, 1997; Robert Zink: *Schitouren in den Südalpen II*. Carinthia Verlag, 2009.

Zemljevid: Nationalpark Hohe Tauern Süd, Kompass 49; 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča v severovzhodni smeri sledimo položni gozdni cesti do koče Konradhütte, 1616 m, ki leži ob istoimenskem jezeru. Nad njo poiščemo markacije letne poti, ki nas v ključih popelje preko strme, z gozdom poraščene stopnje. Ko smo uspešno čez prvo strmino,

se pred nami pojavi idilična lesena koča Dösner Hütte, 1976 m. Nadaljujemo z zložnim vzpenjanjem po dolini, dokler se svet ponovno ne postavi pokonci. Strmino najlažje premagamo v dolgem loku proti levi. Tu leži koča Arthur-von-Schmid-Haus, 2272 m. Nad njo nadaljujemo ob južnem robu zaledenelega jezera Dösner See, 2269 m, v smeri škrbine Mallnitzer Scharte, 2676 m.

Do škrbine se ne povzpemo, ampak pod njo zavijemo levo. V severni smeri čez razgibano pobočje, kjer se izmenjujejo položni deli in strmejši prehodi, nadaljujemo proti od daleč vidnemu križu na vrhu. Zadnji metri pod njim so precej strmi, zato jih najlažje premagamo v ključih.

Spust: Smučamo po poti vzpona.

Vršno pobočje je obrnjeno proti jugu, zato nimamo prav velike izbire, kje

bomo smučali. Ko pa pod škrbino Mallnitzer Scharte zavijemo proti zahodu, lahko za spust izbiramo med senčnimi pobočji na levi, južni strani doline ali pa med strminami, izpostavljenimi soncu, na severni strani doline. Pod kočo Arthur-von-Schmid-Haus pa je smučanje najboljše nadaljevati kar po poti vzpona.

Mitja Peternel

Racherin, 3092 m

Hochalpenstrasse 2050 m (WGS84: N 47,05750, E 12,78633).

Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanski predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti se peljemo skozi Obervellach in Winklern do Heiligenbluta, odkoder z vožnjo nadaljujemo po visokogorski cesti Grossglockner Hochalpenstrasse. V krožišču na višini 1859 m zavijemo levo proti parkirišču na Franz-Josefs-Höhe. Od Rasthause Schöneck, 1950 m, se vozimo še približno kilometer in pol. Tu je na desni strani ceste majhno parkirišče, 2050 m, kjer lahko parkiramo avto. Vožnja po cesti je plačljiva in našo denarnico olajša za 34 € (2014). Odprejo jo glede na snežne razmere. Navadno je to v začetku oziroma najkasneje sredi maja.

Časi: Izhodišče–Racherin 2.30–3.30 h
Spust 0.30–1 h

Skupaj 3.00–4.30 h

Sezona: Vzpon na Racherin je najbolj primerno opraviti takoj po odprtju visokogorske ceste Grossglockner Hochalpenstrasse. To je v začetku maja, ko snežni jeziki najverjetneje še segajo do ceste.

Vodnika: Manfred Korbaj: *1. Kärntner Schitourenführer (Band 1)*. H. Weishaupt Verlag, 1997; Günter & Luise Aufenbauer: *Schitouren Paradies Österreich*. Styria Verlag, 2003.

Zemljevid: Glocknergruppe, Nationalpark Hohe Tauern, Kompass 39, 1 : 50.000.

Vzpon: Strmo pobočje nad izhodiščem prereže grapa, v kateri se sneg

zaradi plazov zadrži najdlje časa. Po grapi ali ob njej se enakomerno strmo vzpenjamo okoli 300 višinskih metrov. Pri kamniti koči, 2413 m, se začne široka dolina z imenom Albitzen. Na zahodu jo omejuje južni greben Albitzenspitze, 2971 m, na vzhodu pa južno pobočje Wasserradkopfa, 3032 m. Po njenem dnu se v spodnjem delu udobno vzpenjamo v severni smeri, dokler

višje ne postane bolj strma. V višini Albitzenspitze se izteče v kratko vršno pobočje, po katerem pristopimo na zelo razgleden vrh Racherina.

Spust: Smučamo po poti vzpona.

V spodnjem delu moramo izbrati ustrezen snežni jezik, po katerem bomo prismočali čim bližje izhodišču.

Mitja Peternel

Goldbergspitze, 3073 m

Avstrija, Visoke Ture – skupina Goldberg

Piramidasti Goldbergspitze je gora v istoimenski gorski skupini. Z vrha se proti jugu spuščajo razgibane planjave, ki se stekajo v široko dolino Grosse Zirknitztal in nudijo prvovrstno smuko. Kljub temu na njegovih pobočjih ne boste srečali množice turnih smučarjev. Skupina Goldberg namreč ponuja toliko izjemnih smučarskih vrhov, da prvo ime skupine obišče le kakšen turnosmučarski raziskovalec. Odlika Goldbergspitze je tudi ta, da omogoča dva povsem samostojna spusta, ločena s kratko, a strmo steno, ki se združita šele neposredno nad izhodiščem. Če se na turo podamo že v marcu in je v spodnjem delu strmo južno pobočje, po katerem poteka letna pot št. 157, še zasneženo, lahko smuko opravimo tam. Aprila, še posebej pa maja, je bolj priporočljiva smuka z vrha v smeri Altecka in pod njim po široki, senčni dolini do izhodišča. Tedaj bo snežna odeja zagotovo že dodobra predelana in na površini le rahlo odpuščena, zato vam bo smučanje po širnih prostranstvih ostalo v nepozabnem spominu.

Zahtevnost: Delno zahtevni turni smuk. Vzpon tehnično ni zahteven, povzpeli se moramo 1360 višinskih metrov, ki pa so precej razpotegnjeni. Zato je tura predvsem naporna in se moramo nanjo ustrezno kondicijsko pripraviti. Široka pristopna dolina je izpostavljena snežnim plazovom, ob prečenju južnega

pobočja Tramerkopfa moramo v trdem snegu paziti zaradi nevarnosti zdrsa.

Oprema: Za varno izvedbo ture bomo ob osnovni turnosmučarski opremi, kjer ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda, morda potrebovali tudi srenače.

Višinska razlika: 1353 m

Izhodišče: Letno parkirišče Schrakl-kaser, 1720 m (WGS84: N 47,00542, E 12,94660).

Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach in Spittala ter jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Po regionalni cesti nadaljujemo skozi Obervellach, Winklern in Mörttschach do Döllacha,

Z vrha Goldbergspitze imamo čudovit razgled na dva prvovrstna turnosmučarska cilja - Hocharn (levo) in Hoher oz. Rauriser Sonnblick (desno). Foto: Mitja Peternel

Mittlerer Malteiner Sonnblick, 3000 m

PLANINSKI VESTNIK | MAREC 2015

Avstrija, Visoke Ture – skupina Hafner

Mittlerer Malteiner Sonnblick je najvzhodnejši tritisočak v Alpah. Kot se za tako pomemben vrh spodobi, je pristop nanj zelo dolg in naporen, saj nas do vrha čaka več kot 1600 višinskih metrov vzpona. Razen kratkega prehoda pod vrhom vzpon od nas ne zahteva dodatnega tehničnega znanja. Pristopno dolino Pöllatal obdaja venec gora, med katerimi je poleg našega cilja še nekaj odličnih turnosmučarskih lepotev, ki ponujajo smuke različnih težavnosti. Najprimerneje je to goro obiskati v času, ko je asfaltirana cesta do izhodišča že kopna, obenem pa snežna odeja še sega do dna doline. Priprava na turo od nas zahteva še dodatno zbiranje informacij o prevoznosti ceste. Če cesta do parkirišča še ni prevozna, bomo s tem morali že tako dolg vzpon še dodatno podaljšati. In če se bomo na turo odpravili prepozno v pomlad, bomo morali del poti nad izhodiščem smuči zagotovo nositi. A brez skrbi, tura je tako dolga, da nam bo ob obisku v optimalnih snežnih razmerah zagotovo

ponudila obilo smučarskih užтков in s primernim časovnim načrtovanjem ture bomo v prvovrstnem pomladanskem srencu neizmerno uživali. Na vrhu bo naš vzpon poplačan s širnim razgledom.

Zahtevnost: Zahtevni turni smuk. Smučarski pristop je dolg in naporen, zato od nas zahteva dobro fizično pripravljenost. S strmejših

pobočij se lahko sprožijo snežni plazovi, zato nekaj dodatne previdnosti ne bo odveč.

Oprema: Poleg osnovne turnosmučarske opreme ne pozabimo na plazovno žolno, lopato in sondo. Ob prečenju strmih pobočij nam bodo v pomoč srenači. Morda bomo za varen pristop na vrh potrebovali tudi cepin in dereze.

Višinska razlika: 1630 m

Izhodišče: Letno parkirišče v dolini Pöllatal, 1370 m (WGS84: N47,05821, E 13,50747).

Iz Ljubljane se peljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka/Villach, Spittala in Gmünda do izvoza Rennweg. V prvem križišču zavijemo desno v smeri Katschberga. V kraju Mühlbach nas kažipot usmeri levo v smeri doline Pöllatal. Pod avtocesto se pripeljemo do

Razgled z Oblitzna na zgornji del samotne doline Pöllatal, nad katero se od leve proti desni dvigajo trije Sonnblücke, zasnežena Lanischeck, Karschneideck ter trikotna - skalnata Lanischhafner in Großer Hafner. Foto: Mitja Peternel

Goldbergspitze, 3073 m

Avstrija, Visoke Ture – skupina Goldberg

kjer zavijemo desno ter sledimo smernim tablam, ki nas vodijo proti kraju Mitten. Pod njim nas na razpotju smerna tabla usmeri desno, v dolino Zirknitz Tal in naprej do planine Untere Kasern, 1570 m. Peljemo se do razcepa ceste Kleine–Grosse Zirknitz Tal in tam zavijemo levo proti letnemu parkirišču Schraklkaser, 1720 m, kjer parkiramo avto.

Časi: Izhodišče–Goldbergspitze

3.30–4.30 h

Spust 1 h

Skupaj 4.30–5.30 h

Sezona: Glede na snežne razmere je najbolj primerno obdobje za vzpon med marcem in majem. Najbolje takrat, ko so strme stene Zirknitzspitze in Rojacherspitze že splazene.

Vodnik: Robert Zink: *Schitouren in den Südalpen II*. Carinthia Verlag, 2009.

Zemljevid: Nationalpark Hohe Tauern Süd, Kompass 49, 1 : 50.000.

Vzpon: Nad letnim parkiriščem gremo severno do izteka široke doline, ki se spušča s škrbine Grosszirknitz oziroma Windschachte, 2717 m. Po njej se

v severovzhodni smeri sprva položno vzpenjamo pod strmima stenama Zirknitzspitze, 2934 m, in Rojacherspitze, 2987 m. Preko kratkega strmega prehoda na višini 2300 m dosežemo krnico pod Alteckom, 2934 m. Na višini 2600 m zavijemo levo in v zahodni smeri prečimo južna pobočja Windschachte, 2837 m, in Tramerkopfa, 2841 m. Visoko nad jezerom Brettsee nadaljujemo

v severozahodni smeri do značilne trikotne piramide Goldbergspitze. Njegovo južno pobočje prečimo v smeri veznega grebena, ki se v jugozahodni smeri navezuje na Roter Mann, 3097 m. Odvisno od snežnih pogojev se ali po tem grebenu ali pa naravnost po južnem pobočju povzpemo do velikega kamnitega možica na vrhu. Vršni del je pogosto

spihan do golega, zato moramo smučiči pustiti nekoliko niže.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Če so snežne razmere ugodne, lahko z vrha v jugozahodni smeri smučamo do južnega grebena Roter Manna in naprej pod Sandkopfom, 3090 m, do strmega pobočja, ki se v južni smeri izteče v dolino Grosse Zirknitz Tal.

Mitja Peternel

PLANINSKI VESTNIK | MAREC 2015

Mittlerer Malteiner Sonnblick, 3000 m

Avstrija, Visoke Ture – skupina Hafner

kržišča, v katerem zavijemo desno proti Griesu in Oberdorfu. Z vožnjo nadaljujemo mimo planine Tendlalm, 1303 m, proti koncu doline. Na višini 1370 metrov je na levi strani ograjeno parkirišče, kjer pustimo avto. Nadaljevanje vožnje prepoveduje prometni znak.

Časi: Izhodišče–Mittlerer Malteiner Sonnblick 4.30–5.30 h

Spust 1–1.30 h

Skupaj 5.30–7 h

Sezona: Marec in april.

Vodnik: Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: *Schitouren - Atlas Südtirol & Österreich Süd*. Schall-Verlag, 2009.

Zemljevid: Nationalpark Region Nockberge, Liesertal, Kompass 66, 1 : 50.000.

Vzpon: S parkirišča v nekaj minutah dosežemo kočjo Asenhütte, ob kateri je zanimiva kapelica. Položna gozdna cesta nas nad potokom v zahodni smeri mimo razpela popelje nad slap Lieserfall, 1716 m. Tu dosežemo dno doline, po kateri gremo do kočje Lanisch-Ochsenhütte, 1948 m.

Mimo kočje nadaljujemo čez strmejši prehod v smeri v led okovanega jezera Unterer Lanischsee, 2226 m. Pod njim zavijemo v loku proti jugu. Preko strmega prehoda pridemo v krnico, ki jo obdajajo naslednji tritisočaki: Mittlerer Malteiner Sonnblick, 3000 m, Grosser Malteiner Sonnblick, 3030 m, in Lanischsee, 3024 m. V dnu krnice

zavijemo levo in se v naraščajoči strmini vzpenjamo proti grebenu, ki povezuje Mittlerer Malteiner Sonnblick. Prehod na vrh olajša kratka, nekaj metrov visoka grapa, ki nas pripelje na vršno pobočje. Do vrha nas loči le še nekaj korakov.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Če se želimo izogniti položnemu

delu, kjer ležijo jezera Lanischseen, lahko prečimo zahodna pobočja Ochsenkopfa, 2744 m, od koder preko kratke strmine odsučamo do kočje Lanisch-Ochsenhütte. Spust v spodnjem delu je najbolj opraviti po cesti.

Mitja Peternel

Zgodba iz Špikovega grabna

Strah je votel, ampak problem ostane

Peter Muck

Nisem vraževeren, toda priznam: gore imajo svojo moč, kot ima tudi noč svojo moč in še mnogi drugi naravni pojavi, včasih tudi popolnoma neopazni in nedolžni. Veliko ljudi je občutljivih na to skrito moč. Predvsem pa igrajo pri tem precejšnjo vlogo skrite čustvene povezave z njenimi izvori. V primeru, ko se pridruži temu še občutek ogroženosti, je lahko čustveno občutljiv človek bolj ranljiv in na izredne dogodke reagira zelo eruptivno.

Že povsem vsakdanji primer takega vpliva, ki izhaja iz znatne spremembe okolja, je dejstvo, da smo v gorah do soljudi bolj blagi in prijazni. Pozdravljamo se in marsikdaj razderemo kakšno osoljeno ali hudomušno. Marsikdo zavriska,

čeprav tega niti ne zna, kar se sliši po zamirajoči končnici vriska, ker je zajel premalo sape ali pa se mu je v sapniku zataknila slina.

Ko pa se v dolini usedemo v avto, se ponovno spremenimo v "zverine" in

bentimo čez istega planinskega sopotnika, s katerim smo na gorski poti prijateljevali. Sedaj vozi pred nami prepočasi in nam najeda živce ...

Vpliv gore na nekatere ljudi se poveča tudi, če se nenadoma sestavi več dejavnikov, znanilcev nevarnosti. Lahko se temu pridruži že načeto psihično stanje zaradi pred kratkim prestanega nevarnega doživetja. Tako kot se v človeku kopiči srd, ki v presenečenje vseh izbruhne v pretiranem obsegu – se morda to zgodi

V Špikovem grabnu (skrajno levo) se je zalomilo; Špik in Frdamane police
Foto: Andrej Trošt

tudi pri strahu? Je pa verjetno najslabše, če sam postaneš žrtev sopotnikovega strahu in se zvali nate val ponižujočih kritik in žalitev. Kar se tiče natančnejše razlage vpliva strahu na naše vedenje, to raje prepustim kakšnemu pravemu psihologu.

Zamolčana zgodba

Opisujem dogodek s turobnim koncem, pri katerem zaradi mladostne zagnanosti in neizkušeni nosim krivdo tudi sam. Dolgo sem premišljeval, ali naj to zgodbo potegnem na svetlo. Do zdaj sem namreč o tem dogodku molčal kot grob. Nikakor nočem, da bi pripoved o tem, kar se je zgodilo, do mojega davnega prijatelja izzvenela slabšalno. Toda od dogodka je minilo že celih 65 let in vsi, ki so bili količkaj s tem povezani, zemlje že zdavnaj več ne tlačijo. Potegnil sem ta dogodek na svetlo tudi zato, da bi v podobnih primerih pripomogel k razumevanju neprijetnih situacij, za katere pa v resnici povzročitelj ne nosi nikakršne krivde. Dogaja se na žalost včasih tudi to, da nekateri opisujejo podoben dogodek tako, da je njegov spremljevalec nekakšen nebogljenček, sebe pa postavlja v vlogo junaškega rešitelja.

V obdobju mojih zgodnjih službenih let na Gorenjskem sem se na Slemenu seznanil z nekaj let starejšim, zelo zavzetim

Vzpon na Jalovec je potekal brez problemov
Foto: Franci Horvat

hribovcem. Obiskoval sem ga tudi na domu, kjer sva se pogovarjala o hribih, pregledovala posnetke, zemljevide in literaturo ter tudi modrovala, ali je lepši Matterhorn ali Jalovec.

Vodnik po naključju

Zaželel si je plezalskega doživetja, ki ga do tedaj še ni izkusil, opozoril pa me je, naj bo to doživetje le v okviru njegovih zmožnosti. Bil sem še nekoliko premlad, da bi znal oceniti, kako dojemajo navidez nevarne situacije osebe, kar nekaj let starejše od mene.

Še danes mi ni jasno, zakaj je za podvig izbral ravno mene. Morda zato, ker sem se v mladih letih rad "afnal" z gorniško spretnostjo. Splezal sem na primer na macesen, s katerega sem se nato spustil po vrvi, vratolomno tekal po meliščih, skakal čez skale na planinskih poteh, nisem se oprijemal varoval, na feratah iskal nevarne bližnjice ... Bedasto, kajne? Toda nanj sem očitno naredil vtis prekaljenega gornika ne glede na deški obraz. Dogovorila sva se za tri vzpone. Najprej za enega lahkega, potem pa dva težja.

Prvi je bil vzpon na Jalovec preko nezahtevne severozahodnega grebena in sestop skozi ozebnik. Jalovec sem izbral, ker je ta gora skoraj "trofeja", posebno če ni osvojena po običajni poti.

Nihal sem sicer med grebenom in Hornovo smerjo, pa sem se nazadnje odločil za greben, na katerem je sedaj varovana pot. V "Hornu" sem bil namreč

pred kratkim, bilo pa je zelo zoprno, ker je ponoči zapadlo nekaj snega. Kljub temu smo šli v steno, saj nismo hoteli izgubiti dragocenega dne. Danes sedeš v avto in si kmalu v Tamarju. Če razmere niso ugodne, se enostavno vrneš. Včasih pa je bila to z vlakom cela procedura.

Zapadli sneg je v zgodnjem poletju hitro kopnel in streha Jalovca nama je pošiljala bogate curke snežnice na glavo. Alpinist Mitja Killer mi je za vzpon posodil klobuk iz debelega temno zelenega blaga, ki je nekoliko prestrezal mrzle curke. Ko pa sem se vrnil z Jalovca in so me pri koči zagledali, je nekatere napadel smejalni krč. Klobuk je namreč v snežnico izpustil barvo. Po obrazu sem imel zelene srage in videti sem bil kot živ mrlič.

Kamenje pada!

Z načrtovanim vzponom na Jalovec po grebenu moj prijatelj ni imel nikakršnih težav, tudi sestopila sva v redu. Videl sem, kako je užival. Po skalah in v ozebniku se je predrzno gibal, tako da sem se celo bal, da se mi bo nekam zakotalil.

Za naslednji vzpon sem si zamislil Špik čez Špikov graben in nazadnje bi se posvetila še Kamniškim planinam, kjer sem dobro poznal vse lažje smeri.

Tudi v Špikovem grabnu nama je šlo spodaj na prehodu v grapo brez težav. Seveda moram še omeniti, da je bilo tedaj v njem bistveno več snega kakor danes. Ko sva se začela vzpenjati po zasneženem grabnu, pa se je razpoloženje

mojega varovanca spremenilo. Ta dan so bile stene Špika in Male Ponce izredno radodarne s skalnimi okruški, ki jih je v začetku opazoval z nezaupanjem, potem pa z vedno večjim strahom. Tu in tam je prišumela tudi kakšna večja skala. Te zračne pošiljke so imele na mojega spremljevalca vedno večji psihični vpliv. Če je kamen švistnil mimo njega, je otrdel od strahu. Z grozo je opazoval tudi kamen, ki se je čisto pohlevno valil po snegu mimo njega. Ja, kaj se je naenkrat zgodilo z njim? Saj sva zadnjič sestopala skozi težji Jalovčev ozebnik, kjer so bile čisto podobne razmere.

Strahovi v mračnem grabnu

Mislil sem, da je vplivalo nanj tudi okolje Špikovega grabna. Bil je namreč zelo mračen dan. Skalnati možici, ki obrobljajo graben, so sicer krajinsko atraktivni, a so mu verjetno v takem vzdušju dajali grozljiv vtis, kot da se bo vsak hip nekaj hudega zgodilo. Napredovala sva vedno počasneje.

Nekje zgoraj se je utrgala večja skala, ki se je vedno hitreje kotalila navzdol. Videlo se je, da sva za skalo zanimiv objekt, saj se je namenila kar k nama. Hitro sem se umaknil in se zadržal: "Stran!". A on se ni umaknil, le otrdel je. Skala je bila iz mojega zornega kota usmerjena prav vanj. Z vso silo sem potegnil vrv, da sem ga prevrnil in se je "podričal" na mojo stran. Bil sem seveda prepozen, saj je skala med tem že odbrzela, na srečo, mimo njega.

S tem je bilo najinega normalnega vzpona konec. S trudom je le še počasi in tresočje prestavljal korake, vsak šum v ostenju ga je prikoval v sneg, postalo mu je slabo. Z močno voljo se je trudil in mučil, dokler ni obležal na snegu. Z dolgim pregovarjanjem sem ga spravil naprej, a ne za dolgo. Le kam je izginila tista njegova kondicija in vajenost na gorski svet? Zavedel sem se, da s Špikom ne bo nič in da je najbolje, če ga spravim do Škrbine in čez Veliko Dnino v Krnico.

A spet se je ulegel na sneg in ni hotel več ne naprej ne nazaj. Za nazaj je bilo že tako ali tako prepozno, saj sva bila prav blizu Škrbine. Moral sem spremeniti taktiko. Z vso močjo sem začel vleči za vrv, da sem ga končno privlekel v Škrbino. Mimogrede sem se zgolj ozrl v lahkotno pečevo Špika na desni, ves žalosten zaradi propadlega vzpona.

Drama!

Mislil sem, da bo sedaj konec težav, a sem se hudo zmotil. Sestop skozi Veliko Dnino se je spremenil v pravo dramo.

Vsak kamenček, ki se je na melišču premaknil, je v njem sprožil nov val strahu. Objeta sva počasi sestopala, dokler naju ni zatekel konec dneva, že v področju, ki je z ruševjem gosto obraslo. Zavlekla sva se pod veje, kjer bi dočkala jutranjo zoro. A presenečenj še kar ni bilo konec. Kot v kakšni kičasti zgodbi se je nad nama razbesnela še gorska nevihta. Če ne bi bil premočen do kože in bi me pošteno ne zeblo, bi v silovitem divjanju narave morda še celo užival ...

Kaj pa moj spremljevalec? Temu so živci do konca popustili. Ob silovitem grmenju in svetlobi strel sem videl, da nekaj krčevito išče v nahrbtniku, ki ga je dež že pošteno namočil. V nahrbtniku je nastala mokra zmes cigaret, kruha, vžigalic, "pohanja", fotoaparata, majice ... Ob vsakem udaru strele me je močno stisnil za roko in rekel: "Peter, naju bo sedaj konec!". Vmes je še nekaj momljal o ženi in otrocih. Nato sem pošteno vzrojil, da je umolknil.

Nevihta je hitro minila in ob prvem svitu sva za čudo kar hitro prišla v Krnico. V koči naju je premočena oskrbnik začuden gledal, ko sva mu tolmačila svojo dogodivščino. Zavila sva se v odeje, oskrbnik pa je poskrbel za sušenje najinih "cunj" in povprašal, če bi kaj pojedla. "Seveda, palačinke," se je takoj oglasil moj spremljevalec. Še dobro, da ni naročil praženih krompirjevih svajlkov in divjačinskega golaža z brusnicami! "Ne, palačink vam pa ne morem pripraviti," je rekel oskrbnik.

"Kaaaaaj?!" se je zadržal moj ne več ubogi spremljevalec, zavil v odejo. "Nam plezalcem ne morete pripraviti palačink, nama, ki sva opravila tako junaško in težavno turo? Lahko vas je sram."

Z oskrbnikom sva se le spogledala. Potem pa sva s sotrpino dobila pečena jajca

Prijatelja v dobrem, pred 65 leti na Slemenu
Arhiv Petra Mucka

na oko, ki so končno tudi sestavni del palačink.

Epilog

Do Kranjske Gore sva bila v glavnem tiho. Bila sva pač utrujena in neprespansa. Tudi na vlaku sva molčala. Kot bi med naju padla svinčena zavesa. Da bi razbil mučno tišino, je moj spremljevalec od časa do časa nekaj spregovoril o svoji družini, o Kamniških planinah in tretji turi pa niti besedice. Najino slovo na postaji je izzvenelo v prazno: "Se vidiva".

Potem se zelo dolgo nisva videla. Čez leta sva se naključno srečala na neki prireditvi. Razveselil sem se ga. Pričakoval sem, da si bova prisrčno stisnila roke, on pa bi rekel: "Se spomniš najinega pone-srečenega vzpona na Špik, kjer sem vse skupaj pošteno 'zasral'? Ne vem, kaj mi je bilo takrat."

Nič od tega. Na njegovem obrazu ni bilo znaka, da bi me sploh prepoznal. Hipoma se mi je utrnila misel, da mu je bil dogodek tako neprijeten, da se je do mene prelevil v popolnega tujca.

Pogovarjala sva se o poteku prireditve in začudil sem se, da me je vikal in hlastno vodil pogovor na način, kot da sem mu popolnoma neznana oseba. Me res ni prepoznal ali pa me je s svojim hlastnim načinom govora hotel le opozoriti, da ne želi obnavljati tistih spominov? Sprejel sem izziv in se delal, kot da ga tudi jaz prvič vidim. Bilo mi je zelo žal. Kako rad bi z njim še malo pomoderoval o lepoti gora, do katerih je imel posebno čustven odnos. Kot sem pozneje izvedel, pa gorništvu nikoli ni opustil, le še bolj se ga je oklenil ...

Pesem dobrih ljudi

V viharju na Snežniku

Marjeta Štrukelj

Srce ji divje razbija, ledene iglice zbadajo po bradi in pikajo po licih, le oči varujejo očala. Če se zavije v šal, se ji zarosijo in pogled zadene v popoln nič, belino, ki jemlje ravnotežje, da se opoteka v megle, ki objemajo Snežnik. Vsak naslednji korak je napornejši od prejšnjega, smučki zdrsavata skoraj izmenično in srkata poslednje atome moči. Kljub mrazu in orkanskem vetru čuti znoj na koži, ki alarmira prenizko vrednost sladkorja. Kako naj v teh razmerah zdaj sname nahrbtnik in kaj pametnega stlači vase, kar bi delovalo takoj in ne šele čez četrto ure? Četrto ure postanka v tem apokaliptičnem metežu? V nemoči prekolne bolezni in vse dohtarje zraven, ki tako suvereno delijo navodila, kako je treba ukrepati, ko pa v resnici tega niso nikoli skusili in nimajo pojma, o čem govorijo. Bes nič ne pomaga, v strmini z zadnjimi močmi vkoplje stojišče in iz nahrbtnika pred nogami izbrska vitergine, si z njimi natlači usta in s čajem poskuša vso stvar čim prej spraviti po grlu navzdol. Veter ji hoče iztrgati termovko, kar nekaj čaja polije v sneg. Tu ni niti teoretičnih pogojev, da sname smučke in se pripravi za spust nazaj proti Sviščakom. Naprej do kočice mora, spodaj je na tabli pisalo, da je danes odprta. Tam se pogreje in opremi za povratek. Smučati v tej megli tako ne bo mogla, ostane ji le oddrsavanje po lastnih sledih, če jih bo seveda našla. V megli še tako znana konfiguracija terena postane sovražno območje, polno ugank in nepredvidljivih pasti. Plitka smučina, ki ji je sledila v začetku, se počasi izgublja v zastrugih in neprepoznavnih oblikah. Znaki hipoglikemije ne pojenjajo in z zmrazjenimi prsti nerodno ponovno odpira škatlo s sladkarijami.

Rešitev?

Neslišno stopita pred njo iz megle. Brez smučic sta in stopata v njeno sled, kjer je ravno tako mučno kot v celem zraven, saj smučina drži en korak, že takoj naslednji pa skorjo globoko predre in vrže telo iz ravnotežja. Kljub temu nista videti izmučena tako kot ona. Z neko divjini prilagojeno mirnostjo prenašata zaganjanje vetra. "Čudno, kajne, tako razgraja, megle pa ne prežene? Ali bo šlo, vam lahko kaj pomagava?" "Hvala, ne skrbita, sem vajena, v redu sem, samo trenutek slabosti, nič drugega. Le pojdita naprej, se vidimo v koči," ju prepričuje. Oddaljita se, kot da spoštuje ta njeno zavrnitev. A še vedno zaznava njuni senc i skozi meglo nedaleč stran, kjer diskretno čakata, ali se bo zganila. Počasi se odlepi in tudi onadva se pomikata navzgor, ohranjajoč razdaljo še tudi po tem, ko znova duška, čisti očala ali si briše nos. Njeno pogosto ustavljanje ju ne odvrne, ostajata na varnem dosegu in jo ščitita. Do solz jo gane njuna skrb, skrb dveh neznancev. Zdjaj ne bo odnehala. Veter z orkanskim pišem preglašča ihtenje, za hip je razkril tablo na sedlu, torej jih čaka samo še prečenje strmine proti koči. Lovi sled posameznih lukenj, meri razdaljo med eno in drugo in razmišlja, kako mora biti šele to skorjasto prediranje mučno. Res dobro, da ima smučke. Senci v megli se pomikata dalje in ustavljata sočasno z njo. Počasi se vrača nekaj energije v premrle ude in iz megle se je pravkar izluščil obris kočice. Nikogar ni več pred vrati. Odpne smučic in se požene v stopinje proti vrhu, čeprav tam ni nobenega razgleda, veter le še bolj neusmiljeno divja prek temena. Ne more takšna v hišo, solze jo zalivajo. Pospravlja srenače, odlepljene pse skrbno zлага v vrečko in jih tlači v nahrbtnik, namešča varnostne jermenčke, skrbno postavlja palice in smučke ob steno, a hlipanje še vedno

ne pojenja. Nazadnje trdno požre slino in vstopi. Piš vetra je ostal zunaj, že jo objema topla domačnost zavetja. Poleg mladega para je edini gost v koči, sede za svojo mizo nedaleč stran od njune.

Topla kočica in toplina neznancev

Izmenjajo nekaj orientacijskih podatkov – od kod in kdo so. Nič o tem, zakaj so prav zdaj v tej nemogoči megli in vetru tu, ali pogosto hodijo v gore, kdaj in kako jih je v ta svet prineslo, kaj najdejo v njem in podobna večna vprašanja. Kot bi od nekdaj vedeli vse drug o drugem, saj v takem okrog blodijo le sorodne duše. Nikoli še ni tako zares čutila, kako se je postarala, kako sta jo, obnemoglo, mlada zasačila v trenutku popolne nemoči, a sta obzirno pomagala prav na način, ki ji najbolj godi. Razumevanje dveh svetov.

Ona, svetlolasa, je iz prestolnice, on, temnolas, z otoka nekoč skupne, zdaj sosednje države. Zaznava toplino in povezanost njunih src, preprost tih pogovor daje vedeti, da sta obdobje vsečnega nastopanja drug pred drugim že prerasla ali pa ga sploh nikoli ni bilo in je njuna povezanost od vsega začetka spontana, brez zvijačnih raziskovanj in nastavljanja pasti z vprašanji, ki bi zahtevala medsebojno potrjevanje. Kot da je od nekdaj tako in prav. Takšna zveza je večna, četudi se poti morda razidejo. Ob ponovnem snidenju bi pripovedovala, kako sta doživljala svet okrog sebe in drug drugemu z mehko pogledov sporočala, da je vse tako, kot je bilo nekoč, da so gore še vedno čarobne in da se imata še vedno rada. Oskrbnik ji prijazno ponudi sveže pečeni zavitek, ona naroči še dva za njiju. Dovolita. Nista lažno skromna, z veseljem sprejemata znak njene hvaležnosti. Njej je pomembno, da brez besed pove, kako ceni njuno pomoč, srčno ravnanje, pozornost in skrb.

¹ Drugouvrščena zgodba z literarnega razpisa ob 120-letnici Planinskega vestnika.

Opaziti, prepoznati krhke, ranljive in šibkejše na gorskih poteh, paziti nanje in jim po svojih močeh pomagati brez postavljanja in trkanja po prsih je bilo njej doslej samoumevno, zdaj pa čuti, da bo vse večkrat sama na drugi strani, hvaležna za pozorne zaznave in topla dejanja. Gane jo predvsem njuna tenkočutnost, nepotrebne besede ostajajo neizgovorjene.

Lepota snežnih čipk in lepota duše

Pogled skozi okno ne kaže sprememb, megla še vedno ovija hišo in novih obiskovalcev ni iz doline. Oskrbnik se je umaknil v kuhinjo, ona z užitek

pospravlja zadnji grižljaj božanskega zavitka. Na povratku je pomanjkanje sladkorja zagotovo ne bo več pestilo. Spominja se, kako sta s prijateljem nazadnje v tej koči zmazala dva krožnika odlične jote in vmes ugotavljala, kako je Snežnik ves primorsko zelenjavno obarvan, v domačih gorenjskih kočah prevladuje varčnost s sestavinami, ki tukaj naredijo jed pestro in svežo. Spomini. Nikjer še ni videla lepših smetanastih skulptur, kot jih burja in sneg ustvarita prav tu, na Snežniku. Le pravi čas za čarobne bele čipke je treba vdeti. A danes je dan drugačne lepote, enakovredne umetniškim skulpturam

ali širnim sončnim razgledom. Nekoč je pomagala starejši gospe (kdo ve, morda je takrat imela ravno toliko let kot ona zdaj) na Visoki Rosojanski poti. Nosila je njen nahrbtnik in ji pomagala v zahtevnem sestopu z Vrha Krnice na sedlo Peravo. Čez nekaj mesecev je dobila sporočilo, da je gospa umrla. Rak. Rosojanska je bila njena zadnja pot v gore. Morda ji je danes zgoraj med zvezdami izprosila v pomoč ta mladi par, morda je to povračilo za kakšno obvezano koleno ali zakrpan žulj. Kdo bi vedel. Divje vetroven megleni dan krije pesem dobrih ljudi, težko jo je slišati. Ker ima zlo dosti glasnejše trobente. ◻

Arhiv Pie Peršič

Hodim, torej sem!

Po Slovenski planinski poti v 30 dneh

Pia Peršič

Slovenska planinska pot (SPP) je dolga približno 630 kilometrov in vodi od Maribora do Ankarana. Zajema 75 kontrolnih točk, vključuje 58 planinskih koč, se vzpne na 23 vrhov (od tega 13 dvatisočakov) in se spusti v pet slovenskih mest. Na poti sta dva muzeja (Slovenski planinski muzej v Mojstrani, Bolnica Franja) in Škocjanske jame, ki spadajo v Unescovo kulturno dediščino. Speljana je skozi pet regij in razodeva bogato arhitekturno in etnološko dediščino, nas spoznava s posebnostmi narečja in očara z gastronomsko raznolikostjo, kot so koroški ajdovi žganci, kislo mleko, kranjska klobasa, trentarski krafi, idrijski žlikrofi in drugimi tradicionalnimi domačimi jedmi. Verjamem, da lahko vsakemu pohodniku ponudi doživetje v vsej svoji veličini; meni, ki sem jo prehodila v enem mahu, je dala neprecenljivo izkušnjo.

O SPP in mimo nje

Da smo Slovenci planinski narod, kažeta tudi znana nacionalna imperativa, da mora vsak Slovenec vsaj enkrat stati na vrhu Triglava in prehoditi Slovensko planinsko pot. SPP je pravzaprav unikat prve vezne, 630 kilometrov dolge poti,

po katere vzoru so nastajale druge poti v Alpah in drugod po svetu. SPP je zato vrednota in poseben del zgodovine slovenskega planinstva, je nekakšna blagovna znamka slovenskega pohodništva. In za ilustracijo še nekaj števil iz deželice pod Alpami. Slovenci imamo 1600 planinskih poti oziroma preko 9000 kilometrov označenih poti, 278 planinskih društev, ki širijo idejo organiziranega planinstva že več kot 120 let. Ideja o SPP se je porodila prof. Ivanu Šumljaku, ki je želel povezati Slovenijo – sredogorje, doline in vrhove z morjem, da bi Slovincem čim bolj približal lepote naše dežele. Uspelo mu je trasirati pot, ki jo je poimenoval magistrala, pozneje (do leta 1991) se je zanjo uporabljalo ime Slovenska transverzala, danes pa ji pravimo Slovenska planinska pot. SPP vodi čez Pohorje, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke, Julijske Alpe, Škofjeloško hribovje, Cerkljansko-Idrijsko hribovje, čez Trnovsko planoto in preko Črnega kala do Ankarana. Zanj je potrebnih 245 ur zmerne hoje oziroma 28 dni.

Hodim, torej sem!

Moje pohodniške večine in ljubezen do gora so se kalile skozi otroške, mladinske

in študentske tabore. Z ljubeznijo do gora sem tako okužila svojega, sedaj že pokojnega očeta, da sva včasih celo šolo špricala in jo mahnila v hribe. Največji motiv za hojo sem dobila na kolesarjenju po romarski poti Camino de Santiago de Compostela v Španiji (980 km). Tu sem srečevala romarje in pohodnike, ki so brez nog ali rok, na vozičkih in tudi na konjih vztrajno sledili svoji nameri ter se pomikali proti cilju. Takrat sem se odločila, da se tudi sama odpravim na neko daljšo pohodno pot. Sprva sem imela v mislih trekking po Nepal, vendar sem se kot dediščinarica odločila, da najprej raziščem svoje *pecirke*. Odločila sem se, da bom v avgustu leta 2012 prehodila Slovensko planinsko pot. Kot študentka sem se začela spogledovati z inovativnim turizmom in razmišljala sem, na kakšen način bi povabila pohodnike, da bi se mi pridružili. S prirejenim Descartesovim rekom ("Hodim, torej sem.") sem skušala popularizirati pohodništvo in aktivno preživljanje prostega časa. Ustanovila sem stran na Facebooku, kjer sem doživetja vsak dan objavljala preko telefona. Ta način je privabil kar 18 ljudi, da so se mi pridružili na različnih etapah. Z menoj so ostajali po nekaj dni

in mnogi so se vračali. Moj eksperiment s sodobnimi tehnologijami je omogočil spekter obveščanj, zato sem bila na poti sama le tri dni. Med mojim "romanjem" sem dobivala različne izkušnje, kot so nova znanstva, kolegialnost, samost/samota, vzdržljivost in vztrajnost. Bili so trenutki, ko sem se lahko oprla le na svoj slogan "Hodim, torej sem," in so mi bili novi prijatelji največja opora.

Vsaka pot se začne s prvim korakom

Za vsakega pohodnika je pomembna priprava za pot. Na svoje potovanje se običajno odpravim s preveč prtljage, zato je na začetku moj nahrbtnik tehtal kar 16 kilogramov. Poleg večvremenskih oblačil, vodnikov, zemljevidov in nekaj prve pomoči sem morala poskrbeti tudi za vodo in suho hrano, ki sem jo nekako tedensko kupovala v krajih na poti. SPP je speljana tako, da je na vsakih pet do šest ur hoje planinska kočica. Večina je odlično oskrbovanih, nudile so mi zavetje in hrano vseh 30 dni. Zame so bila svetišča toplote, predvsem pa so pomenile, da sem dan bliže cilju. SPP je označena s Knafelčevo markacijo z enko na sredi. Mnoga križišča brez pravih označb so nenehno preizkušala moje orientacijske sposobnosti. Na znakih so se izgubljale enke, zato sem po pomoti osvojila še nekaj dodatnih vrhov. Moje dnevne etape so običajno trajale od osem do devet ur, bili pa so tudi maratonski dnevi s 15 urami hoda, ko sem denimo želela izpolniti dnevni plan ali se izogniti nevihti. Največji problem je bila pitna voda, zaradi vročine in razdalj sem jo včasih tovorila tudi po šest litrov. Moja higiena je bila hribovska, z občasnim tušem za posledek in sprotim pranjem perila. In še nekaj o pripravljenosti. Pravijo, da ima mladost pogum brez izkušenj. Mnogi so zmajevali z glavo, ko sem jim pred odhodom pripovedovala o svojem namenu, češ: "Deklič, saj ne veš česa se lotevaš!" Seveda so imeli prav, le da jim tega nisem verjela. Kondicijsko sem bila sicer dobro pripravljena, saj sem tisto poletje prekolesarila Anglijo in Škotsko, naštudirala sem vodnike, preračunala ure hoda ... in začela. Že na začetku so se pojavile težave s tetivami in neznosne bolečine so premikale meje vzdržljivosti. Vzela sem jih v zakup in nekega dne so se uklonile moji vztrajnosti. SPP zajema lahke, zahtevne in zelo zahtevne dele poti. Slednje so popestrile dan z mnogimi primarnimi občutki, kot sta strah in nemoč. Z njima sem se prvič soočila na Koroški Rinki čez Savinjsko

sedlo in nato na Prisojniku. V planinski literaturi je ta del naveden kot najzahtevnejši na SPP in sama se pod to takoj podpišem. Ko sem tresočih rok zapuščala kline in *zajle* in ko se mi je zdelo, da je najhujše že za menoj, se je pred menoj pojavila še zadnja preizkušnja v Julijskih Alpah, Prisojnikovo okno. Sama v steni sem spet s težkim nahrbtnikom iskala tiste enice v markacijah. Preostal mi je le še klic v sili gorski reševalni službi, da bi mi povedali vsaj, ali sem na pravi poti. Seveda so postavljali najosnovnejša vprašanja o čeladi in samovarovalnem kompletu, ki ju seveda nisem imela. Opreti sem se morala povsem na lastne moči in srečo, ko sem po severni strani nadaljevala do vrha. Čepprav sem preplezala že marsikatero zahtevnejšo steno, ostaja Prisojnik v mojem mladem gorniškem udejstvovanju zame Sveta gora. Avgust se je nagibal v jesen in čakale so me neskončno lepe poti po Robu (Trnovska planota), med Predmejo in Colom, s čudovitim pogledom na Vipavsko dolino in Kras; ob lepem vremenu seže pogled celo do morja. Natanko v 30 dneh sem 5. septembra leta 2012 prispela v Ankaran. Še danes si domišljam, da je bila Kreslinova interpretacija pesmi *Moja pot* nekoč zapeta prav zame: za tistih 45.000 premaganih višinskih metrov vzpona, za vse jutranje zarje v gorah, za iskanje zlatoroga med potmi, za jok v stenah, srečevanja in nova znanstva. SPP mi je dala utrinke več obzorij in še vedno jih hranim

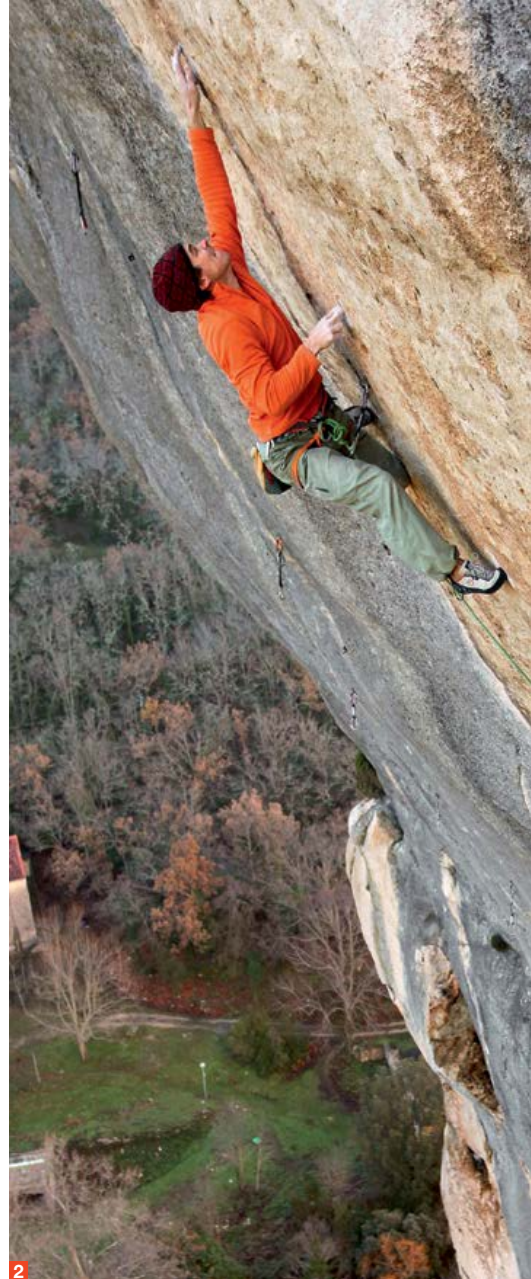
Po prehojenih Kamniško-Savinjskih Alpah na Zgornjem Jezerskem Arhiv Pie Peršič

kot najlepše darilo. Moja brezskrbna predstava, koliko človek zares zmore, in trdna prepričanost, da bom prišla do konca poti (kljub težavam s tetivami, tisočermi žulji in popotno virozo), me je pripeljala do zastavljenega cilja. Šele danes se zavedam, da ni samo pot odvisna le od nas samih, naše psihične in fizične kondicije, temveč je od sreče odvisen celo prvi korak.

Namesto konca

Pohodništvo kot najstarejša oblika rekreacije ponuja spoznavanje kulturnih in naravnih vrednot, krepi socialne vezi, nudi estetska doživetja krajine, z njim spoznavamo pristno arhitekturo, vrača nas h koreninam. SPP nas nagovarja, da jo prehodimo po svoji zmogljivosti, saj vsakomur ponuja slikovit zahteven teren. Ko me sprašujejo o najlepšem delu poti, sem v zadregi. Veliko krajev je, kamor bi še želela iti; mednje gotovo spadajo Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke s svojo prvinskostjo in avtentičnim planinstvom. Manj obljudene so in zato je sedeti v tamkajšnjih kočah nekaj povsem drugega kot kjerkoli drugje. Pot in doživetja so tako neprimerljiva, da vas želim nagovoriti, da bi steze sami odkrivali in jih doživeli v vsej njihovi veličini. Pa srečno, kjerkoli že ste. ●

Navdušen plezalec, gorski vodnik, vojaški inštruktor, moj mož

Pogovor z Nicolasom Potardom

Martina Čufar Potard

Prvič sva se srečala leta 2007. Kraj srečanja ni bil čisto vsakdanji – polica Hollow flake ledge sredi El Capitana. Nisem se razveselila, ko sem ga z njegovim prijateljem zagledala na polici, na katero sem *prizimmarila*. Zelo me je tiščalo lulat in sem se police veselila, a sem se morala zaradi teh Francozov spustiti malo niže. On je bil takrat že izkušen *big wall*¹ plezalec, zame je bil to *debi* v El Capitanu. Nico je bil prvi Francoz, ki mu je uspelo prosto preplezati El Capitan (smer Freerider, 2007). Leto pozneje je prosto ponovil še Golden Gate; 2011. mu je zmanjkalo

en raztežaj v El Corazonu.² Ko je leta 2009 pisal članek za revijo *Vertical*, mi je predlagal, naj nekaj napišem o smeri El Niño, in ravno to naju je zbližalo. Zmenila sva se za skupno plezanje, najprej v Chamonixu, potem v Verdonu,³ kjer je preskočila iskrica, in kmalu sem Triglav zamenjala z Mont Blancom. Nico je prav tako navdušen plezalec kot jaz, njegovo področje delovanja pa je precej širše kakor moje, saj je domač tudi v snegu in ledu, kot vodnik, inštruktor vodnikov, opremljevalec smeri, tudi dve odpravi v višja gorstva ima za sabo.

- 1** Nico v smeri La chiquette du Graal, 8b+, v Buouxu, Francija Arhiv Niča Potarda
2 Nico Potard Foto: Martina Čufar Potard

Rojen si v Boulogne sur mer, daleč od gora, tako da ne moreš reči, da ti je bilo plezanje položeno v zibko.

V Boulogne sur mer sem se rodil in se pri petih, ko sta se starša ločila, tja vrnil za dve leti, sicer pa sem vedno živel v Chamonixu. Čeprav sem jih gledal vsak dan, sem gore spoznal dokaj pozno, zlasti po zaslugi prijateljev in ne očeta, čeprav je gorski vodnik. Pri trinajstih smo začeli hoditi v hribe, najprej v sredogorje, potem postopoma vedno više. Zanimivo je, da prej nisem počel ničesar, dneve sem preživljal ob video igrah. Moj edini šport je

¹ Plezalec v velikih stenah (op. ur.).

² El corazón, špan. srce (op. ur.).

³ Svetovno znano plezališče v Provansi (op. ur.).

bilo smučanje, a sva bila z bratom zaradi dveh let, preživetih na severu Francije, ves čas v zaostanku, tako da nisva bila konkurenčna na tekmah, niti nisva, kot mnogo sovrstnikov, postala učiteljica smučanja.

S plezalnno družino ste zelo hitro začeli opravljati resne ture v masivu Mont Blanca. Je mama vedela za to?

Res je, zelo hitro smo preklpili s planinstva na pravi alpinizem. Predvsem zato, ker smo bili res dobri prijatelji in se je vedno vse super odvijalo. Naredili smo veliko "najmlajših" ponovitev težkih smeri, v Droitih, Drujih, Divine Providence in Frenejski steber v Mont Blancu. Povprečna starost naveze je bila 16–17 let. Mama je vedela za vse, a ni imela pojma, kako resne smeri so. Oče je vedel, za kaj gre, malo ga je skrbelo, a nas nikoli ni zaviral.

Ti je katera od teh mladostnih avantur posebej ostala v spominu?

Gotovo Gervasuttijev steber v Mont Blanc du Taculu, ki smo ga plezali v dveh navezah. Z bratom sva bila prva in ni nama šlo tekoče. Tik pod vrhom sem namreč padel, izpulil metulja, tako da naju je držal le en ubog zatič. Če bi še ta popustil, bi oba padla 800 metrov niže v Supercouloir du Tacul. Poklicali smo reševalce, a ker so nas, nore mladce iz Chamonixa, poznali, so nam rekli, naj se znajdemo sami ali bivakiramo v steni. Seveda nismo imeli potrebne opreme, zato smo se potrudili in izplezali. Za nas je bila to velika izkušnja. Od takrat naprej z bratom nisva več skupaj plezala težkih in nevarnih smeri, saj nisem hotel, da bi mama naenkrat ostala brez dveh sinov.

Z 21 leti si postal najmlajši vodnik v Compagnie de guides de Chamonix. Si bil zato ponosen?

O tem res nisem razmišljal. Od petnajstega leta dalje sem si želel postati vodnik, nič drugega me ni zanimalo. Vedel sem, da si bom, če bom sprejet med chamoniške vodnike, zagotovil najboljše možnosti za delo z gosti, ki želijo plezati ali delati lepe ture. Zato sem takoj, ko sem postal pripravnik, na društvo vložil prošnjo, če me sprejmejo, in pri tem nisem imel težav.

Kaj pa samo izobraževanje, je bilo težko?

Ne, vse sem opravil z levo roko, ker sem bil v marsičem na višjem nivoju kot inštruktorji. No, res pa je, da sprejemnih izpitov nisem opravil v prvem poskusu. To so zelo specifični testi in tik pred testom lednega plezanja sem se zaradi odprave v Peru cepil proti rumeni mrzlici. Imel sem tako močno reakcijo, da nisem bil sposoben preplezati, kar so zahtevali. Čez eno leto sem bil na sprejemnih izpiti najboljši.

Vendar zdaj nerad delaš kot klasičen gorski vodnik, ki vodi goste na Mont Blanc in druge klasične ture.

Poklic gorskega vodnika je lep in mislim, da sem ga dobro opravljal. Imaš dve možnosti. Če je voditi ljudi v hribe tvoja prava strast, to lahko delaš dolgo; če pa želiš več plezati zase in s svojimi prijatelji, ti delo začne predstavljati oviro in treba se je odločiti, kaj boš. Na srečo sem od leta 2009 stalno zaposlen kot inštruktor pri EMHM (gorska vojaška šola) in tako v hribe oziroma na plezalne ture vodim le goste, s katerimi

rad delam in ki si želijo bolj plezalnih tur. Seveda sem na začetku veliko vodil na Mont Blanc, saj je tako treba začeti, a zdaj tja gor ne hodim več. Če si zadovoljen, ko vidiš na vrhu Mont Blanca goste jokati od sreče, lahko narediš tisoč tur, če pa nisi, hitro nehaš. Če želiš dobro plezati, Mont Blanc postane sovražnik. Dobra stvar je le, da se lahko aklimatiziraš, če želiš na kakšno odpravo ali plezati na višini, sicer samo izgubljaš formo. Poleg tega delaš z gosti, ki si večinoma želijo le stati na Mont Blancu, gore zanje niso prava strast in jih največkrat ne vidiš nikoli več. Na vrhove je relativno lahko voditi, teže je v skalnih smereh, ki zahtevajo višjo raven. Takih gostov je precej manj, a meni to bolj ustreza. Hitro plezanje skalnih smeri z nameščanjem čim manj varovanja, da ima gost manj dela, je to, kar me veseli. Imam tako klientko, z njo sem plezal smeri do 7a.

Katere so tvoje najtežje vodniške ture do sedaj?

Kmalu po začetku vodniške kariere sem po naključju prišel v stik z japonskim gostom, ki je bil sicer malce starejši, a motiviran za težje ture. Tako sem z njim preplezal Walkerjev steber v Grandes Jorassih, Bonnatijevo smer v Grand Capucinu, smer Grepon – Mer de Glace v Greponu. Zdaj jih ima že pošteno preko sedemdeset in si še vedno želi preplezati severno steno Matterhorna. Precej težjih tur sem naredil tudi z Brunom Dupetitom, zdajšnjim spremljevalcem Catherine Destivelle, npr. Les petites Jorasses, Aiguille Verte.

Leta 2008 si Bruna Dupetita peljal v Yosemite. Ni ti povedal, da je njegovo dekle, ki se vama je pridružilo tik pred zdajci, Catherine Destivelle. Kako si se počutil, ko si imel na vrvi tako znano in izkušeno plezalko? Si imel tremo?

Res me je bilo malo strah, kako se bo vse skupaj izšlo, saj sem o Catherine slišal vse mogoče. A izkazalo se je, da je zelo kul in prijazna punca, skupaj smo preživeli nekaj zabavnih dni. Zaradi nižjega Brunovega plezalnega nivoja smo morali naše načrte precej prilagoditi, zato smo preplezali le smeri Free Blast in Middle Cathedral, a bila je lepa izkušnja.

Kakšno delo opravljaš kot inštruktor v vojaški gorski šoli?

Moja naloga civilnega inštruktorja pri EMHM je, da vojaki odkrijejo gorsko okolje in se naučijo gibanja v njem.

Gojenci, s katerimi delam, so odlično fizično pripravljene, tehnično so nekoliko slabši, a večinoma zelo motivirani, še posebej tisti iz tujske legije. Veliko jih po končanem izobraževanju nadaljuje s plezanjem po gorah za svoje veselje, nekateri napredujejo celo do naziva gorskega vodnika. S takimi fanti (sem in tja je vmes tudi kakšno dekle) mi je veliko lažje delati kakor s klasičnimi gosti. Glavna razlika je v tem, da jih je treba navaditi avtonomije v gorah, tako da je veliko več razlag, pogovorov, pedagogike in to mi je veliko bolj zanimivo kakor samo peljati nekoga navezanega na Mont Blanc.

Leta 2013 si vojake pripeljal tudi v Slovenijo. Kakšne se ti zdijo naše gore, ki so precej nižje od francoskih?
Nameravali smo izvesti turnosmučarski *raid*, ki ga je svetoval Klemen Gričar.

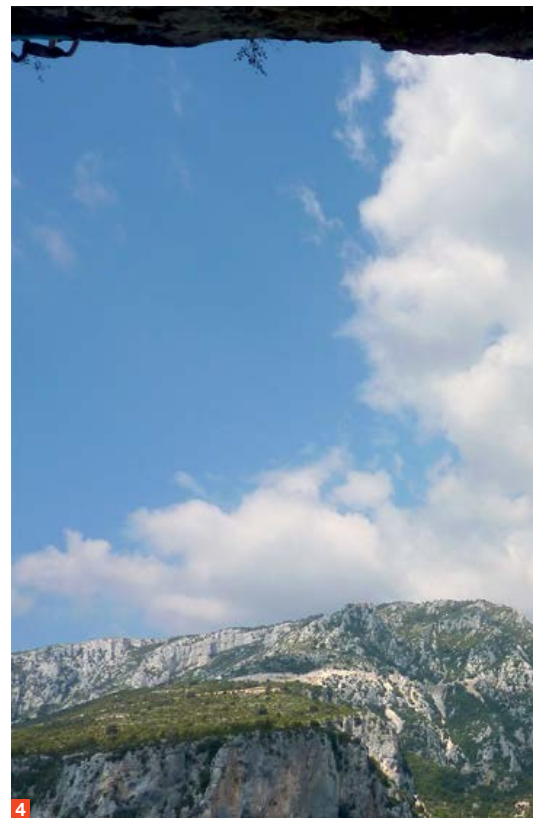
možnosti počitka, viseča varovališča). Potem so se zgodile nesreče, najprej obeh bratov tvojega takratnega dekleta in še dveh dobrih alpinistov, in si prenehal. Si še želiš vrniti v led?
Ledno plezanje sem imel res rad, saj je blizu pravemu plezanju, potrebna je vzdržljivost, *navije* te v podlahteh. Leta 2009, po vseh nesrečah, sem rekel "Stop". V Chamonixu je težko, saj te zmeraj kdo želi zvabiti s seboj, vedno slišiš, da je treba iti, ker je neki slap super narejen. Bilo je nekako tako, kot odvaditi se cigaret, a zdaj, po nekaj letih, lednega plezanja nič več ne pogrešam.

Že skoraj od samega začetka plezanja si tudi opremil nove smeri, najprej v masivu, zdaj še drugje. Od kod ta motivacija?
Iskati nove linije in jih opremljati je nekaj najboljšega. To ne samo vzdržuje strast

Pointe JMC, z bratom in še enim prijateljem smo preživeli tri res super dneve.

Na katere smeri si najbolj ponosen in katero so največ ponavljali?
Na smeri Tresor du Romain (300 m, 8a) v Grand Capucinu in Fiesta de los metallos (8b, 200 m) v Verdonu; največ ponavljajo Ciao Vinc (7b+, 200 m) in Rasta metal (6c, 250 m) v Argentièreu.

S športnim plezanjem si začel relativno pozno. Kaj je povzročilo, da si gore zamenjal za nižje stene?
Na začetku mi je bilo za športno plezanje čisto vseeno. Neumno se mi je zdelo plezati le po en raztežaj, zlasti če se je končal sredi stene. Zame je bilo pomembno preplezati neko steno, doseči vrh. Potem mi je postajalo vedno bolj všeč, saj sem po naravi precej vzdržljiv. Ko sem leta 2003 preplezal svojo prvo

Imeli smo smolo z vremenom, saj je vse dni močno snežilo in Triglava niti videli nismo. Smo pa po kartah videli, da je teren zelo divji, strm, nevaren za plazove in smo program zelo prilagodili – šli smo na Dovško Babo in Viševnik. Upam, da bomo uspeli turo enkrat izvesti, kot je bilo načrtovano, saj so nas v Sloveniji zelo sprejeli.

Do leta 2009 si tudi ledno plezal, veliko slapov šeste stopnje (90°, brez

do plezanja, ampak jo tudi regenerira, kot pravi Bruno Clement (plezalec iz Verдона, ki je navrtal že stotine smeri). Gre za neko celoto; biti prvi, ki se dotakne skale, iskanje linije, nameščanje svedrovcev, izdelava vodnička, reklamirati smer, da jo bodo ljudje ponavljali, in upanje, da bodo drugi zadovoljni s smerjo. Prvo sem naredil z bratom v Aiguille de l'M (Rapin du toit), prva res markantna pa je bila smer Rat benit, (450 m, 6c) v Pointe L'Argentière, na

8a, me je zares potegnilo in od takrat vse manj plezam v hribih, predvsem v snegu in ledu, kjer ne najdem pravega zadovoljstva, in vedno več v plezališčih.

Si tudi ljubitelj Yosemitev, natančneje El Capitana. Tam si bil že desetkrat. Si ponosen na to, da si postal prvi Francoz, ki je prosto preplezal El Capitan?
Preden sem obiskal Yosemite, sem bil v Nepalju (2004), kjer smo s prijatelji preplezali novo smer na Pom Laka

(6200 m) – Sourire de migma, 1300 m, TD. A tam nisem užival, bilo me je strah, nisem mogel niti občudovati lepote pokrajine. Ni mi všeč način odprav, kjer plačuješ šerpe in potrebuješ dovoljenje za vrh. Leto zatem sem šel v Yosemite in videl, da je to tisto, kar me resnično privlači. S prijateljem Paulom sva prvi dve leti preplezala veliko smeri, ne vseh prosto, in kmalu sem pomislil, da še nihče od Francozov ni prosto preplezal El Capitana. No, sicer malo neumna motivacija, a vseeno. Smer Freerider sem preplezal malo pred Stephanie Bodet, spomladi leta 2007, razlika je le ta, da sva se midva s Paulom menjavala v vodstvu, ona pa je vse preplezala naprej.

Zdaj malo bolj poznaš slovenske alpiniste. Kakšno je tvoje mnenje o njih in njihovih dosežkih (upam,

da imajo neke usidrane ideje in niso sposobni spoštovati dosežkov drugih, ker jih niso dosegli oni.

Kako je biti poročen s Slovenko, punco, ki je tako nora na plezanje kot ti?

No, tudi jaz nisem dosti boljši od povprečja: Slovenije prej nisem poznal, čeprav sem slišal zanjo. A za nas je vse, kar je na vzhodu, Rusija, Poljska, revščina. Vse imamo v enem žaklju. Vem, da je neumna, a na žalost je tako. Zdaj seveda vem, da je Slovenija bliže Ameriki kakor Rusiji, sploh po velikih nakupovalnih središčih in ameriških filmih na televiziji. Glede plezanja pa – nikoli si nisem predstavljal življenja z dekletom, ki ne pleza oziroma ki ne hodi vsaj v hribe. Je pa res, da je s tabo včasih težko, saj si hiperaktivna in se ne morem spočiti. Jaz bi kak dan samo sedel na kavču pred televizijo, kar je s tabo nemogoče.

jo preplezaš. Sploh ko si bila pod vplivom nosečniških hormonov in se ti je vse zdelo lahko, si prenizko ocenjevala smeri, ki sem jih naredil. To mi je vzelo zaupanje vase.

Kako je prihod Tommyja, in skorajšnji njegovega bratca*, spremenil tvoje plezalno življenje?

Glede športnega plezanja se ni veliko spremenilo. Mogoče plezam malo manj in imam projekte malo bliže domu. Glede plezanja v gorah je pa res, se mi zdi, da nimam več pravice narediti napake ali preveč tvegati. Zato je izbira tur zelo omejena. Čutim, da sem pod večjim pritiskom. To je očitno, ko grem plezat s prijatelji, ki nimajo otrok in ne razmišljajo kot jaz. Oni vidijo veliko manj nevarnosti.

Življenje v Chamonixu ti je vedno manj všeč. Zakaj?

V Chamonixu sem od malega in na začetku sem videl vse idealno. Sčasoma so me vedno bolj začele motiti določene stvari, ki jih zdaj ne prenašam več. Vse se preveč vrti okoli denarja, vse prepogosto hodim na pogrebe prijateljev alpinistov, vodnikov, plezalcev, zdi se mi, da je sistem bolj naklonjen turistom (da bi dobili od njih čim več denarja) kakor alpinistom, zlasti čakalne vrste za gondole in urniki obratovanja. Domačini so se po mojem slabo odločili, ko so začeli zemljišča prodajati Angležem, ki jih je vse več, zdaj pa se morajo zaradi previsokih cen nepremičnin umikati niže v dolino.

3 Brez nutelle se ne pride čez El Capitan, smer El Corazon, 2010.

Foto: Martina Čufar Potard

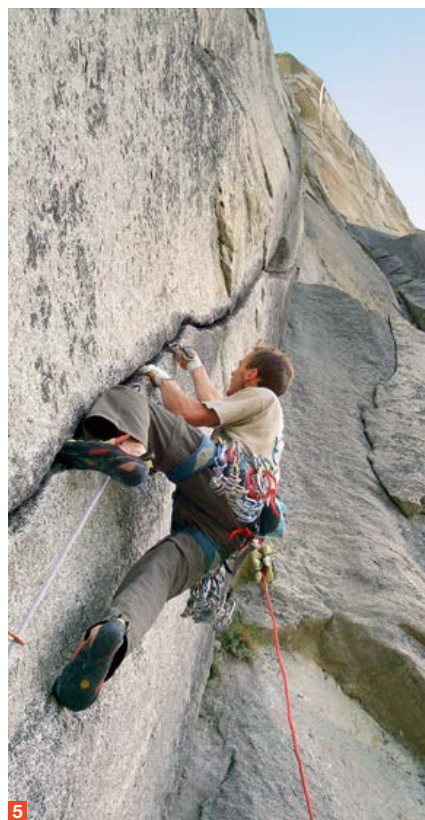
4 Nico med prostim vzponom čez Freerider, 5.12 d, (7b+), 1000 m, El Capitan, 2007
Arhiv Nica Potarda

5 Nico v previsih smeri La Ramirole, 8b+, 150 m, Verdon Arhiv Nica Potarda

Tvoje sanje?

Nekoč bi rad živel v La Palud sur Verdon. Je zagotovo najboljše plezalno področje na svetu, najbolj raznoliko in izredno lepo. Sicer je tam malo teže dobiti delo, a upam, da bom sanje uresničil. ○

* Intervju je nastal med Martinino nosečnostjo

da je drugačno od povprečnega francoskega, sicer se ločim). (smeh) Slovenski alpinisti so zelo nadarjeni. V Franciji pogosto težko sprejmemo, da smo slabši kot drugi. Zdi se mi, da se Slovenci manj bojijo slabega vremena. Pridejo v Chamonix in gredo v hribe, četudi vreme ni najboljše, mi pa čakamo na idealne pogoje. Slaba lastnost Francozov nasploh je, da smo, žal, skeptični do mnogih stvari. Veliko francoskih športnikov zavira ravno to,

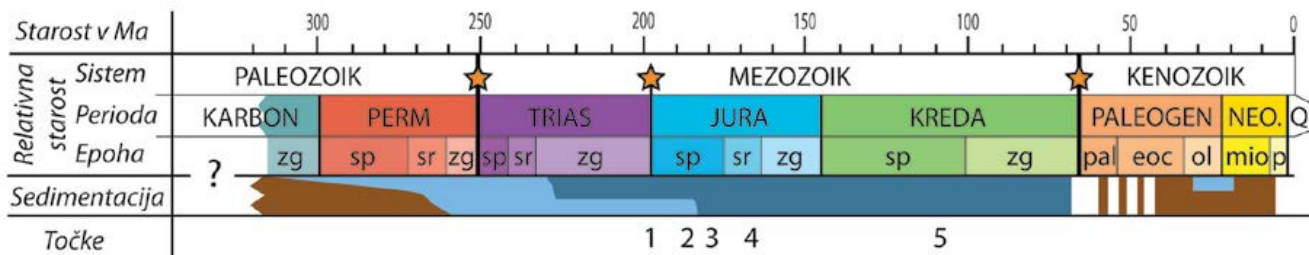
Če kako smer preplezam prej kot ti, si malo tečen in slabe volje. Se ti ne zdi, da je neumno tekmovali z ženo?

Ti tako ali tako plezaš bolje v tehničnih smereh, s tem sem se sprijaznil. Zavedam se, da je dobro, da plezaš z nekom, s katerim sta približno na istem nivoju, saj tako hitreje napreduješ, a včasih si ne morem pomagati in sem slabe volje, če si boljša. Ne pojezi me toliko, da smer preplezaš pred mano, temveč predvsem lahkotnost, s katero

Globokomorski svet Julijskega predgorja

Ob poti na Tolminske Ravne

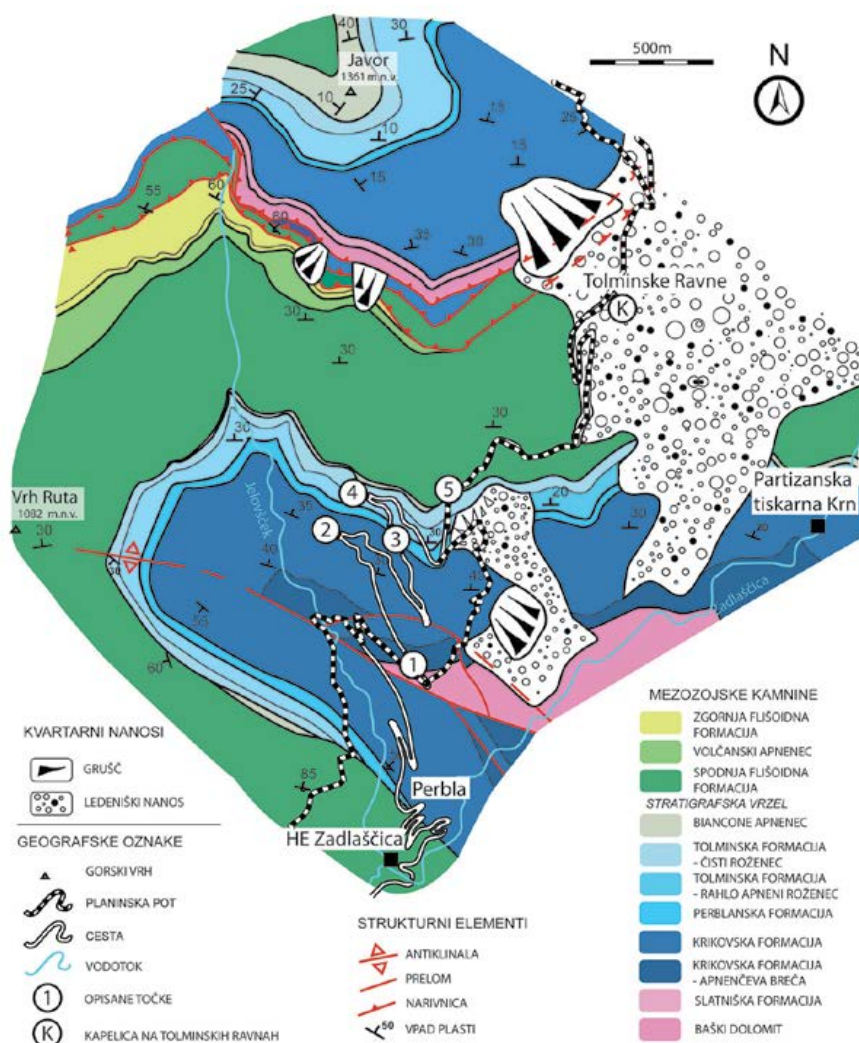
Boštjan Rožič¹

Do sedaj smo vam predlagali nekaj geoloških izletov v osrednjem delu Julijskih Alp. Te s svojimi povečini belimi, plastnatimi ali masivnimi apnenci govorijo zgodbe o plitvih, tropskih, z življenjem bohotnih morjih, ki so se razprostirala na robu starodavnega oceana Tetide. V prejšnjih številkah smo vam razkrili tudi kamnine v Dolini Triglavskih jezer in okolici (PV 8/2014 in 1/2015), ki naznanjajo konec tropskega raja, ko se je območje pogreznilo in je na mestu nekdanjih plitvih morij nastala podmorska planota. V tej številki vas vabimo na ogled kamnin, ki razkrivajo popolnoma drugačen starodaven svet, in sicer v globoka morja.

Planinec, ki se v Julijske Alpe odpravi z juga, recimo s Tolminskega ali iz Baške grape, lahko opazi, da njihovo predgorje sestavljajo izredno pisane in raznolike kamnine, ki se vzdolž poti zelo hitro spreminjajo. Te kamnine so nastajale v oceanskem zalivu, imenovanem Slovenski bazen (glej slovarček v PV 6/2014, str. 11), ki se je zajedal v plitvomorski svet. Ogleдали si bomo zaporedje

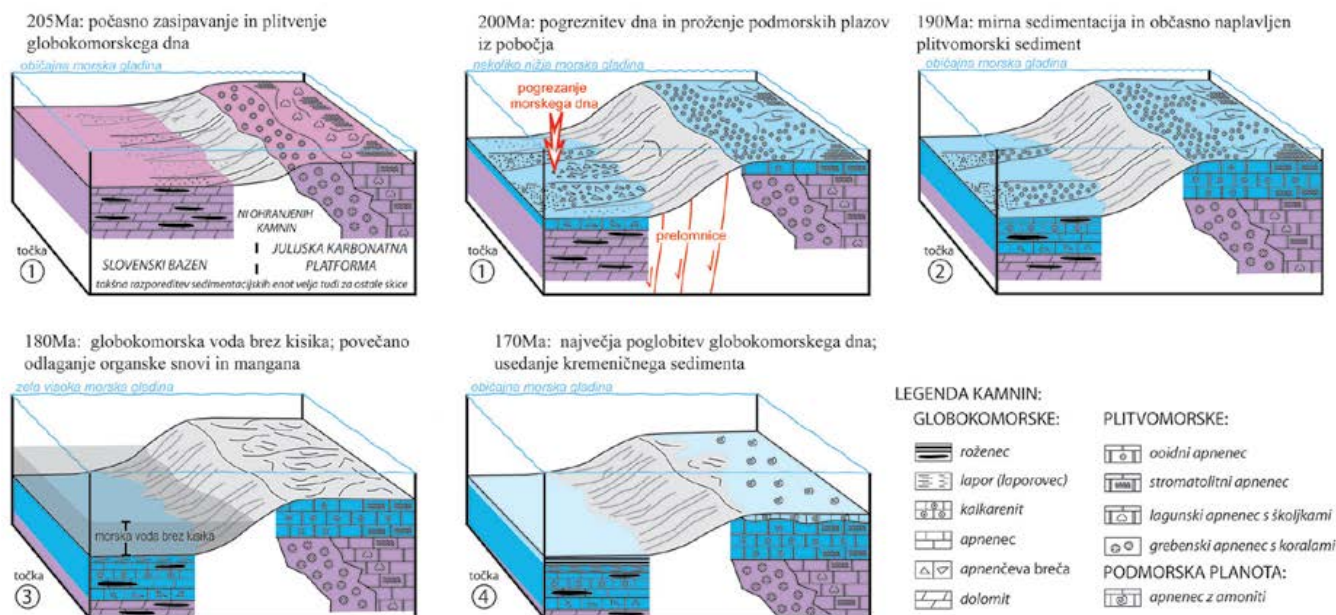
Slika 1 Geološka časovna lestvica (okrajšave: sp – spodnji; sr – srednji; zg – zgornji; neo – neogen; Q – kvartar; pal – paleogen; eoc – eocen; ol – oligocen; mio – miocen; p – pliocen) in sedimentacijska okolja (rjava – kontinentalni, večinoma rečni sedimenti; svetlo modra – plitvomorska, temno modra – globokomorska) z umeščenimi opisanimi geološkimi točkami. Z zvezdicami so označena največja izumrtja v tem času.

Slika 2 Geološka karta okolice Tolminskih Raven z vrisanimi točkami in planinskimi potmi iz katastra poti PZS (2014). Točke se nahajajo ob cesti in so zlahka prepoznavne, zato koordinate niso navedene.

Dodatno oblikovanje: Simon Mozetič, Nina Rman

¹ Oddelek za geologijo, Naravoslovnotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Slika 3 Skice geološkega razvoja celotnega območja današnjih Julijcev (za točke 1 do 4) v razlagami razmer v globokem morju, torej na območju Slovenskega bazena. Za razumevanje razvoja Julijske karbonatne platforme predlagamo, da si osvežite znanje iz prehodnih geo-izletov.

kamnini, katerih spremembe razkrivajo postopno pogreznitev in posledično poglobljanje tega globokomorskega območja. Izlet je primeren spomladi, saj so visoke gore še prekrivane s snegom, predgorje pa je pogosto okopnelo in primerno za prve pohode. Izlet je mišljen kot sprehod (lahko tudi družinski ali z gorskimi kolesarji) od poti na Tolminske Ravne, ki vas bo nagradil s prekrasnim razgledom na gorsko vas ob vznožju tolminskih gor.

Slovenski bazen je nastal v srednjem triasu, torej pred približno 240 Ma (milijoni let), njegov nastanek pa je povezan z napredovanjem velikega oceana Neotetide na zahod. Pogreznitev se je vršila ob istem tektonskem dogajanju in zelo podobno kot na Prisojniku (glej geo-izlet v PV 10/2014). Razlika je le v šibkejših tektonskih pogreznitvah in nagibanju blokov na območju osrednjih Julijskih Alp, kjer je pogreznjena območja hitro zapolnil sediment in so se zato ponovno poplitvila. Pogreznitev na območju predgorja je bila bistveno večja in široka verjetno več deset kilometrov, celotno območje pa je ostalo globokomorsko do konca mezozoika, torej naslednjih 180 Ma. Po njegovi prvi poglobitvi se je tektonsko ugrezovanje nekoliko ustavilo in v zgornjem triasu (med 236 in 200 Ma) so v obdajajočih plitvomorskih območjih nastajale ogromne količine apnenčastega sedimenta, ki se je povečini usedel na mestu nastajanja in pozneje strdil ter

danes gradi poglavitna ostenja Julijcev. Presežek nastajajočega sedimenta je naplavljal v južneje ležeči Slovenski bazen, ki se je počasi, a vztrajno zasipaval. Do konca triasa se je bazen precej poplitvil in bi verjetno postal plitvomorski, če se ne bi približno pred 200 Ma začela nova epizoda dolgotrajnega pogreznitve. Danes najdemo kamnine tega globokomorskega prostora zgetene v nekaj kilometrov širok pas v predgorju Julijcev. Tukaj se začne naš geo-izlet, točke pa si sledijo po času od najstarejše proti najmlajši in razkrivajo poglavitne dogodke v razvoju Slovenskega bazena v času med 200 in 100 Ma.

GEO-izlet: HE Zadlaščica–Tolminske Ravne

Izhodišče: HE Zadlaščica

Težavnost poti: Nezahtevna pot, primerna tudi za kolesarjenje.

Čas hoje: 1.5 h v eno smer (6 km po cesti)

Opisi točk

1. Začetek ponovnega pogreznitve globokomorskega bazena

Pri nekaj deset metrov dolgem sprehodu ob poti od serpentine do apnenčevih sten najprej opazujemo v useku sivo, monotono, tanko do srednje plastnato kamnino (plasti običajno do 0,5 metra), ki jo imenujemo baški dolomit. Ta je nastajal še konec triasa (med približno 230 in 200 Ma), ko se je bazen poplitvil. Ob strjevanju se

je zelo spremenil, apnenčast sediment se je zamenjal s sorodnim dolomitom, pri tem pa se je skoraj v celoti zbrisala prvotna sestava kamnine. Dolomit se je odlagal v globokem morju, na kar kažejo tudi gomolji roženca. Gre za nekaj centimetrov do več 10 centimetrov velike gomoljaste ali lečaste vključke iz minerala kremenita, ki so običajno črni in bolj odporni na prepevanje in zato iz preostale kamnine rahlo izstopajo. Roženec najlaže prepoznamo tako, da z njim podrgnemo po kovinskem predmetu ali steklu, kjer bo pustil razo. Malo naprej ob cesti se pojavijo velike in strme skalne golice. Ta kamninska sprememba označuje začetek nove geološke enote, imenovane krikovska formacija. Če pogledamo sveže odlomke kamnine, vidimo, da je sestavljena iz apnenčevih drobcev, ki so po navadi veliki do 10 centimetrov in obarvani v različnih otenkih sive. Takšni kamnini rečemo apnenčeva breča. Nastala je zaradi povečanja nagiba pobočij med bazenom in obdajajočimi plitvinami, torej zaradi pogreznitve bazenskega dna. Planincem najbližja primerjava je grušč v melišču pod strmim ostenjem, ki se lahko strdi v brečo. Seveda so bili podmorski načini premikanja drobcev drugačni, dolžina premeščanja občutno daljša, nagib pobočij pa lahko bistveno manjši kot v današnjih gorah. S fosili smo breči določili jursko starost, zato sklepamo, da se je pogreznitev bazena

Točki 1 in 2 Zaporedje spodnjejurskih apnencev z roženci (točka 2) v soteski pri Partizanski tiskarni Krn. V spodnjem delu je bližnja fotografija apnenčeve breče, ki začneja to zaporedje (točka 1). Foto: Boštjan Rožič

Točka 3 Geološka ločnica med krikovsko in višje ležečo perblansko formacijo (označena s prekinjeno črto) iz časa širitve poti na Tolminske Ravne. Označeni so deli s povečano vsebnostjo organske snovi in mangana. Danes je ločnica nekoliko poraščena, a še vedno lepo vidna. Foto: Špela Goričan

zgodila približno na meji med triasom in juro (pred 200 Ma). To je bil čas, ko se je na območju današnjih Alp začel odpirati majhen ocean Alpska Tetida. To razpiranje je povzročilo veliko pokanje in pogrezanje Zemljine skorje, v nekoliko milejši obliki pa se je odrazilo tudi pri nas.

2. Mirno globoko morje

Točka se nahaja na naslednji serpentinu. Tukaj opazujemo tanko plastnate (običajno pod 20 centimetrov), sive apnence s pogostimi gomolji črnega roženca. Deloma so sestavljeni iz zelo drobnozrnatega apnenčastega sedimenta, ki je nastajal z zelo počasnim usedanjem na morskem dnu. Vsake toliko časa se vmes pojavijo bolj debelozrnati apnenci z zrnci v velikosti peska, ki jih vidimo s prostim očesom. Tako kamnino imenujemo kalkarenit. Zrnca so povečini t. i. ooidi, ki so nastajali na severneje ležečih morskih plitvinah, od koder so bili nato naplavljeni v globokomorski bazen. Takšna združba kamnin, ki je značilna za večji del prej omenjene krikovske formacije, kaže na ponovno bolj mirno sedimentacijo, ko se je pogrezanje v spodnji juri (200 do 182 Ma) nekoliko upočasnilo. Če imate čas, si lahko celotno zaporedje kamnin krikovske formacije ogledate v izjemnih 200

metrov visokih ostenjih bližnje soteske Zadlaščice pri Partizanski tiskarni Krn.

3. Velike oceanografske spremembe

Tu opazujemo ostro mejo med prej opisanimi plastmi in popolnoma drugačnimi kamninami. Gre za zelo temne, mestoma celo popolnoma črne, laminirane laporje, katerih starost je določena na zaključek spodnje jure (182 do 174 Ma) in jih imenujemo perblanska formacija. Ta nenadna sprememba kaže na velike oceanografske spremembe in je prepoznana v celotnem Alpsko-himalajskem pogorju. V tem času se je namreč morska gladina nenadoma dvignila, podnebje je postalo vlažno, morske vode pa so postale zelo revne s kisikom. Posledično so v vseh globokih morjih nastajali z glino in organsko snovjo bogati sedimenti. Slednja namreč zaradi pomanjkanja kisika na morskem dnu ni mogla razpadati. Po prenehanju tovrstnih razmer so se začele odlagati velike količine mangana. Prav na območju tu opisanega izleta smo tudi pri nas dokazali obstoj tega dogodka. Povečano organsko snov smo zaznali v prvih 20 centimetrih nad geološko mejo, ki ji v naslednjem poldrugem metru sledi močna obogatitev z manganom. Za razliko od lepo vidnih

železo-manganovih gomoljev (glej geo-izlet PV 1/2015, točka 4) je tukaj obogatitev teže prepoznavna, saj prežema celotno kamnino, prepoznamo pa jo po zelo temni, včasih rahlo modrikasti barvi. Zelo podobne sedimente opazujemo še nadaljnjih nekaj deset metrov ob cesti, kjer počasi preidejo v kamnine naslednje točke.

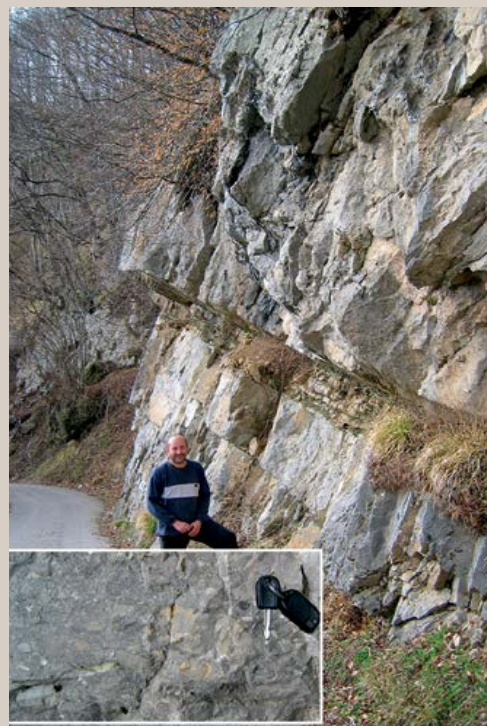
4. Največja poglobitev bazena

V steni ob naslednji serpentinu opazujemo tankoplastnate (pod 10 centimetrov) rožence. Ti so temno sivi do črni, na robovih plasti pa lahko svetleše obarvani in rahlo apnenčasti. Više postanejo roženci čisti in so sprva obarvani olivno zeleno, še više pa rdeče vijolično. Njihova barva je povezana s povišano vsebnostjo organske snovi (črna) ali primesmi železa (drugi dve barvi; rdeča kaže na bolj oksidirano železo). Obarvane rožence lahko vidimo, če zavijemo ob izdanku proti bližnji grapi, vendar pa je tu potrebna velika mera previdnosti, saj ni uhojene poti, v bližini sten pa je zaradi padajočega kamenja zelo priporočljiva tudi čelada. Laže dostopni so obarvani roženci v obcestnem drobirju pred naslednjo točko. Tovrstne kamnine danes nastajajo v najglobljih delih oceanov z zelo počasnim nakopičenjem kremeničnih skeletov planktonskih

Točka 4 Tankoplastnati, temno sivi in rahlo apnenčasti roženci v steni na serpentini (levo), rdečkasti, čisti roženci (desno) in fosilni skeleti planktonskih živalic (mreževcev) v velikosti približno 0,1 milimeter (spodaj).

Foto: Boštjan Rožič Foto (spodaj): iz objavljenega članka²

Točka 5 Stena in detail (spodaj) iz pisane apnenčeve breče, ki kaže na velike tektonske spremembe v obdobju krede.

Foto: Boštjan Rožič

živali in rastlin. Tudi v naših plasteh smo s posebnimi paleontološkimi tehnikami pridobili fosile kremeničnega planktona, zato sklepamo, da se je območje Slovenskega bazena v tem obdobju izredno poglobilo in doseglo svoje največje globine. Starost rožencev je srednje- in zgornjejurska (175 do 150 Ma), imenujemo pa jih tolminska formacija. Največjo poglobitev opazujemo na točki, ko roženci postanejo popolnoma čisti in olivno zeleni, kar se je zgodilo pred približno 170 Ma. To je bil tudi čas, ko se je na območju Alp dokončno odprl ocean Alpska Tetida, dogodka pa sta povezana. Tik pod ostenjem v grapi dobimo že naslednjo kamnino. Gre za tankoplastnate bele apnenice porcelanastega videza, ki so se začeli odlagati čisto na koncu jure (pred 150 Ma). Izredno hitra sprememba v sedimentaciji je značilna za celoten alpski prostor. Te plasti imenujemo biancone apnenec, njegova celotna debelina je le slabih 20 metrov in se bočno precej spreminja, do pete točke pa celo popolnoma izgine. Enake kamnine so tudi v Dolini Triglavskih jezer (glej geo-izlet PV 1/2015, točka 1), kar dokazuje, da je bilo celotno območje današnjih Julijcev konec jure že enoten, v veliki meri izravnani globokomorski prostor, stare reliefne razlike pa popolnoma zabrisane.

5. Začetek zapiranja oceanskih območij

V previsnem useku ob poti izdanja je zelo lepo vidna apnenčeva breča. Plasti so debele tudi po več metrov in delujejo masivno. Drobci, ki sestavljajo brečo, so povečini manjši od 10 centimetrov in raznoliki, zato je breča precej pisana. Prevladujejo različno sivi apnenčevi drobci, pojavljajo pa se tudi prej opisani obarvani roženci in zelenkasti laporji. Breča začenja naslednjo enoto, t. i. spodnjo flišoidno formacijo, in je iz sredine krede (okoli 120 do 115 Ma). Pod njo manjka veliko kamnin iz obdobja med 145 in 120 Ma, čemur geologi rečemo stratigrafska vrzel, zato o takratni pokrajini ne vemo dosti povedati. No, vsekakor je ta vrzel povezana z velikimi tektonskimi spremembami, saj so se na območju Alp v tem času oceanska območja začela zapirati. Izrazito tektonsko dejavnost, torej prelamljanje, dviganje ali spuščanje kamninskih mas, pa neposredno odražajo opazovane breče.

Predlagam, da geo-izlet zaključite pri kapelici na začetku izravnave pri vasi Tolminske Ravne. Izravnava je nastala zaradi močno zdrobljenih kamnin ob zelo položni prelomnici oziroma naravnici, ki poteka skozi vas. Ob naravnici so kamnine Slovenskega bazena še

enkrat dvignjene preko prej opazovanih in ob stezi na Javor, zahodno od vasi, opazujemo isto zaporedje, kot smo si ga pravkar ogledali. Pri kapelici je zelo lep razgled na tolminske gore, ki jih že sestavljajo plitvomorske kamnine Julijske karbonatne platforme in so bile še dodatno dvignjene ob drugi, višji naravnici. Občutek, kjer se iz globokih grap dvignemo na lepo ravan, simpatično odraža tudi razmere izpred 200 Ma, ko smo se iz globokomorskega bazena proti severu dvignili v plitvomorsko okolje, le da so bile razdalje med posameznimi območji takrat bistveno večje.

Za konec naj vam še zaupam, da je izravnava nedavno preoblikoval še ledenik. Svojo pot je začel v amfiteatrski dolini planine Razor in na izravnavo prinesel drobir ter velike bloke apnenecv iz tolminskih gora, ki jih najdemo na travniku v okolici kapelice. Ta ledenik ni potoval daleč, saj njegove ledeniške sedimente opazujemo le do doline Zadlaščice. ●

² Špela Goričan, Jernej Pavšič, Boštjan Robič: *Bajocian to Tithonian age of radiolarian cherts in the Tolmin basin (NW Slovenia)*. Bull. Soc. géol. France, 2012, t. 183, št. 4, str. 369–382.

Planinstvo na recept

Kako s hojo v gore ohranjamo zdravje

Kronične nenalezljive bolezni, med katerimi so najpogostejše srčno-žilne, rakaste, sladkorna bolezen tipa 2, različne bolezni dihal in osteoartritis, so osrednji problem javnega zdravja. Letni stroški zdravljenja so ocenjeni na trilijone dolarjev. V povezavi s temi boleznimi, ki so v preteklosti veljale za bolezni starejše populacije, letno umre vsaj 36 milijonov ljudi. V današnjem času pa se zaradi spremenjenega načina življenja z vse manj telesne aktivnosti in vedno več stresa pogosto pojavljajo pri vse mlajših ljudeh. Skupna smrtnost telesno neaktivnih ljudi je večja za 20 do 30 odstotkov. Torej lahko na tem področju pomagamo tako, da planinstvo vključimo v sistem za preprečevanje in zdravljenje kroničnih nenalezljivih bolezni – pri otrocih, starših, starih starših, tetah, stricah, prijateljih in znancih vseh starosti.

Pozitivni učinki telesne aktivnosti

Redna zmerno intenzivna do intenzivna telesna aktivnost zmanjša dejavnike tveganja za različne bolezni. Ima pozitiven učinek na srčno-žilni, kostno-mišični, presnovni, žlezni in imunski sistem in je učinkovita v preprečevanju različnih kroničnih bolezni, kot so sladkorna bolezen, povišan krvni tlak in debelost. O neposrednih pozitivnih učinkih planinarjenja na zdravje obstaja le malo podatkov. Nekatere raziskave poročajo o izgubi telesne mase, kar lahko pozitivno prispeva k zdravju. Zato se planinarjenje zelo priporoča pri programih izgubljanja telesne mase ali programih za izboljšanje/ohranjanje zdravja.

Obstajajo pa dokazi, da hoja v hribe krepi več organskih sistemov in motoričnih sposobnosti našega telesa. Posebej, kadar govorimo o celodnevni ali večdnevni podvigi, krepi tako vzdržljivost, moč in ravnotežje, kot tudi anaerobno sposobnost v določenih primerih. Vzdržljivost je odvisna od delovanja dihalnega sistema, srca, ožilja, sposobnosti krvi za prenos kisika in lastnosti oziroma sposobnosti mišic za privzem kisika, ki ga potrebujejo za tvorjenje energije za svoje krčenje. Mišična moč je odvisna od same mišice in od vezivnega tkiva ter znotrajmišične in medmišične živčne koordinacije. Anaerobna sposobnost pa je tista sposobnost mišice, ki ji omogoča kratko trajajoče intenzivne napore (do tri minute), pri katerih se zaradi posebnih poti nastajanja energije za mišično krčenje spreminja kislinsko-bazično ravnovesje v mišici in krvi.

Prekomerna telesna masa in debelost

Debelost sama po sebi ne spada med kronične nenalezljive bolezni, ima pa velik vpliv na njihovo pojavnost. O prekomerni telesni masi govorimo, kadar je indeks telesne mase, ki je pokazatelj razmerja med telesno višino in telesno maso, večji od 25 kg/m². O debelosti govorimo, kadar je indeks telesne mase večji od 30 kg/m². Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije je prekomerno težkih kar 34 % moških in 35 % žensk, starejših od 20 let, debelih pa je 10 % moških in 14 % žensk, starejših od 20 let. Dodatno zaskrbljujoče je še to, da se je pogostost debelosti v splošni populaciji v zadnjih tridesetih letih skoraj podvojila. Najmanj

Hoja v hribe krepi več organskih sistemov in motoričnih sposobnosti našega telesa. Foto: Oton Naglost

2,8 milijona ljudi letno umre zaradi posledic debelosti. Raziskave so pokazale, da zmanjšanje telesne mase za 3–5 % pomembno zniža tveganje za kronične bolezni. Smernice za telesno aktivnost z namenom zmanjšanja telesne mase priporočajo od 250 do 300 minut zmerne do intenzivne telesne aktivnosti na teden. Seveda pri tem lahko pomaga tudi planinarjenje.

Srčno-žilne bolezni

Srčno-žilne bolezni so najpogostejša oblika kroničnih nenalezljivih bolezni in so vzrok za približno polovico smrti zaradi kroničnih nenalezljivih bolezni. Srčno-žilne bolezni vključujejo bolezni srčnih žil, bolezni žil v centralnem živčevju, periferne arterijske bolezni, revmatske srčne bolezni, prirojene srčne bolezni,

globoko vensko trombozo, pljučno embolijo ipd. Srčno-žilne bolezni so tesno povezane s telesno neaktivnostjo. Številne raziskave so pokazale znižanje obolevnosti in umrljivosti, če se v program rehabilitacije po srčno-žilnem dogodku vključi telesna aktivnost. Za 20 % je nižja skupna umrljivost, za 26 % nižja umrljivost zaradi odpovedi srca, za 21 % nižja umrljivost pri neusodnih srčnih

infarktih in za 19 % nižja potreba po invazivnih posegih. Priporočljiva časovna doza zmerne telesne aktivnosti, ki naj bi privedla do pozitivnih učinkov na zdravje, je od 150 do 300 minut na teden (Ameriško društvo za telesno aktivnost), vsaj 30 minut večino dni v tednu (Svetovna zdravstvena organizacija) ali najmanj 5 dni v tednu po 30 minut (Ameriško kardiološko društvo). Smiselno

je dodati še vaje za mišično moč 2–3-krat tedensko.

Sladkorna bolezen tipa 2

Telesna neaktivnost je povezana z višjo stopnjo pojavnosti sladkorne bolezni tipa 2. Ocenjuje se, da je samo 39 % bolnikov s to diagnozo telesno redno aktivnih. Pri sladkorni bolezni je zelo pomembno uravnavanje glukoze v krvi, uravnavanje krvnega tlaka in maščob v krvi. Ti dejavniki tveganja se z vzdrževanjem redne telesne aktivnosti lahko v dobri meri obvladajo, upočasnijo napredovanje bolezni in se celo povrnejo v normalne fiziološke meje. Tradicionalno je aerobna telesna aktivnost osnova sekundarnega preprečevanja sladkorne bolezni tipa 2. Že en teden redne zmerne in zahtevnejše aerobne telovadbe lahko zviša občutljivost perifernih tkiv na inzulin. Dnevno se priporoča vsaj 30 minut aktivnosti, pri kateri se sicer zadihamo, a še zmoremo govoriti, 3–5-krat tedensko višje intenzivna aktivnost od 20 do 60 minut (do 70 % maksimalne aerobne kapacitete) in 2–3-krat tedensko vaje za moč. Tudi tu se lahko planinarjenje odlično vklaplja.

Rakave bolezni

V zadnjih šestih desetletjih so rakasta obolenja postala drugi vzrok smrtnosti v svetu. Svetovna zdravstvena organizacija predvideva, da bi 30 % rakavih obolenj lahko preprečili z življenjskim slogom, ki vključuje telesno aktivnost in redno telovadbo. Dosedanje epidemiološke raziskave so pokazale, da ima redna telesna aktivnost pozitiven vpliv na zmanjšanje tveganja za raka dojke,

debelega črevesja in prostate. Tako v preprečevanju kot pri zdravljenju je najboljše izvajati dnevno od 15 do 60-minutno telesno aktivnost, pri kateri so udeležene mišice celega telesa.

Zaključek

Iz navedenih primerov vidimo, da je planinstvo oblika telesne aktivnosti, ki je zelo primerna za preprečevanje ali zdravljenje kroničnih nenelektivnih bolezni. Planinstvo je lahko dostopno vsakomur, le odločiti se je treba in k temu spodbuditi tudi druge okoli nas. Planinstvo je vzdržljivostna oblika rekreacije, pri kateri nezavedno krepimo tudi nekatere druge motorične sposobnosti, kot so moč, ravnotežje in koordinacija. Če pa nas je strah, da bi si s to aktivnostjo lahko škodili, ker še nimamo izkušenj, bo najbolje, da si na spletni strani Evropskega združenja za medicino športa¹ pogledamo konkretna priporočila za telesno vadbo pri določeni vrsti bolezni ali pa natisnemo obrazec² in ga nesemo zdravniku. Ta bo ocenil našo psihofizično kondicijo in zdravstveno stanje in nam bo na tej osnovi predpisal, koliko, kolikokrat, kako intenzivno itd. naj vadimo, da si s tem ne bomo delali škode. **o**

Dr. Petra Zupet, dr. med., je direktorica Inštituta za medicino in šport v Ljubljani, predavateljica na Univerzi na Primorskem in članica Gorske reševalne zveze Slovenije.

¹ <http://www.efsm.net/EPH/fitt.htm>

² http://www.efsm.net/EPH/images/forms/SI_prescription.pdf

Planinci so se na turne kolesarje že navadili

Pogovor z Jožetom Rovanom

Dušan Škodič

Jože Rovani Arhiv Jožeta Rovana

Komisija za turno kolesarstvo pri Planinski zvezi Slovenije obstaja že sedem let. Prav toliko časa v njenem okviru potekajo usposabljanja vodnikov za turno kolesarstvo in vzgoja kolesarjev, ki jih občasno srečujemo na poteh, po katerih se je nekoč hodilo zgolj peš. A časi so se spremenili in o tem smo se pogovarjali z načelnikom komisije, Jožetom Rovanom.

Razložite za začetek, kaj sploh je turno kolesarstvo. Med nekaterimi ljudmi namreč velja zmotno prepričanje, da imate v svojih vrstah predvsem t. i. spustaše, ki uničujejo planinske poti in ob srečanjih s pohodniki predstavljajo nevarnost.

Začnimo s širšim pojmom, z gorskim kolesarstvom, za katerega je značilna vožnja po netlakovanih poteh. Začetniki

gorskega kolesarstva so se v sedemdesetih letih spuščali s kolesi po gozdnih vlakih, tekmovali v hitrosti in spretnosti v vožnji, njihov način vožnje je bil še najbolj podoben današnji tekmovalni gorskokolesarski disciplini spust (*downhill*). Kmalu pa se je pokazalo, da so motivi za vožnjo s kolesom po poteh v naravnem okolju zelo različni. To je vodilo v razvoj različnih disciplin gorskega kolesarstva in temu namenjenih vrst koles (spust, *freeride*, kros, enduro, turno kolesarstvo itd.).

Motivi za turno kolesarjenje so podobni motivom pohodnikov in turnih smučarjev: spoznavanje pokrajine in ljudi, doživljanje narave, dinamika gibanja, zadovoljstvo po opravljeni poti, druženje. Če nekoliko poenostavimo, turni kolesar je planinec na kolesu. Turno kolesarstvo in spust (*downhill*) sta dve močno različni disciplini. Osnovni motiv kolesarja pri spustu je v čim krajšem času prevoziti načrtovano progo, gre za tipično tekmovalno disciplino. Spust sodi na urejene tekmovalne proge, primerno zavarovane za zaščito tekmovalcev in ustrezno ograjene, da pešec ali žival ne zaideta nanjo. Za učinkovit trening je potreben tudi motoriziran prevoz kolesarjev na start, kajti kolesa za spust niso primerna za vožnjo navkreber. Spustaši, ki jih žal še vedno srečujemo na poteh v naravnem okolju, so predvsem anomalija, povezana s pomanjkanjem urejenih prog za spust, neprimerno zakonodajo, neosveženostjo in žal tudi aroganco nekaterih posameznikov. Pa vendar, ko obsojamo posameznike, velja upoštevati, da gre za mlado športno panogo, ki za marsikoga pomeni prvo športno dejavnost v naravnem okolju. Zato verjamem, da bo pri večini dober zgled padel na plodna tla.

Kako bi ocenili dosedanje sedemletno delo Komisije za turno kolesarstvo?

So danes pohodniki že kaj bolj naklonjeni kolesarjem kot na začetku, ko so bili večinoma zelo odklonilni?

Vsak nov šport na prostem prinaša spremembe, tako v naravno okolje kot tudi v odnose med obiskovalci. Sprva smo bili turni kolesarji drugim obiskovalcem predvsem zanimivi, kasneje ko nas je bilo vse več, pa je prihajalo do prvih nespornostov. Če sem šel peš v gore, sem bil *fejst* fant, če s kolesom, pa v očeh nekaterih nebodigatreba. Toda tako je bilo v glavnem le v okolici mest, zaradi slabih izkušenj nekaterih pohodnikov s spustaši. Danes je že precej drugače, drug na drugega smo se že nekoliko navadili, postali strpnejši in obzirnejši. Med motivi za nastanek Komisije za turno kolesarstvo je bila že od samega začetka tudi potreba po ureditvi odnosov med kolesarji in drugimi obiskovalci naravnega okolja. Takoj po ustanovitvi smo pripravili *Priporočila turnim kolesarjem*, nekakšen kodeks obnašanja kolesarja v naravnem okolju. Sledila so usposabljanja vodnikov, tabori, organizirane ture in predavanja o turnem kolesarstvu, vsi s poudarjeno vzgojno vsebino. In ker dobri zgledi vlečejo, ne le naši, tudi osveščenih kolesarjev izven PZS, so razmere že bistveno boljše, kot so bile.

Kakšen pa je odziv markacistov, ki skrbijo za planinske poti? So sčasoma že prišli do spoznanja, da kolesarji dejansko niso največje zlo, ki uničuje njihovo delo?

Rezultati znanstvenih raziskav so nedvoumni. Vpliv kolesarja in pohodnika na hodno površino je primerljiv in bistveno manjši kot pri motoriziranih vozilih in jezdecih. Pri čemer kolesarji

začenjamo ture na vznožju gore ali celo na domačem dvorišču, drugi obiskovalci pa pogosto na najvišje ležečem parkirišču. Res pa je, da vsak dodaten obiskovalec pomeni več dela za markaciste. Vprašajmo se, zakaj pa sploh smo markacisti? Za to delo smo se prostovoljno odločili, da bi vsem obiskovalcem gora omogočili varno gibanje. S tem delom je poleg napora povezano tudi posebno zadovoljstvo. Seveda pa nikakor ne pristajamo na to, da nekdo z neodgovorno vožnjo, npr. z vožnjo preko lesenih stopnic ali z utiranjem bližnjic, uničuje naše delo. Takšni primeri so vse bolj izjema in nikakor ne pravilo. Skrbniki planinskih poti so planinska društva, ki pogosto v svojih okvirih združujejo markaciste in turne kolesarje. V večini primerov smo že našli skupni jezik, zgled za to je dala Komisija za turno kolesarstvo z organizacijo skupnih akcij vzdrževanja planinskih poti, t. i. Kramp turc.

Kako se turni kolesarji soočate z zakonodajo? Ta zna biti v nekaterih primerih zelo omejevalna ali celo neživiljska ...

Zakonodaja se od vsesplošne prepovedi počasi levi v navidez zmerno omejevalno, toda postopki, potrebni za to, da je po neki poti dovoljena vožnja, so tako zapleteni, da večina obupa, preden jih spelje do konca. Poleg tega je problematika vožnje s kolesi v naravnem okolju opredeljena v kopici zakonov, kjer določila niso dovolj nedvoumna oziroma si mestoma celo nasprotujejo. Da ne rečem, da so stvari včasih prav absurdne. V Zakonu o ohranjanju narave je najnižja kazen za vožnjo po poti, kjer to ni dovojeno, z motornim vozilom 40 €, s kolesom pa 100 €. Motoristični lobi ima v slovenskem parlamentu žal neverjetno moč.

Življenje gre seveda svojo pot, inšpekcijski organi v glavnem ne izvajajo neživiljske zakonodaje, odgovorni kolesarji imamo slab občutek, ker kršimo zakone tam, kjer bi v urejenih razmerah lahko legalno vozili. Neodgovorni kolesarji in predvsem vozniki motornih vozil pa se na predpise poživljajo. Tudi naše vzgojno delo je v takih razmerah manj učinkovito.

Kako napredujete z legalizacijo določenih planinskih poti, ki bi bile obenem "odprte" tudi za turne kolesarje?

Za planince je seveda ključen režim na markiranih planinskih poteh. Zakon o

planinskih poteh določa, da je planinsko pot mogoče nameniti za dvonamensko rabo, torej za hojo in kolesarjenje, če tako predlaga skrbnik poti, potrdi pa minister, pristojen za šport. PZS je oblikovala strokovno komisijo, sestavljeno iz predstavnikov markacistov, varuhov narave in markacistov, ki je izdelala merila za izbiro takšnih poti. V lanskem letu smo uredili dve dvonamenski poti in poslali prošnji za potrditev na ministrstvo. Žal se stvari v pol leta niso nikamor premaknile.

Kako je z razvojem turnega kolesarstva na nivoju planinskih društev? Je tam zadeva zaživela?

S tem smo lahko zadovoljni, v štiridesetih planinskih društvih je organizirana turnokolesarska dejavnost, bodisi v okviru turnokolesarskih ali drugih odsekov. Gonilo dejavnosti so turnokolesarski vodniki, ki jih usposabljammo zadnjih sedem let. V društvih organizirajo predvsem kolesarske ture, nekaj je že tudi predavanj in usposabljanj. Pričakujemo nadaljnjo rast, kajti anketa med članstvom je pokazala, da že kar tretjina članov PZS turno kolesari. Trend rasti turnega kolesarstva pa je še vedno prisoten v vseh alpskih državah.

Pripravljate Slovensko turnokolesarsko pot, nekakšno različico naše najbolj znane in cenjene planinske obhodnice. Kdaj bo pripravljena na prve kolesarje in kje približno bo potekala?

Pri zasnovi Slovenske turnokolesarske poti dejansko sledimo ideji pohodniške Slovenske planinske poti. Še več, prof. Šumljak je želel speljati pohodniško pot s Primorske v krožni obliki preko

Dolenjske in Posavja nazaj v Maribor, kar bomo s kolesarsko potjo uresničili. Pot bo dolga približno 1800 kilometrov in bo imela v vzponu okoli 50.000 metrov višinske razlike. Je tehnično zmerno zahtevna, z lažjimi variantami spusta, kjer je to potrebno, kajti želimo pritegniti širok krog turnih kolesarjev. Povezovala bo vsa najpomembnejša slovenska gorstva in številne pomembne točke slovenske planinske, narodopisne in tehnične zgodovine.

Osnovni potek poti je določen, smo v fazi usklajevanja poteka poti s planinskimi društvi, sledi usklajevanje z institucijami, kot so Zavod za gozdove, Triglavski narodni park, Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine, lastniki zemljišč itd. In nato pridobivanje dovoljenj za vožnjo po poteh. Obiskovalci se bodo na poti orientirali s sprejemniki GPS ali z geografskimi kartami, orientacijsko zahtevnejše dele poti pa nameravamo markirati ali pa so že, kadar gre za planinske poti; pri slednjih moramo le dodati oznake za dvonamensko uporabo poti. Izdali bomo dnevnik poti za odtis žigov. Upam, da nam bo še letos uspelo odpreti pot. ●

Skrajšana priporočila turnim kolesarjem

Kolesari samo po dovoljenih poteh.
Kolesari brez puščanja sledi.
Nikoli ne plaši živali.
Obljuduj kolo.
Spoštuj druge uporabnike.
Ture načrtuj vnaprej.

Več informacij o vsem, kar vas zanima v zvezi s turnim kolesarstvom, lahko najdete na spletni strani: <http://ktk.pzs.si/>.

Trasa načrtovane Slovenske turnokolesarske poti Vir: KTT

Planinstvo gre v smer turizma

V register Planinske zveze Slovenije je vpisanih 178 koč, zavetišč in bivakov s skoraj 7400 ležišči in več kot 10.000 sedišči. Predstavljajo pomemben element planinstva, v širšem pogledu pa tudi turizma. Da bi postavila nove usmeritve, je PZS 29. 1. 2015 organizirala že 4. konferenco o planinskem gospodarstvu, 18. 2. pa tudi novinarsko konferenco, na kateri je te usmeritve predstavila medijem.

Zaradi svojih specifik se planinske kočice pri svojem obratovanju soočajo z določenimi izzivi. "Sredstva, ki jih društva ustvarjajo s prometom, so edini vir, da pokrijejo vse stroške s kadrom, vzdrževanjem, obnovami, vse zahtevnejši pa so tudi zakonski predpisi, ki ne dopuščajo odstopanj, kar je prav, povzročajo pa težave. Na uspešno poslovanje koč vpliva več različnih dejavnikov. Predvsem je pomembno, da bodo društva uspela zagotoviti kader, ki bo dobro upravljal postojanke in tako prispeval k uspešnejši sezoni – predvsem, da bodo uspeli zagotoviti dobro ponudbo, da bodo prijazni, da bo notranjost koč ponudila domačnost, da bodo znali posredovati informacije o okoliških turah, planinskih poteh in različnih zanimivostih," je usmeritve poslovanja koč v letu 2015 izpostavil načelnik Gospodarske komisije PZS Janko Rabič. Na konferenci so bili predstavljeni rezultati poslovanja koč v letu 2014, usmeritve poslovanja v letu 2015, problematika ekološke sanacije koč, projekt Ravnanje z vodnimi viri in odpadnimi vodami na planinskih kočah v RS, izhodišča PZS za vključevanje planinskih koč in poti v slovensko turistično ponudbo ter nov letak planinskih koč v osrednjem delu Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Gospodarska komisija PZS društvom pomaga z različnimi akcijami in projekti, predvsem prek svetovalne

pisarne za investicije in ekološke sanacije. Posebno pozornost si zaslužita projekta Okolju prijazna planinska kočica, katerega cilj je zagotavljanje do okolja prijaznega in energetsko učinkovitega upravljanja koč, in Družinam prijazna planinska kočica, ki želi privabiti na planinske kočice otroke in njihove starše ter poskrbeti, da se bodo kar najbolje počutili. Do zdaj je PZS za prvi projekt podelila 16 certifikatov in za drugega 15 certifikatov. Pri pomoči kočam je pomembna tudi promocija planinskih koč tako prek spletnih strani in publikacij PZS kot tudi ob različnih dogodkih, letos na primer na sejmu Alpe-Adria, kjer se je v štirih dneh na razstavnem prostoru PZS predstavilo več kot 20 koč. Med ekološkimi sanacijami je treba izpostaviti projektno nalogo Ravnanje z vodnimi viri in odpadnimi vodami na planinskih kočah v RS. Od skupnega števila 161 planinskih koč jih je z biološkimi čistilnimi napravami opremljenih

le 53, dve pa sta priključeni na javno komunalno omrežje. Glede na to, da Uredba o emisiji snovi pri odvajanju odpadne vode iz malih komunalnih čistilnih naprav zahteva namestitve malih komunalnih naprav do konca leta 2017 tudi na vseh planinskih kočah, je skrajni čas za učinkovito ukrepanje, saj PZS ne želi omejevati obiska, želi pa izboljšati ekološke standarde planinskih koč. Projekt želi s celovito obravnavo ravnanja z vodnimi viri na planinskih kočah dolgočasno rešiti probleme oskrbe z vodo ter čiščenja odpadne vode, njegov namen pa je predvsem pridobivanje sredstev za rešitev te problematike. Ker planinska društva teh sredstev ne zmorejo zagotoviti sama, PZS išče finančno podporo tako na ravni države kot tudi iz evropskih skladov. Predstavili so tudi naslednje konkretne načrte za umestitev planinstva v turistično ponudbo Slovenije: tesno sodelovanje s planinskimi društvi pri objavi informacij o odprtju koč in stanju

planinskih poti, močnejše povezovanje z lokalnimi turističnimi organizacijami pri vključevanju ponudbe planinskih koč v turistično-pohodniške pakete, večja pozornost promociji planinskih koč v tujini, Slovenska turnokolesarska pot kot nova priložnost za turistično in planinsko gospodarstvo, mednarodna promocija slovenske planinske in turistične ponudbe Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp na Alpskem festivalu v Pragi ob 115-letnici Češke kočice, tesnejše povezovanje s Triglavskim narodnim parkom pri usklajenem nastopu trženja tega območja, prenašanje primerov dobre prakse v okviru sodelovanja s planinci treh dežel (avstrijska Koroška, Furlanija - Julijska Krajina in Slovenija) ter aktivno delo za prepoznavanje planinske infrastrukture kot dela turistične infrastrukture. ●

Vodnikova kočica na Velem polju
Foto: Andreja Senegačnik

Projekt Planinske vasi

Avstrijski projekt Planinske vasi sta na povabilo Planinske zveze Slovenije in Ministrstva za okolje in prostor na sejmu Alpe-Adria: Turizem in prosti čas v Ljubljani predstavila Christine Schwann in Roland Kals. To je primer dobre prakse uresničevanja določil Alpske konvencije na področju turizma, ki bi moral biti zanimiv tudi za slovenske turistične in planinske delavce, predstavnike gorskih občin in različnih ministrstev. Podpredsednik PZS Miro Eržen je poudaril, da želijo ta izjemno uspešni primer dobre prakse predstaviti tudi v Sloveniji in s tem prispevati k trajnostnemu turizmu. V Avstriji se je v projekt vključilo že več kot dvajset regionalno enakomerno razporejenih gorskih občin. Zaradi pozitivnega odmeva se nanj zanimajo tudi na Bavarskem, v manjšem obsegu so se vanj vključili tudi na Južnem Tirolskem. Avstrijska planinska zveza je v sodelovanju

z avstrijskim ministrstvom za kmetijstvo, vode in okolje pod pokroviteljstvom Alpske konvencije vzpostavila projekt Planinske vasi. Njegov namen je v krajih s planinsko tradicijo razvijati trajnostne oblike turizma v skladu z naravnimi danostmi, vaško kulturo in kompetencami na področju planinske dejavnosti. Tovrstna ponudba privablja številne pohodnike, plezalce, planince, turne smučarje in druge, ki za svoje dejavnosti ne potrebujejo veliko turistične infrastrukture. Kot je poudaril sodelavec projekta Roland Kals, se je trajnostno naravnani projekt, ki so ga začeli v letu 2003, sprva zdel malce nora ideja, a se je z leti izkazalo, da je turizem v slogu "manj je več" vse bolj privlačen za ciljno skupino turistov, ki iščejo visoko kakovostne storitve. Ne pomeni le turistične ponudbe v neokrnjeni naravi, ampak tudi naravnost prebivalcev v trajnostni razvoj v skladu z naravnimi danostmi in lokalnimi

vrednotami na področju kulture in okolja. Vasi, ki se želijo vključiti v projekt, morajo zadostiti posebnim kriterijem, ki postavljajo omejitve glede nadmorske višine, videza, turistične infrastrukture, prometne dostopnosti itd. Glavni motivi planinskih vasi so gibanje z lastno močjo, užitek na visoki ravni in bližina brez nespoštljivosti. Osnova za medsebojno sodelovanje Planinske zveze in vasi je podpis deklaracije, ki je za prebivalce pomemben družabni dogodek. Vključenost v projekt se odraža v zadovoljstvu občine in njenih prebivalcev, ki so ponosni, da je njihov dom, kjer ni vedno najbolj preprosto preživeti, postal kraj, v katerem gostje preživljajo dopust, se je o projektu skozi praktično prizmo razgovorila koordinatorica Christine Schwann. Za planinske vasi se zanima manjše število ljudi, pač tisti, ki želijo doživeti neokrnjeno gorsko pokrajino in mir – to pa sta v današnjem hrupno dirajočem

svetu posebni vrednoti. Planinske kočje niso le zatočišče za planince, temveč tudi kotiček za druženje in kulinarična doživetja. Seveda k ponudbi spadajo dobro označene in vzdrževane poti. Ker kulturno pokrajino oblikuje tudi kmetijstvo, je zelo pomembno trženje lokalnih pridelkov in izdelkov. Planinske vasi morajo v vseh letnih časih zagotavljati čim širšo paleto z naravo in lokalno skupnostjo uglasenih dejavnosti, od plezanja, pohodništva, alpinizma, turnega kolesarstva in turnega smučanja do krpljanja, teka na smučeh in sankanja, in to individualno ali v pripravljenih paketih, če gostje želijo vodenje ali udeležbo na različnih tečajih.

Projekt, ki ga v Avstriji od leta 2008 financirata Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja in ministrstvo za okolje, je po šestletni zagonski fazi danes v javnosti priznan kot pomemben turistični dejavnik, sta poudarila avstrijska gosta. Dejavnost gorskih središč, ki temelji na odgovornem odnosu prebivalcev in gostov do gora, uživa velik ugled. Občine si zelo prizadevajo, da bi se vključile. Povratne informacije turističnih delavcev so zelo pozitivne. Kot enkratno priložnost za sodelovanje med gorskimi območji vidi planinske vasi Blanka Bartol s slovenske kontaktne točke za Alpsko konvencijo, ki upa, da bo tudi pri nas ideja padla na plodna tla. Sodeč po živahni debati udeležencev po končani predstavitvi tudi slovenski turistični delavci vidijo priložnost v planinskih vaseh. Ob prostovoljnem vzdrževanju planinskih poti in planinskih koč se želi tudi PZS aktivno vključiti v turistično zgodbo, je za konec poudaril Eržen. ●

Predstavitve projekta planinske vasi
Foto: Manca Čujež

Podeljena najvišja priznanja v alpinizmu in športnem plezanju

Planinska zveza Slovenije je na alpinistično-plezalnem večeru v okviru 9. festivala gorniškega filma Domžale 25. februarja 2015 v Cankarjevem domu v Ljubljani podelila priznanja za vrhunske dosežke v alpinizmu in športnem plezanju za leto 2014. Najvišja priznanja so prejeli: Anastasija Davidova (najuspešnejša alpinistka), Luka Lindič (najuspešnejši alpinist), Mina Markovič (najuspešnejša športna plezalka) in Jernej Kruder (najuspešnejši športni plezalec) ter posmrtno Peter Mežnar (priznanje za življenjsko delo na področju alpinizma). Olimpijski komite Slovenije je podelil priznanja za dosežke v športnem plezanju v preteklem letu Mini Markovič, Jerneju Krudru in Romanu Krajniku. "Zelo smo ponosni, da je Planinska zveza Slovenije kot najbolj množična, največja športna organizacija v Sloveniji na tem področju naša članica. Z njo vzorno sodelujemo in si želimo, da skupaj uspešno nadaljujemo projekte, ki bodo čim več ljudi popeljali v gore in čim več ljudi vsak dan v naravo. Želimo

si, da področje športa za vse, ki zadeva tudi vaše aktivnosti in ima z novoizvoljenim vodstvom nove načrte, dejansko naredimo kot drugi pomemben steber Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez. Vsem današnjim nagrajencem izrekam iskrene čestitke in želim veliko športnih uspehov v letu 2015, predvsem pa veliko zdravja in

nič poškodb ali nesreč. Naj bo leto uspešno, zadovoljno, da se ga bomo čez leto dni spomnili kot enega najuspešnejših pri našem skupnem delu," je v pozdravnem nagovoru povedal mag. Janez Sodržnik, podpredsednik Olimpijskega komiteja Slovenije (OKS), ki je najprej podelil priznanja za dosežke v športnem plezanju v preteklem letu. Malo statuo za

doseženo 1.–3. mesto na svetovnem prvenstvu ali dosežen svetovni rekord v neolimpijski športni panogi, ki jo priznava MOK v absolutni konkurenci, sta prejela Mina Markovič in Jernej Kruder, srebrno plaketo za trenerje športnikov, ki prejmejo malo statuo, pa trener slovenske reprezentance v športnem plezanju Roman Krajnik.

Najuspešnejši športni plezalci leta 2015

Najuspešnejša športna plezalka leta 2014 je Mina Markovič (ŠPK Plus).

Najuspešnejši športni plezalec leta 2014 je Jernej Kruder (ŠPO PD Celje Matica).

Priznanje je prejel tudi Roman Krajnik, trener Mine Markovič, najuspešnejše športne plezalke za leto 2014, in tudi trener državne članske reprezentance.

Priznanja športnim plezalcem za vrhunske dosežke na tekmovanjih so prejeli: Julija Kruder (ŠPO PD Celje Matica), Urban Primožič (PK Škofja Loka), Domen Škofic (ŠPO PD Radovljica) in Maja Vidmar (PK Škofja Loka).

Priznanja perspektivnim športnim plezalcem za rezultate na svetovnem in evropskem mladinskem prvenstvu so prejeli: Martin Bergant (PK Škofja Loka), Janja Gambret (Šaleški AO), Katja Kadič (ŠPO PD Rašica), Matic Kotar (ŠPO PD Rašica), Anže Peharc (AO PD Kranj) in Tjaša Slemenšek (Šaleški AO).

Najuspešnejši alpinisti leta 2014

Najuspešnejša alpinistka leta 2014 je Anastasija Davidova (AO PD Ljubljana-Matica).

Najuspešnejši alpinist leta 2014 je Luka Lindič (AO PD Celje Matica).

Najperspektivnejši alpinist leta 2014 je Janez Svovjšak (AO PD Kranj).

Nagrade za posebne dosežke v alpinizmu so prejeli Luka Krajnc (AO PD Celje Matica); Marko Prezelj (AO PD Kamnik) in Aleš Česen (Alpski gorniški klub) ter Domen Kastelic (Akademski AO).

Nagrado za življenjsko delo na področju alpinizma je posmrtno prejel Peter Mežnar (AO PD Kamnik), vrhunski alpinist in gorski reševalec, ki bo prijateljem in znancem vedno ostal v spominu kot moder, neustrašen alpinist in dober, pravičen človek.

1 Trener Roman Krajnik ter najuspešnejša športna plezalca leta 2014 Mina Markovič in Jernej Kruder s predsednikom PZS Bojanom Rotovnikom Foto: Igor Kuster

2 Prejemniki priznanj športnim plezalcem za vrhunske dosežke na tekmovanjih v letu 2014: Domen Škofic, Urban Primožič, Maja Vidmar in Julija Kruder s članom IO KŠP Juretom Golobom in predsednikom PZS Bojanom Rotovnikom Foto: Igor Kuster

3 Miha Habjan, načelnik KA PZS, najperspektivnejši alpinist leta 2014 Janez Svoltjšak in Bojan Rotovnik Foto: Igor Kuster

Nekaj je prvo leto dosegati takšne rezultate, drugo pa je tako nadaljevati in vzdrževati takšno raven. Vsi vemo, da se raven iz leta v leto dviguje in je treba precej narediti, da ostaneš na enakem mestu oziroma dosegaš takšne rezultate še naprej."

Jernej Kruder, najuspešnejši športni plezalec leta 2014 in prejemnik male statue za športne dosežke, tudi letošnji prejemnik Bloudkove plakete za pomemben mednarodni športni dosežek: "Nekje v ozadju sem vedel, da bo prišel trenutek,

in pozornosti javnosti, a s takšnimi rezultati bi skoraj lahko prišlo tudi to."

Tako najuspešnejša alpinistka Nastja Davidova kot najuspešnejši alpinist Luka Lindič sta bila na odpravi v Patagoniji, zato se podelitve nista udeležila. **Luka Lindič**, z dvema vzponoma tudi na širšem seznamu nominiranih vzponov za zlati cepin za najpomembnejši alpinistični vzpon na svetu v letu 2014, je v sporočilu iz Patagonije zapisal: "Z veliko motivacije

Priznanja najuspešnejšim alpinistom in športnim plezalcem podeljujejo Planinska zveza Slovenije (PZS) ter njeni Komisija za alpinizem (KA) in Komisija za športno plezanje (KŠP), namen izbora pa je ovrednotiti najkakovostnejše alpinistične vzpone in vrhunske športno-plezalne dosežke ter javnosti predstaviti najvidnejše dosežke slovenskih alpinistov in športnih plezalcev.

Najuspešnejši so povedali ...

Mina Markovič, najuspešnejša športna plezalka leta 2014 in prejemnica male statue za športne dosežke, sicer najuspešnejša slovenska športna plezalka že peto leto zapored: "Razlika v zadnjih petih letih je ogromna, če ne drugega, so to vse izkušnje in konstantnost.

ko se bo obrnilo navzgor. Plezanju se posvečam že od malih nog, je edino, kar vidim pred sabo, in lani mi je uspelo narediti ta preboj. Zelo sem vesel priznanja za najuspešnejšega športnega plezalca, saj je bilo od vseh priznanj najtežje dosegljivo, ker imamo res zelo dobre športne plezalce. Mogoče nisem pričakoval toliko medijske pozornosti

sem prišel tako daleč, da se lahko zdaj vsaj za nekaj časa posvetim samo plezanju. Rezultat tega je tudi pretekla sezona. V tem času sem stopil v stik z nekaterimi ljudmi in podjetji, ki me pri tem podpirajo, za kar sem resnično hvaležen. Kot vsem je tudi meni všeč pohvala za dobro opravljeno delo, sicer pa sam večino časa raje razmišljam o prihodnosti in nerad predolgo analiziram preteklost. Trenutno imam toliko projektov, da sam sebe včasih težko dohajam. Ravno kar smo z Lukom Krajncem in Tadejem Krišljem prečili grebena Adel in se povzpeli na Cerro Torre."

Janez Svoltjšak, najperspektivnejši alpinist leta 2014: "Ta nagrada mi pomeni potrditev, da dobro delam, da so moji vzponi kakovostni. Od vzponov bi izpostavil solo vzpon v Matterhornu in nekaj lednih in kombiniranih vzponov v Ameriki." ●

Štirideset let slovenske evropske pešpoti

E6 od Drave do Jadrana

V Slovenijo so evropsko pešpot leta 1975 pripeljali gozdarji. Slovenijo danes povezujeta E6 in E7, ki sta dolgi skoraj tisoč kilometrov. Zanju skrbi Komisija za evropske pešpote (KEUPS), ki so jo ustanovili Zveza gozdarskih društev Slovenije, Zavod za gozdove Slovenije, Planinska zveza Slovenije in Turistična zveza Slovenije. Glavni namen komisije je *vključevanje* Slovenije v popotništvo po evropskih pešpotih, uveljavljanje javnega in državnega interesa za evropske pešpote v Sloveniji, širjenje ideje za hojo v naravi v obliki popotništva in turizma, seznanjanje popotnikov z naravnimi, etnološkimi, zgodovinskimi in kulturnimi znamenitostmi Slovenije in z njeno turistično ponudbo, populariziranje slovenskih gozdov in zavesti o njihovem pomenu za turizem, prispevanje k promociji popotništva in spodbujanje trženja v turizmu na podeželju, prispevanje k razvoju podeželja, širjenje zavedanja o pomenu varovanja narave, okolja in lastnine v naravnem okolju, spoznavanje ljudi iz domovine in iz drugih držav, kar prispeva k sožitju, razumevanju in miru v svetu, skratka uveljavljati evropske pešpote kot pomemben sestavni del turizma.

Gozdarski inženir Milan Ciglar, velik ljubitelj narave, hoje po gorah in nižinskem svetu ter eden od pobudnikov za ustanavljanje gozdnih učnih poti, je od avstrijskih gozdarjev prevzel idejo in uvedel E6 v Slovenijo. Na njegov predlog in v soglasju s Planinsko zvezo Slovenije sta takratna Komisija za tisk in propagando pri Poslovnem združenju gozdno-gospodarskih organizacij ter tedanja Zveza društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije pobudo sprejela. Odprtje slovenskega

dela E6, ki je bilo 24. maja 1975 na Mašunu, je potekalo v okviru Tedna gozdov in proslave stoletnice prvega gozdarskega društva na Slovenskem. Po njegovi smrti je bil slovenski del E6 od Drave do Jadrana poimenovan v njegov spomin: Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana.

Pot je dolga nekaj več kot 350 kilometrov in jo lahko prehodimo v dobrih štirinajstih dneh. Prvotno je bila zastavljena od Radelj do Kastava nad Rijeko. A žal so formalno neurejene razmere na meji s Hrvaško, kjer E6 zapusti slovensko ozemlje, narekovele drugačno rešitev. Zato se je KEUPS leta 1997 odločila speljati pot od gradu Snežnik na slovensko obalo v dveh variantah. Ena različica poti vodi popotnike od gradu Snežnik do Mašuna in prek Velikega Snežnika do Strunjana, druga pa se Velikemu Snežniku izogne. Na poti je kar 39 kontrolnih točk in žigov. Osrednji slovesnosti bosta avgusta na Mačkovcu, kjer se srečata E6

in E7, ter oktobra na Gozdarskem inštitutu. Na Mačkovcu bomo obnovili obeležje na križišču poti, na Gozdarskem inštitutu pa bomo pripravili razstavo ob 40-letnici. Izdali bomo zbornik in obiskali vse kontrolne točke E6. V avgustu bomo pot obnovili in prehodili od Mačkovca do Strunjana, septembra pa od Ivnika do Slovenj Gradca. Z vsemi župani 26 občin, preko katerih vodi E6, želimo podpisati listino o poti ter ustanoviti fond za boljšo urejenost poti. Evropska pešpot E6 poteka s skrajnega severa Evrope do njenega jugovzhoda. Začne se na Nordkappu (Norveška) in vodi skozi Finsko, Švedsko, Dansko, Nemčijo (varianta skozi Češko) in Avstrijo do Strunjana v Sloveniji. Nato se nadaljuje na zahodu Grčije v Igoumenitsi in se zaključuje v Alexandroupoliu blizu meje s Turčijo. Vmesni del do nedavnega po kopnem ni bil možen. Za nadaljevanje poti iz Strunjana do Grčije se je vsa leta od spremembe

trase uporabljal ladijski prevoz iz Trsta ali Kopra. Za E6 so se odprle nove možnosti njenega poteka v notranjosti Balkanskega polotoka, ko so se države bivše Jugoslavije včlanile v Evropsko popotniško zvezo, tako da je napočil čas za podaljšanje E6 iz Strunjana do meje s Hrvaško, kar bomo poskusili realizirati v mesecu avgustu.

E6, ki vstopi v Slovenijo na mejnem prehodu Radlje in poteka po trasi Slovenj Gradec, Mozirje, Trojane, Moravče, Janče, Grosuplje, Mačkovec, Stari trg, grad Snežnik, Ilirska Bistrica, Slavniki, Kubešica in Strunjan, premore mnogo skrivnosti, ki jih velja odkriti. Zato se le podajte na pot! Informacije: Jože Prah, 041 657 560, joze.prah@amis.net, <http://eupoti.com/>. ●

Markacija evropske pešpoti
Foto: Emil Pevec

Prvi pomladni metulji

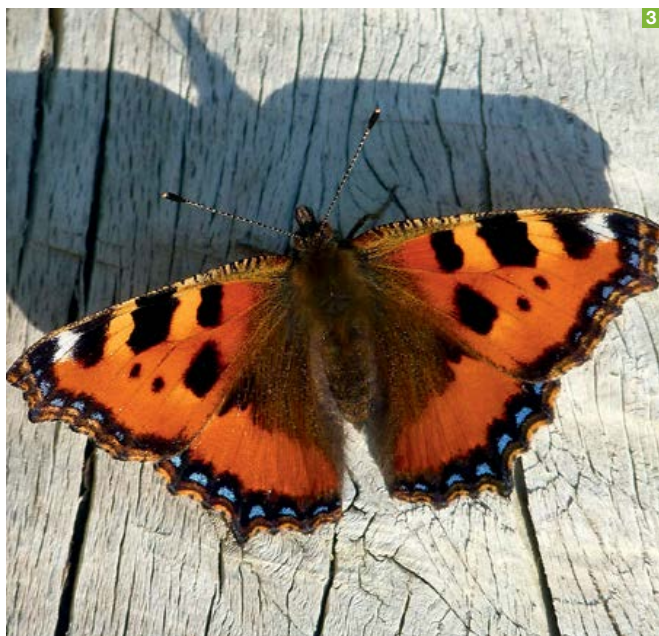
Po katerih znakih sklepamo, da gre z zimo h kraju? Snega zmanjkuje, temperature so vse pogostejše na pozitivni strani ničle. Seveda so mnogim zanesljiv znak prihajajoče pomladi prvi razprti cvetovi telohov, zvončkov in jetrnika. Pa tudi prvi metulji so že tu. Pa si pogledimo nekaj predstavnikov najbolj zgodnjih vrst metuljev – tako dnevnih kot nočnih. Citronček (*Gonepteryx rhamni*) je praviloma prva opažena vrsta med dnevnimi metulji. Svetlo rumena barva ga hitro izda na prevladujočih pastelnih odtenkih rjave in sive barve. Mnogi ga napačno imenujejo cekinček – ta bo letal pozneje, je manjši in oranžno obarvan (vsaj navadni cekinček). Gre za osebkke, ki so prezimili v odraslem stanju – po navadi v razpokah ali duplih. Mali koprivar (*Aglais urticae*) je tudi prezimil kot odrasel metulj. Opažali ga bomo vse tja do aprila. Do takrat pa bodo že pognale koprive – na njih namreč izleže svoja jajčeca. Ni pa edina vrsta metulja, čigar gosenice se hranijo

prav z listi za nas neprijetno pekoče koprive.

Topolov pedic (*Biston strataria*) je preživel zimo v bubi. Obarvanost kril mu omogoča, da podnevi ostane neopazen med počivanjem na lubju dreves. Njegovo nočno aktivnost vse prepogosto zmotijo (pre)številne luči, ki ga zmedejo. Sam ga pogosto najdem na osvetljenih cerkvenih fasadah, kjer pa podnevi hitro postane plen ptic. Sovka vrste *Eupsilia transversa* se med številnimi drugimi sovkami zlahka prepozna po dveh belih ali okrastih okroglih lisah, ki ju dopolnjujeta še po dve manjši. Kot dva satelita – od tod tudi angleško ime (Satellite Moth) te vrste. Te "vesoljske" sovke lahko ob toplejšem vremenu opazujemo vso zimo. ●

- 1 Sovka
- 2 Topolov pedic
- 3 Mali koprivar
- 4 Citronček

Foto: Dušan Klenovšek

Lovstvo ter spoštovanje do narave

V kolumni z naslovom *Jaganje in nagajivi geni*, ki je bila januarja 2015 objavljena na 64. strani *Planinskega vestnika*, je avtor Matevž Lenarčič predstavil svoje poglede na lovce in lovstvo. Avtor piše, da se je "lovska dejavnost skozi zgodovino ohranjala kot sprevržena elitna športna zabava mačističnih osebkov ekonomsko privilegiranega družbenega sloja, kot popoldanska dejavnost krivolovcev v zakotnih alpskih dolinah ali legalna in ilegalna donosna komercialna dejavnost, ki se še danes razkazuje v trofejnem lovu in trgovini z živalskimi deli". Temu stališču lovci odločno nasprotujemo. Lovsko dejavnost v tej državi poznamo namreč samo kot del trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, to je kot nalogo v javnem interesu, ki jo lovci izvajamo pod pogoji javne službe. V Sloveniji dandanes ne živimo več v naravnem okolju, ampak v kulturni krajini, kjer je treba nujno vzdrževati ravnovesje med željami uporabnikov prostora, živalskimi vrstami in zmogljivostjo okolja, zato bo vedno moral obstajati nekdo, ki bo skrbel za ravnovesje, ki ga je človek s svojimi dejavnostmi, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, pohodništvo, porušil.

Lenarčič lovce in lovstvo povezuje z "nagajivimi geni", ki so po njegovem mnenju "vsajeni v gensko zasnovano kot relikv živalskih prednikov, katerim so zagotavljali preživetje, danes pa jih še vedno v določenih okoljih gojijo nekateri posamezniki". Za Lenarčiča je lovec "morilec, ki ne more krotiti svojih ubijalskih strasti in se plašno skriva za svoj nagajivi gen ali poslanstvo vzdrževalca naravnega ravnotežja". Lovstvo je varstvo narave in lovci s svojim delom varujemo naravo in življenje v njej. Nadalje omogočamo

Foto: Dan Briški

ustreznejše razmere za življenje različnih vrst divjadi in hkrati izboljšujemo življenjske pogoje tudi ostalim prostoživečim živalim. Poslanstvo lovcev je delovati v dobrobit narave. V ta namen v povprečju letno opravimo skoraj milijon ur neplačanega dela. V naših gozdovih lahko prav zaradi požrtvovalnega prostovoljnega dela lovcev še vedno srečamo volka, medveda ali risa.

Zavedati se je treba, da je lovstvo široka dejavnost. Med drugim zajema krmiljenje živali pa košnjo hektarjev in hektarjev opuščenih travnikov, ki se iz leta v leto bolj zaraščajo in jih moramo včasih kositi tudi ročno, da bi ohranili biotsko raznovrstnost. Prav lovci smo bili tudi pobudniki in organizatorji prve vse-slovenske čistilne akcije leta 1999, ko smo nabrali kar 19.015 kubičnih metrov smeti in se še vedno aktivno udeležujemo različnih čistilnih akcij.

Slovenski lovci ne opravljamo svojega dela na pamet, po občutku ali zaradi potreb "nagajivega gena". Delo opravljamo v skladu z veljavno zakonodajo, ves čas pa se tudi izobražujemo. Imamo izjemno dobro razvit in kakovosten sistem izobraževanja, na katerega smo upravičeno ponosni. Zavedamo se namreč, da lahko le znanje doprinese k še večji odgovornosti lovcev pri upravljanju z divjadjo, ohranjanju narave in varstvu okolja. Velik pomen dajemo tudi znanstvenemu raziskovanju na področju divjadi in lovstva. Učinkovito trajnostno upravljanje z divjadjo mora namreč temeljiti na ustreznih strokovnih izhodiščih in podatkih, ki pa jih je mogoče pridobiti le z raziskavami. Nova znanstvena dognanja predstavljajo osnovo pri oblikovanju strokovnih stališč, ki jih Lovska zveza Slovenije zagovarja pri komuniciranju z drugimi nevladnimi organizacijami in državo, saj sledimo cilju,

da lovstvo je in mora biti na znanju temelječa trajnostno naravnana naravovarstvena dejavnost. Namigovanja, da smo lovci morilci in zbiralci trofej, ostro zavračamo. Lovci svojega dela ne opravljamo zaradi "nagajivega gena", ampak zaradi srčnosti in spoštovanja do narave. Lovstvo na Slovenskem je že davno preraslo ozke okvire lova, zato si želimo, da bi končno preraslo tudi stereotipne poglede na lovstvo, kot jih v svojem pisanju drugega za drugim niza Matevž Lenarčič. Lovski zdravo! ●

¹ Svetovalca za odnose z javnostmi Lovske zveze Slovenije

Glavno nagrado mesta Domžale prejel film *Metanoia*

Nagrajenci 9. festivala goriškega filma Domžale

Mednarodna festivalska žirija – Claudia Kühle iz Avstrije, Matthias Aberer iz Avstrije, Sudarson Karki iz Nepala ter Mojca Volkar Trobevshek in Matjaž Jeran iz Slovenije – je opravila zelo zahtevno delo. Med petdesetimi odličnimi filmi z vsega sveta je morala izbrati najboljše v štirih kategorijah: alpinizem; plezanje; gore, šport in avantura; gorska narava in kultura. Posebno nagrado je podelila tudi Televizija Slovenija.

Glavno nagrado mesta Domžale je prejel ameriški film *Metanoia* – *Preobrazba Jeffa Lowe*. Žirija je v svoji obrazložitvi zapisala: "Jeff Lowe je seveda legenda, a film prikazuje tudi njegovo človeško plat in težave, s katerimi se je spopadal v zasebnem, družinskem in poslovnem življenju. Ravno ko je začel stvari postavljati na svoje mesto, so ga doletele težave z zdravjem in moral se je soočiti z največjim strahom vsakega alpinista. Film je dokaz, da se lahko vsakdo spremeni, če si je le sposoben priznati svoje napake. Ganljiva zgodba, v kateri so arhivski posnetki, intervjuji, glasba in zvok povezani v čudovito celoto, pri obravnavanju občutljivih tem pa so se ustvarjalci filma uspeli izogniti patetiki."

Najboljši alpinistični film je *Vstaja v Dolini* (ZDA), najboljši plezalni film *Odrešitev: zgodba Jamesa Pearsona* (Velika Britanija), najboljši film o gorah, športu in avanturi je nemško-novozelandski *Podzemna povezava – pot v neznano* ter najboljši film o gorski naravi in kulturi *Ostal boš kmet* (Nemčija). Žirija je podelila nagrado za najboljši kratki film (*Maslena svetilka*, Francija), posebno pohvalo za film o gorski naravi in kulturi (*Sunakali*, Nepal) in dve pohvali za najboljši plezalni film (*Projekt Mina*, Velika Britanija, in *Nova drznost*, ZDA); Televizija Slovenija (žirijo so sestavljali Aleša Valič, Andrej

Otočević in dr. Andrej Doblehar) pa je nagradila film *Živeti za strast* (Slovaška). V Ljubljani, Celju, Domžalah in na Ptuj se je med 23. in 27. februarjem 2015 zvrstilo petdeset filmov, pet predavanj in več srečanj s filmskimi ustvarjalci. Raznovrsten program organizatorja festivala, Društva za gorsko kulturo Domžale, je na vsa festivalska prizorišča privabil razveseljivo množico ljubiteljev gibljive slike in prvinskih doživetij v objemu gora. "Letošnji festival si zasluži oceno pet!" je bil na razglasitvi najboljših filmov več kot zadovoljen direktor festivala Silvo Karo. Tudi letos so zadovoljni obiskovalci navdušeni odhajali domov in se znova vračali, seveda pa to ne bi bilo mogoče brez odličnih filmskih ustvarjalcev, ki so poskrbeli za izbor kakovostnih filmov, vseh, ki podpirajo festival, ter imenitnih predavateljev.

Do zadnjega kotička je Linhartovo dvorano Cankarjevega doma napolnila ameriška ikona prostega plezanja Lynn

Hill, tudi sodelujoča pri vseh treh nagrajenih ameriških filmih. Nekateri člani odprave Makalu 1975 so s sliko in besedo predstavili vrhunski dosežek tedanjega slovenskega alpinizma – preplezano južno steno petega najvišjega osemtisočaka Makaluja. Slovenski plezalski zanesenjak Matjaž Jeran je občinstvo zabaval z velikimi stenami in dekletji študentskih let, predani nepalski ornitolog Sudarson Karki pa je predstavil ptice Himalaje. Za veliki finale je v zadnjem dogodku festivala poskrbel legendarni italijanski plezalec, skromni in prav nič zvezdniški Maurizio Zanolla Manolo, ki je predavanje na koncu začinil s čudovitim filmom *Odisejada stare smeri* (*Verticalmente demodé*). Na posebnem dogodku Namaste Nepal so bili gostje režiser nagrajenega filma *Sunakali* Bhojraj Bhat, producent in idejni oče filmske zgodbe Bimal Singh Bist, generalni častni konzul Nepala v Sloveniji Aswin Shresta in borec za boljši jutri v Nepalud Sudarson Karki.

Lynn Hill - Življenje, vzponi in razvoj proste plezalke

Foto: Igor Kuster

Po premieri filma *Tone, javi se!* je stekel pogovor s protagonistom Tonetom Škarjo in režiserjem Boštjanom Slatenškom; na projekciji filma *Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo!* so se občinstvu pridružili režiser Vojko Anzeljc ter scenarista Gorazd in Iztok Lemajič, na projekciji filma *Dnevi v dolini Tarap* pa francoski režiser Hervé Tiberghien. Bojan Meden je predstavil pohodniško pot Alpe Adria; Planinska zveza Slovenije je podelila priznanja najuspešnejšim alpinistom in športnim plezalcem za leto 2014. Ves teden pa je bilo v Cankarjevem domu na ogled troje razstav: *Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo!* ob 120-letnici simbola slovenstva, *Planinski vestnik – 120 let z nami na planinskih poteh* ob jubileju najstarejše slovenske revije in razstava ilustracij Jelke Godec Schmidt *Gorski vrt, za vse odprt*. ●

Deležni smo bili večje količine snežnih padavin, kar je malce zavrlo delovanje alpinistov v domačih stenah. Nato so se razmere stabilizirale, celo odjuga se je prikladla nad naše kraje in stene. Kasneje je pritisnil tudi dolgotrajnejši mraz in veliko slapov je ponovno zamrznilo, tako da je nekaj novic tudi iz klasičnih slovenskih slapov. Razmere v stenah so bile dokaj različne. Ponekod se je našlo kar precej zmrznjenega snega, spet drugod ga ni bilo toliko in je prednjačil predvsem pršič, napihan v stene.

Novosti

24. januarja sta Dejan Koren (AO Vipava) in Tine Andrejašič (AS PD Ajdovščina) preplezala dve novi smeri nad dolino Plazje. Že 13. januarja sta smer opremila z nekaj svedri, a je za vzpon zmanjkalo časa, pa tudi veter in mraz jima nista prizanašala. Po dobrem tednu počitka in nabiranja potrebne energije sta se vrnila trdno odločena, da zaključita začetno delo. Najprej sta preplezala smer Čira Čara (150 m, M8+, WI5+) in ker je plezanje potekalo relativno gladko, sta zavila še desno in preplezala podaljšek Damoklejevega meča. Nastal je **Damoklejev srp** (170 m, WI4+, do 80°).

Na prvo ponovitev Čira Čare ni bilo treba dolgo čakati. 11. februarja sta se združili mladostna predrznost Mateja Balažica (AO TAM) in sivolasa izkušnost Andreja Grmovška (APD Kozjak). Družno sta zmogla težave, Matej še naprej opravičuje vpoklic v Slovensko mladinsko alpinistično reprezentanco, Andrej pa dokazuje, da še ni za staro šaro.

Tudi **Damoklejev srp** (170 m, WI4+, do 80°) je že doživel prvo ponovitev. Klemen Jelič in Miha Zupin (oba AO Kranj) ter Borut Demšar in Luka Žakelj so z njim opravili 27. januarja.

Loška stena je nekaj let samevala. Glavni razlogi so bili slabše razmere in pomanjkanje idej glavnih protagonistov slovenskega alpinizma. Letošnja zima je izjemna, kar potrjuje tudi nova smer v JV steni Votlega vrha. 18. februarja sta Aleš Koželj (AO Kamnik) in Matjaž Plemeniti (AO Kranj) preplezala novo smer **Lajšta – Spominska smer Tomaža Humarja** (1000 m, V/5, M6+, 85°/70°). Kot se za Loško steno spodobi, so plezalce iz zagate

pogostokrat rešile bogate preproge trave. Pršič še ni uspel dodobra zabrisati sledi prvopristopnikov, že sta smer dva dni kasneje ponovila Anže Marenče in Matija Klanjšek (oba AO Kranj).

21. februarja so Urh in Žan Karničar (oba AO Jezersko) ter Matej Arh (AO

Kranj) preplezali novo linijo, ki predstavlja logično nadaljevanje Sinjega slapu. V njej je pred mesecem dni že poskušal Žan, a ga je takrat ustavil izstopni del na snežno polico. Tokrat so družno premagali vse težave in liniji nadeli ime Češka 15 (300 m, III, M4, WI3).

Nova smer Čira Čara
Foto: Dejan Koren

Dogajanje v stenah

Jaka Križanič in Samo Kociper (oba AK Vertikal) sta 24. januarja plezala **Severni raz** (300 m, M4+) Male Mojstrovke. Upanje, da so se meteorologi z napovedanimi količinami snega ušteili, je umrlo že na dostopu. Dokončno pa sta ga pokopala v smeri, kjer sta se prebijala čez ogromne količine svežega in prhkega snega ter z zadnjimi žarki dneva zaključila plezanje na vrhu smeri. Veliko obiska je bila deležna tudi **Teranova smer** (350 m, III/3, 80°, 45°–60°) v severni steni Dolgega hrbta. Letošnja zima ji ni namenila veliko snega, a je vendarle plezljiva, obiskal jo je solo plezalec, plezana je bila podnevi in ponoči, podolgem in počez.

14. februarja sta Klemen Gerbec in Luka Klemenčič (oba AO Kranj) plezala **Zimsko smer** (250 m, III/4+, WI 90°/80°, 40°–75°) v Prednji glavi. Dobrih razmer nista bila ravno deležna, sta pa vseeno vztrajala in uživala v samotni.

15. februarja sta Marko Šarac in Luka Makotar (oba AO Celje Matica) ponovila smer **Zvitorepson** (260 m, V+/IV+, M6+) v SZ steni Krofičke. Opravka sta imela s precej sipkega in nepredelane- ga snega, tako da silnega užitka nista bila deležna. Na vrhu pa sta bila vseeno

Prva ponovitev Čira Čare
Foto: Matej Balažič

poplačana, saj sta opravila prvo zimsko ponovitev smeri.

16. februarja je Domen Kastelic (Akademski AO) preplezal **Grapo med Travnikom in Šitami** (550 m, IV+, AI4). Kot pravi, je smer sicer preplezljiva, ni pa vriskal od radosti. Predvsem zgornji del ga je pozdravil s poprhanimi skalnimi skoki. 19. februarja sta jo ponovila tudi Klemen Gerbec in Igor Okorn (oba AO Kranj), ki sta pohvalila razmere in plezanje skokov različnih težavnosti in kakovosti (beri: krušljivosti). 19. februarja sta Miha Zupan (AO Tržič) in Miha Zupin (AO Kranj) zavila pod severno steno Velikega vrha z namenom preplezati smer **Strašilo**

(350 m, VI, A3/III–IV), ki ni bila ponovljena že dobro desetletje. Pod steno ju je načeljal dvom in navdajali pomisleki, v mislih sta vedno bolj bežala v Prontarsko, a nazadnje sta le zapičila cepine v izbrano smer. Glavne težave predstavljajo previsi in krušljiva skala, a sta se vmes lahko "odpočila" v ledu in škripavcu.

Matevž Mrak (AO Radovljica) in Matej Mučič (AO Kamnik) sta 20. februarja plezala **SV raz Jalovca** (400 m, VI, M6+). Mladinca seveda ne bi bila zadovoljna s smerjo, zato sta se sprehodila še do vrha Jalovca in opazovala romantični sončni zahod. Strinjala sta se, da je bil dan več kot odlično izkoriščen.

Janez Svolfšak v smeri **Jedi Master** Foto: Marija Jeglič

Ledene strmali

Na petek, 13. februarja, sta se nevraževerna Jezerjana Urh in Žan Karničar (oba AO Jezerško) odpravila v domače loge in v ostenu Čedce preplezala Čedno nečednico (150 m, WI 3–4, M4+). Kot se za klena Jezerjana spodobi, sta dostop opravila na smučeh ter se tako izognila napornemu gaženju. Za piko na i sta uživala v idealnih lednih razmerah.

Od številnih preplezanih slapov pod Prisojnikom (**Centralni, Desni, Slap pod Hudičevim žlebom**) in

v Tamarju (**Centralni, Sveča, Nad votlino**) je treba omeniti vzpon v **Luciferju**, ki sta ga 14. februarja opravila Ivan Peši (AO TAM) in Maja Železnik (AO Celje Matica).

15. februarja so na Jezerško zavili tudi trije člani AK Vertikala, in sicer Jaka Križanič, Samo Kociper in Rok Einhauer. Za cilj so si izbrali povezavo **Spodnjega in Zgornjega Ledinskega slapu** (200 m, III+/5), kar predstavlja kar dostojno turo, sploh če led ni najboljše kakovosti.

Veliko se je plezalo tudi v Maltatalu, kjer je narejena velika večina slapov, ki pa niso tako bogati z ledom kot v preteklih sezonah. Plezali so **Katedralo, Supermax, Wintasan, Gamseck**.

Tujina

Na kulturni praznik, 8. februarja, je Janez Svolfšak (AO Kranj) opravil odlično vzpon v dolini Cogne. Podal se je v smer **Jedi Master** (WI 4+, M11), sotrpinka na drugem koncu vrvi je bila Marija Jeglič (AO Ljubljana-Matica). Za en odlomljen oprimek se mu je izmuznil vzpon na pogled, ga pa tolaži dejstvo, da je oba težja kombinirana raztežaja zmagel na pogled.

Ko smo že pri vzponih mladega SMAR-ovca, naj omenim še njegov solo podvig. 17. februarja je Janez izognil iskanju soplezalcev in obiskal Jezerško, kjer si je v ranem jutru ogledal 5 linij in si rekel: "Tam gor je 5 smeri, jaz z njimi opravi

Mutant

Vse smeri. Vse sezone.

Nov nahrbtnik za alpiniste in plezalce.

Mutant 28

Mutant 38

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

en dva tri," in se zapodil v **Spodnji Ledinski slap**, ga povezal še z **Zgornjim Ledinskim slapom** (povezava 200 m, III+/5), od tam zagazil do vstopa v **Teranovo smer** (350 m, III/3, 80°, 45°–60°), opravil z njo, sestopil in preplezal **Vikijevo svečo** (150 m, II/5, WI 90°/75°) ter za posledek še sestopil po **Sinjem slapu** (150 m, II/3, WI 85°/60°). Za vse skupaj je potreboval šest ur.

Tine Cuder (AO Bovec) je dobre razmere iskal v dolini Seebachtal nad Mallnitzem v Avstriji. 27. januarja jih je tudi našel in z Matejem Novakom (AO Mojstrana) preplezal **Thron der Gotter** (155 m, WI 5+) in **Luggenbach** (100 m, WI 5–). Naslednji dan se jima je pridružila še Tina Korinšek (AO Bovec) in podali so se v **Buddhabrot** (330 m, WI 5). S tem pa Tine obiskovanja te doline še ni končal. 3. februarja sta se z Matejem ponovno znašla na kraju "zločina". Tokrat sta izbrala kombinirano smer **Thors Hammer** (175 m, WI 6, M7–). Kljub nizkim temperaturam sta uživala v enkratnem plezanju.

Smučanje

15. februarja je Stanko Razdevšek opravil spust po **Sestopni grapi** (200 m, IV+, 55°/30°–45°) v Koroški Rinki. Očitno se ponekod že najdejo primerne razmere za strmeje spuste.

Novice je pripravil
Peter Bajec - Poli.

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Domen Škofic preplezal Xaxid Hostel

V začetku februarja je Domen Škofic preplezal smer Xaxid Hostel (9a/a+), najtežjo linijo v Mišji peči. Gre za tretjo ponovitev 45 metrov dolge smeri, ki se nahaja v osrednjem delu stene. Celotna smer zahteva veliko vzdržljivosti z balvanskim detajlom v spodnjem delu ter drugim detajlom v zgornjem delu, ki poteka po smeri Ekstaza. Prvi vzpon v njej je leta 2009 opravil Tomas Mrzerek, kmalu za njim pa jo je ponovil Adam Ondra. Za Domna je to že deveta smer, ocenjena z 9a ali še težje ter prva v letu 2015.

Vzhodna liga

25. januarja se je v Slovenski Bistrici začela Vzhodna liga 2015 v športnem plezanju. Na tekmi je nastopilo skupno 244 tekmovalcev iz 24 klubov. Druga tekma se je 8. februarja odvijala v Vojniku in postregla z rekordno udeležbo tekmovalcev – teh je bilo 267 iz 25 klubov. Mladi plezalci v tekmovalstvu za Vzhodno ligo tekmujejo v petih starostnih kategorijah v absolutni konkurenci in konkurenčni tekmovalcev, ki ne nastopajo oziroma še niso nastopili na tekmah za državno prvenstvo. V sezoni 2015 bo skupaj pet tekem za Vzhodno ligo, ki se bo končala 18. aprila v Plezalnem centru Ljubljana.

Zahodna liga

Na Jesenicah se je 7. februarja odvijala prva tekma za Zahodno ligo 2015. V hitrosti se je pomerilo 180 tekmovalcev.

Srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju 2015

Konec januarja je na plezalni steni Škofijske klasične gimnazije v Šentvidu potekalo že 21. državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju, ki ga od začetka organizira in vodi Andrej Kokalj. Prvi dan je potekala tekma B za neregistrirane tekmovalce, ki je postregla

z rekordno udeležbo. Nastopilo je kar 120 dijakov in dijakinj iz vse Slovenije. Državno srednješolsko prvenstvo se je zaključilo s tekmo B za registrirane tekmovalce v državnem prvenstvu.

Prva tekma pokala iRCC

14. februarja 2015 so plezalci že sedmo sezono tekmovali v pokalu iRCC. Za prve točke se je prve tekme udeležilo 162 plezalcev in plezalk iz petih držav – Slovenije, Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Nemčije. Slovenijo je zastopalo 72 tekmovalcev, od katerih se jih je 17 uvrstilo na oder za zmagovalce. Na najvišjo stopničko so stopili Tilen Arzenšek v kategoriji do 8 let, Janej Kotar Tominšek in Matevž Margon v kategoriji do 10 let, Tim Korošec v kategoriji do 12 let, Andrej Polak v kategoriji do 14 let, Lučka Rakovec v kategoriji do 16 let, Kaja Skvarč Božič v kategoriji nad 16 let ter Gregor Spruk in Rajko Zajc v moški kategoriji nad 16 let. Na drugo mesto so se uvrstili Ana Koselj v kategoriji do 10 let, Ema Seliškar v kategoriji do 12 let, Lan Mastnak v kategoriji do 12 let ter Maks Bogolin v kategoriji do 16 let. Tretjo stopničko pa so si pripelzali Laura Radman in Gal Leskovar v kategoriji do 14 let, Luka Potočar v kategoriji do 16 let in Sara Glušič v kategoriji nad 16 let.

Novice je pripravil
Peter Mikša

Rezultati Vzhodna liga – Slovenska Bistrica (absolutno)

Kategorija	Moški	Ženske
Mlajši cicibani/cicibanke	Aljaž Majdič	Eva Hren
Starejši cicibani/cicibanke	Uroš Tomažin	Liza Novak
Mlajši dečki/deklince	Gal Leskovar	Maja Majcen
Starejši dečki/deklince	Nik Golej	Alja Zalar
Kadeti/kadetinj	Žan Regoršek	Sara Glušič

Rezultati Vzhodna liga – Vojnik (absolutno)

Mlajši cicibani/cicibanke	Janej Kotar Tominšek	Eva Hren
Starejši cicibani/cicibanke	Lovro Črep	Liza Novak
Mlajši dečki/deklince	Gal Leskovar	Liza Kovač
Starejši dečki/deklince	Žiga Zajc	Alja Zalar
Kadeti/kadetinj	Aljaž Motoh	Sara Glušič, Julija Verbuč

Rezultati Zahodna liga – Jesenice

Mlajši cicibani/cicibanke	Maj Savornjani	Zala Peklaj
Starejši cicibani/cicibanke	Tim Korošec	Živa Golob
Mlajši dečki/deklince	Jakob Omerzel	Anja Balantič
Starejši dečki/deklince	Luka Potočar	Klara Avanzo

Srednješolsko DP v športnem plezanju 2015 Tekma B

Mlajši dijaki in dijakinje (1. in 2. letnik)	Jaka Šprah	Ema Trbovec
Starejši dijaki in dijakinje (3. in 4. letnik)	Matevž Štular	Urša Zrimšek

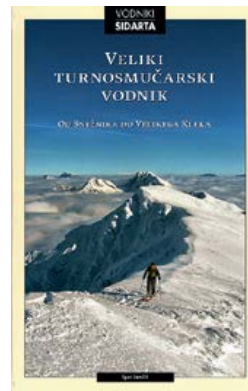
Srednješolsko DP v športnem plezanju 2015 Tekma A

Mlajši dijaki in dijakinje (1. in 2. letnik)	Zan Lovenjak Sudar	Janja Garnbret
Starejši dijaki in dijakinje (3. in 4. letnik)	Martin Bergant	Tjaša Kalan

LITERATURA

Ssmučmi z gora

Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik. Od Snežnika do Velikega Kleka. Ljubljana, Sidarta, 2013. 288 str., 34,90 EUR.

Poimenovanje *Veliki* v naslovu si vodnik res zasluži. Ne le po velikosti, pač pa po številu turnih smukov, ki jih predstavi. Začetni seznam smukov iz vodnika *Slovenija. Turnosmučarski vodnik* (izdan leta 1998) se je namreč z 75 povečal na kar 120. Igor Jenčič je v tem času očitno na novo presmučal še marsikaj, povrhu pa so tudi fotografije skoraj v celoti zamenjane. Tako se zdaj pred turnega smučarja razgrinja vsa paleta od sredogorskih spustov do smukov, ki mejijo na zahtevno alpinistično smučanje. Mirno rečemo, da gre za najpopolnejši pregled zimskega smučarskega veselja v gorah, ko najprej drsamo (ali celo nosimo navzgor), potem pa, z nekaj sreče, vijugamo po masleni površini pomladanskega snega. Sezona turnih smukov ni povsem zimska, vedno je pomaknjena nekoliko v pomlad, kar nam kažejo tudi številke ob vsakem opisu v knjigi (največ jih je med 2 in 4, to pomeni od februarja do aprila), medtem ko kompas pove, kam kaže osnovna smer smučanja, tako da je pozno v pomlad vse več severnih smeri, saj tam sneg ostane najdlje. Igor Jenčič nam v knjigi najprej na splošno spregovori o turni smuki, o snegu, ledu in plazovih, predstavi opremo, tehniko smučanja in razloži ocenjevanje težavnosti spustov. Uvod zaključijo preglednica tur z vsemi pomembnimi podatki.

Turnosmučarska območja so razdeljena v petnajst geografskih enot, od Snežnika in Škofjelokega hribovja (sredogorski svet) do najbolj oddaljene Vzhodne Tirolske. Najnižji

ZAVAROVANJE ZA TUJINO

Zavarovanje z medicinsko asistenco
v času potovanja in bivanja v tujini.

Izognite se visokim stroškom zdravljenja v tujini.

Posebna ponudba:

družinski paket za Hrvaško
in letno zavarovanje
Tujina Multitrip.

www.vzajemna.si

☎ 080 20 60

Vzajemna, d.v.z., Vošnjakova ulica 2, Ljubljana. Vsa zavarovanja se sklepajo po veljavnih pogojih Vzajemne, d.v.z.

VZAJEMNA
zdravstvena zavarovalnica

vrh, s katerega oddrsamo v dolino, je Lepenatka (1425 m), najvišji pa Grossglockner (Veliki Klek, 3796 m), od koder pa seveda odsmučamo precej izpod vrha. Če pogledamo še kakšno statistiko – predstavljeni turni smuki (samo vzpon) nam vzamejo od slabe poldruge ure (Hoč pri Poreznu) do spoštovanja vrednih petnajst ur, kolikor preživimo na Triglavski magistrali (večdnevni turni smuk z Vogla v Krmo). Zanimivo je ugotovljati tudi, kako s smučni ture, ki jih peš ne bi mogli opraviti v enem dnevu, lahko stisnemo v en dan, npr. iz Krme na Kanjavec in nazaj. Vsak smuk je vrisan tudi na majhnem zemljevidu, ki je priložen opisu, ali na skici Danila Cedilnika - Dena. Opisu sledi predstavitev vzpona, zatem pa opis samega smuka, ki pa seveda ne sledi nasprotni smeri vzpona. Dodana so potrebna opozorila, vsi pomembnejši podatki so zbrani še na vrhu in ob robu strani (zahtevnost, višine in časi, zemljevid, izhodišče, dostop, kočje).

Vodnik je napisan strnjeno, pregledno in predvsem z občutkom za gorski svet, ki ponuja samoto, divjino, tisto, kar turni smučarji pogosto iščejo – zapeljati v deviško belino. Nekaj smukov je seveda tudi bolj obljubljenih (okolica Triglava, Kotovo sedlo, Ankogel, Grossvenediger).

Cilj vodnika je prav gotovo celovit pregled vsega pomembnega, kar je mogoče opraviti na smučeh. In avtor je v tem nedvomno uspel. Edino, kar me je v vodniku včasih zmotilo, je način reševanja jezikovnih zadreg na večjezičnih območjih; v Karnijskih Alpah se celo zgodi, da ima vrh po štiri imena: slovensko, furlansko, italijansko in nemško. Sam praviloma pišem najprej uradno državno ime, avtor pa je večkrat zapisal morda nam najbolj znanega, na primer za Lepi Vršič v bližini Trbiža, na zemljevidih piše Cima Bella/Schönwipfel in to je ime, ki ga obiskovalec najprej išče. Tudi ob območju, poimenovanem Pomurje, najprej pomislimo na naše Pomurje, kjer bi kar težko našli kakšno vzpetnico za turni smuk, v resnici pa gre za gore v avstrijskih Turah ob reki Muri. Sicer pa so opisi v novi izdaji preglednejši, kar nenazadnje omogoča tudi velikost vodnika. Pa tudi dvostranske fotografije so nekatere take, da se odhodu v zasneženi svet gora preprosto ni mogoče upreti. Velik vodnik za turnosmučarske navdušence!

Marjan Bradeško

PREBRALI SMO

Franci Horvat: Timšelj

Celjski fotograf in alpinist Franci Horvat se je v skladu z naslovom odločil in izdal knjigo kratkih avtobiografskih zgodb v pretežno potopisni maniri. V njih na preprost, neizumetničen način popisuje svoje doživljanje v domačih in tujih gorah ter na fotografskih potovanjih po skoraj vseh celinah sveta. Mimogrede prostodušno priznava tudi svoje strahove, nerodnosti in napake, ki po eni strani poživijo branje, po drugi pa nas spomnijo, da je takšna odkritosrčnost značilna le za majhen del slovenskega življa. Še enkrat se je izkazalo, da še tako dobra fotografija ne pride do izraza, če je velika le za tri do štiri pisemske znamke. Spodoben vtis napravi le tiste na eni ali dveh straneh. Nekoliko me moti, ker so podnaslovi fotografij zbrani na enem mestu za kazalom vsebine in je treba skakati na začetek knjige, če hočemo zvedeti, kaj je fotografiji.

Med prebiranjem besedila in ogledovanjem fotografij raznih krajev in znamenitosti bo najbrž marsikateri bralec sklenil, da tole si pa res mora ogledati.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Predsednik PZS Bojan Rotovnik je sklical 5. sejo UO PZS, o kateri bomo poročali v naslednji številki *Planinskega vestnika*. PZS je organizirala 4. konferenco o planinskem gospodarstvu in predstavila avstrijski projekt Planinske vasi. Na novinarski konferenci so predložili poslovanje planinskih koč v letu 2014, problematiko ekološke sanacije koč in projekt ravnanja z vodnimi viri in odpadnimi vodami v planinskih kočah. Predstavili so izhodišča PZS za vključevanje planinskih koč in poti v slovensko turistično ponudbo ter nov

letak planinskih koč v osrednjem delu Kamniško-Savinjskih Alp in Karavank. Planinska društva so obveščali o spremembah pri gotovinskem poslovanju društev in ostalih davčnih zavezancev ter o predlaganju sklepov na Skupščini PZS. Prav tako so poročali o prejemanjih Bloudkovih plaket. Bloudkovi plaketi sta iz planinskih vrst prejela predsednica SPD Trst Marinka Pertot za pomemben prispevek k razvoju slovenskega športa, in športni plezalec Jernej Kruder za pomemben mednarodni športni dosežek.

Komisije (mladinska, vodniška, za športno plezanje, alpinizem, planinske poti, varstvo gorske narave in turno kolesarstvo) so izdale knjižice akcij in usposabljanj za leto 2015, dostopne so na spletni strani PZS in spletnih straneh komisij.

Mladinska komisija (MK) je uspešno izvedla projekt Priložnosti za mlade v planinstvu, v katerem so udeleženci izmenjali izkušnje oskrbnikov in gospodarjev planinskih koč, pripravljali so poslovni načrt za planinske kočje, pogledali vidik vodnika PZS na delovanje koč, se seznanili z delom oskrbnika "najbolj priljubljene kočje v letu 2014", iskali rešitve za povečanje planinskih koč in turizma, se vprašali, kaj je potrebno upoštevati pri sklepanju najemne pogodbe za planinsko kočjo, izvedli predavanje in aktivnosti na terenu na temo mladinskega trenerstva in se posvetili vključevanju mladih oseb s posebnimi potrebami v programe MO PD. V usposabljanja je bilo skupaj vključenih 63 mladih in 21 mladih s posebnimi potrebami. V projektne aktivnosti so se vključili predstavniki 69 MO, pri izvedbi je sodelovalo 11 strokovnjakov, projekt pa je omogočil tudi zaposlitev eni mladi osebi. Člane MK so povabili na mednarodne mladinske taborne, ki bodo potekali v Franciji, Rusiji, Italiji (Dolomiti), Gruziji, Makedoniji in v Iranu z vzponom na najvišji vrh Irana (Damavand, 5671 m). Dodatne informacije in prijave na mladinska.komisija@pzs.si. MK PZS je obveščala o zbiranju predlogov za nagrade Mladinskega sveta Slovenije (MSS) za najboljšo diplomsko oziroma magistrsko delo s področja mladih za leto 2014 in o usposabljanju MSS za trenerje v mladinskem delu.

Vodniška komisija je izvajala razpisane tečaje in izpopolnjevanja.

Gospodarska komisija (GK) je obveščala o razpisih za oskrbnike

oziroma najemnike planinskih koč ter o odprtosti planinskih koč.

Komisija za planinske poti (KPP) je povabila na tečaje in licenčna izpopolnjevanja za markaciste PZS (več na spletni strani KPP: www.kpp.pzs.si) ter objavila novi *Pravilnik KPP PZS*, ki ureja usposabljanje, organiziranost in delovanje markacistov PZS, določa njihove pravice in dolžnosti ter ureja naloge, finančno in materialno poslovanje v okviru PZS. KPP je obveščala planince tudi o zaprtih in ponovno odprtih planinskih poteh.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je razpisala izpopolnjevanje varuhov gorske narave in sklicala Zbor odsekov za varstvo gorske narave, ki je bil 21. februarja na Bledu.

V okviru **Komisije za alpinizem (KA)** so poročali o novih cenah za osvajanje vrhov v sklopu trekkingov, ki jih je zveljavnostjo od 1. 1. 2015 izdala Planinska zveza Nepala. Objavili so širši seznam vzponov za zlati cepin 2015 za najpomembnejši alpinistični vzpon na svetu v letu 2014, na katerega so uvrstili tudi tri vzpone naših alpinistov (več v Alpinističnih novicah). KA je objavila razpis za akcije v letu 2015 ter razpis za kvalitetne vzpone v preteklem letu. Skupaj s **Komisijo za športno plezanje (KŠP)** je povabila alpiniste, športne plezalce ter vse ostale na slovesno podelitev priznanj najboljšim v alpinizmu in športnem plezanju za leto 2014. KŠP je uspešno zaključila 21. državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju, ki se ga je na plezalni steni šentviške škofijske klasične gimnazije udeležilo rekordno število tekmovalcev.

Komisija za gorske športe (KGŠ) je imela enega tekmovalca na tekmi svetovnega pokala (SP) v lednem plezanju v Saas Feeju (Janez Svoltjšak, AO PD Kranj, je po smoli z opremo dosegel 30. mesto), dva pa sta tekmovala na tekmi SP v Rabensteinu oziroma Corvari: Svoltjšak si je priplezal 13. mesto, debitantka na tekmi SP Marija Jeglič (PD Ljubljana-Matica) pa je bila 22. Izvedli so dve tekmi slovenskega pokala v tekmovalnem turnem smučanju. Na obeh, tako na jubilejnem 20. turnosmučarskem tekmovanju Jezerko 2015, tj. na Memorialu Luke Karničarja in Rada Markiča, kot na planini Javornik v Lomu pod Storžičem, je prepričljivo zmagal Nejc Kuhar, naš najboljši tekmovalac v turnem smučanju. Ekipa v postavi Nejc Kuhar, Klemen Triler in Jure Šuligoj je pod budnim očesom selektorja Iztoka Cukljatija med 4. in 12. februarjem

PO IDEJE ZA NEPOZABNA DOŽIVETJA NA SEJEM NATURO!

Sejem NATURO, 3. mednarodni sejem aktivnosti in oddiha v naravi, po dveh letih ponovno vabi v Gornjo Radgono vse ljubitelje aktivnega preživljanja prostega časa v naravi.

Ideje za planinsko ali tekaško turo, pohodniški ali kolesarski potep, aktivne počitnice ali izlet poln doživetij bodo na letošnjem sejmu NATURO ponudile vodilne organizacije v slovenskem turizmu, kakor tudi manjši turistični ponudniki. Pod okriljem **Turistične zveze Slovenije** se bodo predstavila turistična društva iz celotne Slovenije, **Planinska zveza Slovenije** bo informirala o svoji dejavnosti, nudila v nakup znižane cene svojih izdelkov in navduševala z gostoljubnostjo slovenskih planinskih koč, **Javna agencija Spirit Slovenija** bo predstavila inovativne slovenske turistične ponudnike, **Pohodništvo in kolesarjenje giz** bo predstavilo najboljše pohodne in kolesarske poti po Sloveniji.

Dobili boste lahko tudi ideje za *aktivni spa oddih* ter spoznali *wellness, selfness in mindfulness programe*. Da bo dogajanje na sejmu okusno in zabavno, bodo poskrbeli ponudniki slovenskih *turističnih kmetij*, spoznati bo mogoče tudi pestro turistično in kulinarčno ponudbo *slovenskih pokrajin*. Za zdrav življenjski slog je poleg aktivnega gibanja pomembnatudi *prehrana in kozmetika*, kar bodo potrdili njihovi ponudniki. Med tujimi razstavljalci bo mogoče najti destinacijske ponudnike iz *Avstrije, Hrvaške in Srbije*.

NATURO VAS VABI

Pogumne planinke in planinci ste še posebej vabljeni, da se preizkusite na **PLEZALNI STENI**, na kateri bodo vsak dan potekale tudi demonstracije športnih plezalcev iz športne enote Slovenske vojske ter Večnacionalnega centra odličnosti za gorsko bojevanje.

Da ne bo manjkalo planinskih užitkov vas vabimo tudi na **POHOD**, ki ga organiziramo v sodelovanju s Planinskim društvom Gornja Radgona **v soboto, 18. 4. 2015**. Ob prijetnem druženju boste lahko spoznali lepote Gornje Radgone - mesta sejmov in penine.

Člani PZS imate pri nakupu vstopnic poseben popust. Cena vstopnice, ki je sicer 5 €, stane za člane PZS le 4 €.

VLJUDNO VABLJENI!

Več informacij: www.pomurski-sejem.si

Sočasno se bo odvijal sejem LOV, ki bo nudil v ogled in ugoden nakup pestro ponudbo lovske in ribiške opreme. Oba sejma bo spremljala še mednarodna razstava starodobnikov **AVTO - MOTO KLASIKA**, ki povezuje vse tiste, ki skrbijo za ohranjanje tehnične dediščine.

LOV

Klasika

nastopila na svetovnem prvenstvu v švicarskem Verbierju. Dosegli so lepe uspehe. Nejc Kuhar je dosegel odlično 11. mesto v vzponu in 15. mesto posamično, novinec na največjih tekmovanjih Jure Šuligoj je bil v vzponu 53. in posamično 51., Klemen Triler pa si je v vzponu priboril 62. mesto, v posamični tekmi pa 64. mesto. Jure in Klemen sta nastopila tudi na tekmi parov, kjer sta zasedla 22. mesto v konkurenci 37 parov.

Komisija za turne kolesarstvo (KTK) vse zagnane turne kolesarje vabi na letošnje usposabljanje za turnokolesarskega vodnika I. Tečaj, ki bo potekal v dveh terminih (6. in 7. 6., Mozirska koča na Golteh, in od 25. do 28. 6., Valvasorjev dom pod Stolom), je namenjen vsem kandidatom, ki bi želeli voditi kolesarske ture v gorski svet v okviru planinskih društev in drugih organizacij. Rok prijave: 19. 5., več informacij na spletni strani KTK, www.ktk.pzs.si.

Na preventivnem področju je PZS v začetku februarja planince opozorila na veliko nevarnost proženja snežnih plazov ter jih spodbujala k usposabljanju za varnejše obiskovanje gora v zimskih razmerah.

Vse navdušene fotografe z izostrenim občutkom za lepo gorniško fotografijo je PZS povabila k sodelovanju na razpisu za odkup digitalnih fotografij za planinski koledar 2016. Od 6. 2. poteka akcija PZS, ki prvim 200 novim naročnikom na *Planinski vestnik* podarja nahrbtnik in pohodniške palice pokroviteljice tovarne zdravil Krka.

PZS je povabila tudi na ogleda filma *Aljažev stolp – Ta pleh ima dušo* ter na 9. mednarodni festival gorniškega filma, na katerem so si gledalci med drugim lahko ogledali tudi premiero filma o Tonetu Škarju (*Tone, javi se!*) in razstavo ob 120-letnici *Planinskega vestnika*.

Zdenka Mihelič

Memorial Danilo Re – nadzorniki TNP-ja najboljši v Alpah

Zavarovana območja, predvsem narodni in naravni parki v Alpah, povezano delujejo že dvajset let. Pod okriljem Alpske konvencije je bila leta 1995 vzpostavljena Mreža zavarovanih območij v Alpah, leta 2013 je bila tudi uradno ustanovljena zveza parkov v Alpah ALPARC, Triglavski narodni park pa je njen ustanovni član. Skoraj istočasno so italijanski in francoski parki začeli z izvedbo memorialnega tekmovanja v spomin na parkovnega nadzornika Danila Reja, ki je preminul v gorah. Memorial Danilo Re je srečanje nadzornikov in uslužbenecv alpskih zavarovanih območij, vsebuje pa športno tekmovanje, strokovno tematsko srečanje in tudi prijetno druženje udeležencev. Športno tekmovanje obsega športne discipline turnosmučarskega vzpona, veleslalom, smučarskega teka in streljanja.

Zmagovalna ekipa TNP-ja Foto: Martin Šolar

Tekmujejo štiričlanske ekipe. Razvrščeni so tudi posamezniki in vsaki disciplini posebej. Memorial Danilo Re predstavlja in simbolizira prijateljstvo ter prizadevanje za skupne cilje varovanja Alp. Dvajset izvedb memoriala, ki se seli po alpskih državah, predstavlja eno najbolj prepoznavnih in promocijsko pomembnih aktivnosti zveze parkov v Alpah ALPARC.

Triglavski narodni park je vse od ustanovitve Mreže zavarovanih območij v Alpah zelo dejaven na različnih področjih, od leta 2002 pa se redno udeležujemo tudi omenjenega memoriala. V letu 2011, ko je Slovenija predsedovala Alpski konvenciji, smo srečanje organizirali v TNP-ju. Nadzorniki TNP-ja v zadnjih letih sodimo med najbolj uspešne ekipe – v petih letih smo kar trikrat zmagali.

Dvajseti Memorial Danilo Re je bil izveden konec januarja 2015 v St. Jakobu v Narodnem parku Visoke Ture. V okviru srečanja sta bila tudi redna skupščina zveze parkov v Alpah in strokovni seminar o povratku velikih zveri v Alpe. TNP v tujini in še posebej v alpskem prostoru predstavlja zgleden primer upravljanja zavarovanega območja in igra odlično vlogo pri izvajanju Alpske konvencije.

V tekmovalnem delu srečanja so se nadzorniki TNP-ja izredno dobro odrezali.

V ekipnem tekmovanju 35 ekip z vsega alpskega prostora je ekipa TNP-ja zmagala oziroma delila prvo mesto skupaj z Narodnim parkom Berchtesgaden iz Nemčije. Med posamezniki velja omeniti prvo mesto Toneta Štularja v streljanju in drugo mesto Dušana Podlogarja v smučarskem teku, med dekleti pa je Alenka Hace zmagala v streljanju.

Martin Šolar,
Triglavski narodni park

26. februarja je dolgotrajno bitko z boleznijo izgubil naš sodelavec Urban Golob, alpinist, fotograf, glasbenik in publicist. Spomin nanj bomo obudili v prihodnji številki PV.

Popravka

V članek iz prejšnje številke PV z naslovom *Zgodba o zgodbi za zgodbo* se je prikradla napaka, na katero nas je opozoril dr. Tone Strojini, avtor knjige *Zgodovina slovenskega planinstva*. Zapisano je bilo namreč, da je Milan Cilenšek, ki je imel med vsemi uredniki *Planinskega vestnika* najkrajši mandat, v uredništvo prišel kot "mentor", kar je narobe. Navedba v knjigi se namreč glasi: "V *Planinski vestnik* je prišel kot meteor in uredništvo zapustil že po enem letu." Pripomba g. Strojina je na mestu, saj gre za zgodovinska dejstva, ki jih je treba upoštevati.

VPV št. 2/15 na str. 72 se nam je v sestavku *Franc Košir* rubrike *V spomin* avtorja T. Škarje zapisalo "Ne vem kakšen planinec ni bil, a kot Gorenjec vsaj pohodniški, ...". Pravilno se stavek glasi: "Ne vem, kakšen planinec ni bil, a kot Gorenjec vsaj pohodniški, ...". Avtorju in prizadetim se za spodsrljaj opravičujemo. Ur. PV

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.

ZIMSKA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
 z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
 vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
 1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
 F: 01/893 99 24
 E: info@univox.si

RADIO KRANJ 97.3

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gorenjska televizija
www.gtv.si

AKCIJA 50-odstotni POPUST

ČUDOVITE ALPE

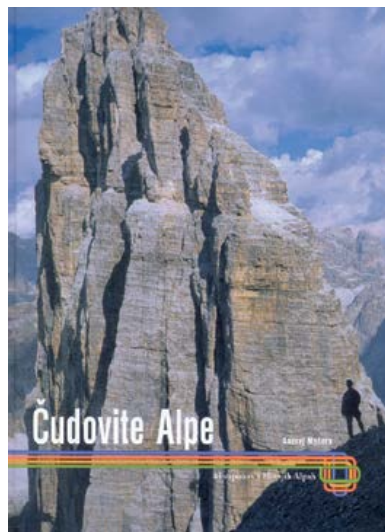
Vodnik *Čudovite Alpe* opisuje 45 izbranih vzponov na pomembne vrhove Alp, ki so naši domovini najbližji in jih je mogoče opraviti v času enega vikenda. Tako je v izboru dvanajst vrhov v Karnijskih Alpah, eden v Ziljskih Alpah, osemnajst v Dolomitih, trije v Severnih apeniških Alpah in enajst v Visokih Turah. Ture so različnih dolžin in težavnosti, od popolnoma enostavnih izletov pa do zahtevnih ledeniških vzponov.

Vodnik je popoln opis izbranih vrhov, njihovih značilnosti, praviloma tudi značilnosti celotne gorske skupine, ki ji pripadajo.

Format: 175 mm x 245 mm; 176 strani, trda vezava, šivano

V času od 15. 3. 2015 do 15. 4. 2015 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,40 €* (redna cena: 28,79 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti:** p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu:** 01 43 45 684 v času uradnih ur, **po faksu:** 01 43 45 691, **na brezplačni telefonski številki:** 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila:** narocilo@pzs.si ali v **spletni trgovini PZS:** <http://trgovina.pzs.si>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, v sredo od 9. do 17. ure, v petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavski cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon:** 08 380 67 30, **faks:** 04 589 10 35, **e-naročila:** info@planinskimuzej.si.

Nalgesin® S

ustavi bolečino,
preden bolečina
ustavi vas.

V hitrem ritmu življenja vas bolečina lahko hitro ustavi. Zato imejte pri roki Nalgesin S, ki se zaradi posebne učinkovine hitreje absorbira, doseže mesto bolečine in jo hitro ustavi.

Nalgesin® S – hitra rešitev za bolečino.

www.nalgesin.si

www.krka.si

KRKA

*Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.*

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.